

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra občanského práva

**Postavení a úkoly správce konkursní podstaty
(insolvenčního správce)**

Rigorózní práce

Konzultant:

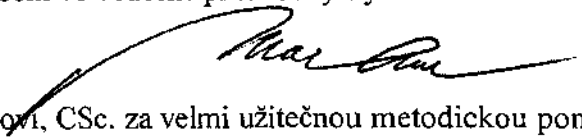
Prof. JUDr. František Zoulik, CSc.

Zpracoval:

Mgr. Petr Moravec

Duben 2007

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Děkuji panu Prof. JUDr. Františku Zoulíkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé rigorózní práce.

Praha 2007

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Vznik oprávnění vykonávat činnost správce konkursní podstaty (insolvenčního správce), zápis do seznamu správců	9
3. Prohlášení konkursu (úpadku), ustanovení správce, zproštění (odvolání z funkce)	18
4. Zjištění majetku a činnost při prohlášení konkursu (úpadku)	24
5. Přihlášení a přezkum pohledávek	40
6. Činnost správce při správě majetku	67
7. Zpeněžování majetku	87
8. Konečná zpráva a rozvrh, ukončení konkursu, odměna správce	94
9. Úprava insolvenčního práva v zahraničí a v EU	100
10. Závěr	103

Seznam použité literatury

Seznam právních předpisů

Seznam použitých stanovisek a rozhodnutí soudů

1. Úvod

Období po listopadu 1989 znamenalo pro Českou republiku návrat k tržnímu hospodářství se všemi důsledky, které jsou s tím spojeny. To znamená nejen s velkými klady, ale i se všemi negativními vlivy, vznikajícími zejména nezkušeností většiny účastníků tohoto procesu, z počátku včetně státních institucí a bank s podnikáním, s možnostmi a návratností kapitálu, stavů v podnikatelském prostředí, možností umístit výrobek na zahraniční trh, apod. Mnozí podnikatelé vstupovali do podnikání s nespelnitelnými představami, mnohé podniky začínaly v novém prostředí a již byly zatíženy z doby socialismu různými závazky. Avšak mnoho bylo a je takových, kteří vidí podnikání jako snadnou cestu k osobnímu obohacení, a to i na úkor ostatních, poctivějších a důvěřivějších. Jednou z cest pro takového podnikatele je převedení všech ocenitelných práv a majetku, z jedné společnosti na jinou a tuto původní pak pouze se závazky přivést k úpadku. Privatizované společnosti zatížené dluhy neplatily výkony ostatním podnikatelům, vznikala spirála druhotné platební neschopnosti, což spolu se skokovým navýšením cen vstupů, zejména materiálu, energií, surovin a zemědělských produktů, mělo za následek rychlý úpadek mnoha podnikatelských subjektů. Na tomto úpadku se samozřejmě podílela i politika bank v poskytování úvěrů a bankovních garancí, která v první fázi devadesátých let byla neuvěřitelně liberální, aby později přešla do opačného extrému, který znamenal, že nebyly poskytovány peněžní prostředky ani na velmi seriózní projekty nebo poctivým podnikatelům, kteří měli přechodný nedostatek volných peněžních prostředků.

Proto vznikla jednoznačná potřeba definovat úpadek a zavést regulaci postupu při úpadku podnikatelských subjektů i jiných osob včetně specifikace jednotlivých kroků. Z tohoto důvodu vznikl požadavek na vytvoření normy v podobě zákona, který by upravoval výše uvedené pojmy a postupy tak, aby existovala kontrola úpadku, věřitelé i stát měli dohled nad úpadkem a bylo znemožněno nebo alespoň minimalizováno další zvyšování insolventnosti úpadce a tím i ohrožení na něj napojených osob.

Z výše uvedených důvodů federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky přijalo 11.7.1991 zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který nabyl účinnosti dne 1.10.1991. Je třeba uvést, že zákon č. 328/1991 Sb., nevznikl ve vzduchoprázdnu, ale přímo navazuje na předpisy platné v České republice v minulosti.

Jednou z prvních kodifikací byl Josefínský konkursní řád z roku 1781. Dne 25.12.1868 byl pod č. 1/1869 ř.z. přijat nový konkursní řád, který platil až do roku 1914, kdy byl nahrazen již velmi moderním císařským nařízením ze dne 10.12.1914, vydaným pod č. 337/1914 ř.z., kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnávací a odpůřčí. Toto císařské nařízení platilo v českých zemích i po vzniku Československé republiky, a to až do roku 1931. V tomto roce nahradil původní císařské nařízení nový zákon č. 64/1931 Sb., kterým byly vydány řády konkursní, vyrovnávací a odpůřčí. Zákon č. 64/1931 Sb. byl bez náhrady zrušen po nástupu Komunistické strany k moci v Československu a nahrazen novým občanským soudním řádem, tj. zákonem č. 142/1950 Sb., a to z důvodu, že při budování nového typu společnosti a při existenci zejména státního vlastnictví výrobních prostředků a plánovaného hospodářství se nepředpokládalo ani neuvažovalo, že by mohlo docházet k úpadku.

Zákon č. 328/1991 Sb., se velmi inspiroval původními právními normami, zejména zákonem č. 64/1931 Sb. Jednalo se nepochybně o správný počín, jelikož v době vzniku zákona na počátku 90. let byla minimální zkušenost s úpadkem, hospodářskou soutěží i s dalšími atributy tržního hospodářství, a tento původní zákon byl, jak již bylo zmíněno, ve své době moderní normou, která obsahovala mnoho institutů v dnešní době běžně používaných. Dobou svého vzniku zákon č. 328/1991 Sb. nemohl však předvídat vývoj společnosti včetně ekonomiky se všemi důsledky. Proto byl velmi brzy novelizován a vlastně po celou dobu své účinnosti byl nucen reagovat na nově vznikající situace a hospodářský vývoj včetně vynalézavosti podnikatelského prostředí v nalézání zákonem neupravených možností k různým únikům. Z tohoto důvodu byl tento předpis do dnešní doby celkem 22x novelizován zákony a 3x změněn nálezy Ústavního soudu. Proto již na přelomu 20. a 21. století se rozvíjela diskuze mezi odborníky, ale i v politické sféře o potřebě nového insolvenčního zákona, který by posunul chápání úpadku a možnosti jeho řešení do jiné modernější roviny. Tuto skutečnost konstatuje i prof. JUDr. František Zoulík v úvodu publikace ¹ Zákon o konkursu a vyrovnání, kde uvádí: „ Naše úprava konkursního práva (přes změny, které přinesly její novely) je vývojem postupně překonávána. Řešení je možné hledat pouze v nové, komplexní úpravě, která by reflektovala moderní vývojové trendy této oblasti“. Dlouho však neexistovala většinová shoda. Vznikaly různé skupiny,

¹ F. Zoulík: Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

které vytvářely vlastní návrhy nové kodifikace nebo velké novely stávajícího zákona, avšak žádná z nich neuspěla. Až v současné době byl vypracován vládní návrh nového zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a spolu s ním i poslanecký návrh nového zákona. Nakonec došlo i na naší politické scéně k dohodě a Poslaneckou sněmovnou ČR byl přijat vládní návrh s některými úpravami zapracovanými z poslaneckého návrhu. Tento předpis byl schválen i Senátem ČR, podepsán prezidentem ČR a vydán ve Sbírce zákonů pod č. 182/2006 Sb. Nový insolvenční zákon má nabýt účinnosti ke dni 1.7.2007, avšak v současné době z důvodů prodlení s budováním elektronického insolvenčního rejstříku vláda ČR žádá o odklad účinnosti na 1.1.2008 a panuje obecná shoda, že tomuto návrhu bude vyhověno. Proto lze očekávat, že do konce roku 2007 bude platit stávající zákon č. 328/1991 Sb., v platném znění.

Z důvodu dvou existujících platných právních předpisů se celá tato práce ponese ve srovnání stávajícího zákona o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb. v platném znění a nového insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb.

2. Vznik oprávnění vykonávat činnost správce konkursní podstaty (insolvenčního správce), zápis do seznamu správců

V současné době je základní úprava, která určuje kdo může být správcem, uvedena v § 8 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., ve kterém je řečeno, že správce konkursní podstaty se zásadně vybírá ze seznamu správců, který vede soud příslušný k řízení. Do seznamu lze zapsat jen bezúhonnou fyzickou osobu, která je způsobilá k právním úkonům, má přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí nebo veřejnou obchodní společnost, která bude činnost správce vykonávat prostřednictvím svých společníků, o nichž prokáže, že splňují podmínky pro zapsání do seznamu. Z toho vyplývá, že fyzická osoba žádající o zápis do seznamu správců, musí splňovat 4 základní podmínky, a to:

- bezúhonnost,
- způsobilost k právním úkonům,
- přiměřenou odbornou způsobilost,
- a musí souhlasit se zápisem.

Zápisem do seznamu správců se zabýval i Ústavní soud ČR, který ve svém usnesení IV. ÚS 53/1998 konstatoval, že zapsání do seznamu správců konkursní podstaty je institut podobný jmenování dle § 65 Zákoníku práce. Na zápis do rejstříku není právní nárok. Z toho vyplývá, že ani proti vyškrtnutí ze seznamu správců není opravný prostředek a tudíž vyškrtnutý správce se nemůže obracet na soud, neboť soudní orgány důvodnost nepřezkoumávají.

Zápisem do seznamu správců se zabývá zejména vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání. Do seznamu správců soudy příslušné k řízení o konkursu a vyrovnání zapisují osoby, které splňují obecné předpoklady dané ustanovením § 8 odst. 1, a to v samostatných částech advokáty, kteří mají sídlo a notáře, jmenované do notářského úřadu v obvodu příslušného soudu, dále jiné vhodné fyzické osoby a do třetí části veřejné obchodní společnosti.

Advokáti i notáři žádají o zápis do seznamu samostatně s tím, že žádost doplní o doklad České advokátní komory nebo Notářské komory ČR, že žadatel je zapsán

v seznamu České advokátní komory nebo že je jmenován notářem do notářského úřadu. Za jiné vhodné fyzické osoby, uvedené v ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) podávají návrhy na zápis do seznamu samosprávné profesní organizace a státní orgány. V praxi je běžnější návrh samostatné profesní organizace, což činí v soustavě správců problémy, jelikož právní předpisy již nestanoví precizně, kdo je vhodnou fyzickou osobou ani co je příslušná odborná způsobilost. Proto má každá tato organizace samostatná pravidla pro podávání návrhu. Některé provádějí přezkušování žadatelů, které je zpoplatněno, čímž je vylepšován rozpočet této organizace, jiné návrh zašlou pouze na základě žádosti člena. Žádný právní předpis nedefinuje jaké samostatné profesní organizace mohou správce navrhnout. Není neobvyklé, že návrh předkládají soudu Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků ve výstavbě a podobné organizace a soudy jimi navrhované osoby zapisují. Tím za účinnosti stávajícího zákona a prováděcí vyhlášky vzniká situace, že na seznamu figurují osoby bez praxe a potřebných znalostí k výkonu správce, jelikož soudy nezkoumají požadavek přiměřené odborné způsobilosti, který považují za zcela formální. Zároveň se za správce nechávají zapisovat osoby, a to i z řad advokátů, které nemají zájem věnovat se činnosti správce s plnou odpovědností a považují výkon této funkce za vedlejší činnost vedle své hlavní výdělečné činnosti. Mnohdy jim scházejí základní znalosti z celého komplexu činností, které musí správce zvládat. Advokáti nemají základní znalosti o ekonomice, neznají účetnictví, nerozumějí údajům uvedeným v účetní závěrce, ostatní osoby neznají potřebné právní předpisy. Z toho pramení zbytečné chyby v průběhu konkursního řízení, průtahy v ukončení řízení, a rovněž v některých případech i snížení konkursní podstaty a zmenšení výnosů z konkursu pro věřitele.

Stejně výtky lze uplatnit i v případě v.o.s., které jsou oprávněny sami požádat o zápis za předpokladu, že alespoň jeden ze společníků splňuje všechny podmínky pro zápis do seznamu jako fyzická osoba. Zde je třeba polemizovat s názorem JUDr. Romana Kozla², který publikuje, že do seznamu správců lze zapsat jen bezúhonnou fyzickou osobu, která je plně způsobilá k právním úkonům, má přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí nebo veřejnou obchodní společnost, která bude činnost správce vykonávat prostřednictvím svých společníků, o nichž prokáže, že splňují podmínky pro zapsání do seznamu.

² JUDr. Roman Kozel: Problémy konkursního řízení a jejich řešení, Praktická příručka, Linde Praha a.s., 2001

Z posledně uvedeného vyplývá, že do seznamu správců lze zapsat pouze takovou veřejnou obchodní společnost, jejímiž společníky jsou fyzické osoby“. Tento názor evokuje dojem, že společníkem nemůže být právnická osoba. S tím však nelze souhlasit, i v praxi je zcela běžné, že funkci správce vykonává veřejná obchodní společnost, ve které je společníkem jedna fyzická a právnické osoby (např. První konkursní v.o.s.)

Uvedené nedostatky by měl alespoň z části napravit insolvenční zákon spolu se zvláštním zákonem o insolvenčních správcích č. 312/2006 Sb. V insolvenčním zákonu je v § 9 uveden insolvenční správce jako procesní subjekt v insolvenčním řízení. Velká změna v zápisech je uvedena v § 21 insolvenčního zákona, kde je stanoveno, že seznam insolvenčních správců (dále také jen správce) vede Ministerstvo spravedlnosti ČR. Do seznamu lze zapsat pouze fyzickou osobu, která je bezúhonná a způsobilá k právním úkonům (což jsou podmínky, které byly již uvedeny v zákoně č. 328/1991 Sb.), ale navíc je zde upřesněno, že tato osoba musí mít vysokoškolské vzdělání magisterského směru a prokáže odbornou způsobilost v insolvenčním právu. Pro upřesnění zde dochází zřejmě prozatím k rozporu mezi lex specialit - zákonem č. 312/2006 Sb., který požaduje pouze vysokoškolské vzdělání magisterského směru do zápis do seznamu správců, kdežto dříve vydaný zákon č. 182/2006 Sb. uvádí stále ještě přísnější formulaci, že správcem může být osoba, která dosáhla vysokoškolského vzdělání v právnickém nebo ekonomickém směru. Bohužel úspěšnými lobistickými snahami byl tento požadavek v zákoně č. 312/2006 Sb., změkčen na požadavek pouze vysokoškolského vzdělání magisterského typu. Zákon č. 312/2006 Sb., upravuje výše uvedené podmínky mnohem detailněji než v současnosti účinná vyhláška Ministerstva spravedlnosti. Tento předpis ve svém § 2 specifikuje, že insolvenčním správcem může být fyzická osoba splňující podmínky pro výkon činnosti a dále v.o.s. nebo zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení za předpokladu, že tyto zahraniční osoby poskytují stejné záruky ručení společníků jako v.o.s. a jsou založeny dle práva Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru, a které jsou oprávněny vykonávat činnost insolvenčního správce. Dále tento předpis zavádí institut hostujícího insolvenčního správce, kterým je státní příslušník členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru, nebo Švýcarské konfederace, který vykonává činnost insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území ČR a k této činnosti má oprávnění. Tímto hostujícím insolvenčním správcem může být i zahraniční společnost, splňující podmínky výše

uvedené. Rozdíl mezi současnou zákonnou úpravou a novým právním předpisem je kromě dalších skutečností i ve způsobu povolení k činnosti správce. Zatímco vyhláška č. 476/1991 Sb. znala pouze, že na základě návrhu příslušného subjektu příslušné soudy zapsaly navrženou osobu, nový předpis stanoví, že výkon činnosti se povoluje a orgánem, který jej povoluje je Ministerstvo spravedlnosti ČR. Tento postup je zcela zřejmě vhodnější po právní stránce, kdy akt povolení je již aktem blížícím se rozhodnutí. Avšak z dikce usuzuji, že stále platí závěry výše citovaného usnesení Ústavního soudu, že v tomto případě na povolení není právní nárok. Je zaveden nový institut zvláštního povolení, který je vyžadován, jestliže dlužníkem je finanční instituce se zvláštním režimem nebo obchodník s cennými papíry, depozitář, provozovatel vypořádacího systému, organizátor trhu s investičními nástroji, investiční společnost, investiční fond, nebo penzijní fond.

Podmínky pro vydání povolení jsou v tomto předpisu rovněž pregnatněji upraveny oproti stávajícím předpisům. Povolení může získat fyzická osoba, která dle ustanovení § 6 tohoto zákona splňuje a prokáže splnění těchto podmínek:

- má plnou způsobilost ke právním úkonům,
- je bezúhonná,
- má vysokoškolské vzdělání magisterského typu, uznávané právní řádem ČR,
- a složila zkoušku insolvenčního správce nebo rozdílovou insolvenčního správce.

Dále vydání povolení je podmíněno prokázáním pojištění odpovědnosti za škodu vzniklou při činnosti správce a úhradou správního poplatku ve výši 5 000,- Kč na účet Ministerstva spravedlnosti ČR. Bezúhonnost se prokazuje výpisem z rejstříku trestů ne starším 90ti dnů. Tuto podmínku nespĺňuje fyzická osoba, která byla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce nebo jiný úmyslný trestný čin proti hospodářské kázi nebo byla sama jako fyzická osoba nebo jako člen statutárního orgánu objektem úpadkového zákona. Bezúhonnost, jak je z výše uvedeného patrné, je rovněž přesněji popsána. Lze logicky odvodit, že i když zákon používá termín insolvenční řízení, budou se tyto podmínky vztahovat i na případy úpadku dle zákona č. 328/1991 Sb.

Insolvenčním správcem mohou být i v.o.s., nebo zahraniční společnosti, ve kterých společníci solidárně neomezeně ručí za případné závazky společnosti. Podmínkou získání povolení je, že členem statutárního orgánu této společnosti je tzv. „ohlášený společník“,

jehož prostřednictvím bude společnost vykonávat činnost insolvenčního správce a který splňuje zákonem předepsané podmínky. Ohlášený společník musí vydat prohlášení dle § 5 odst. 2 tohoto zákona, že bude nadále vykonávat činnost insolvenčního správce pouze v rámci společnosti. Nepochybně ohlášený společník nemůže vykonávat insolvenčního správce samostatně ani v jiné společnosti. Není zde sice zamezeno tomu, aby byl účasten jako statutární orgán v několika společnostech vykonávajících činnost insolvenčního správce, z nichž pouze v jedné bude ohlášeným správcem, avšak i toto je obrovský posun proti současnému stavu, kdy není neobvyklé, že správce konkursní podstaty vykonává činnost samostatně a ještě v několika veřejných společnostech.

Problémem však může být, jestliže se bude jednat o novou obchodní společnost, s jejím zápisem do obchodního rejstříku. Pro tento zápis je nezbytné mít nějakým zákonem stanovený předmět činnosti. Avšak v případě, že společnost chce mít pouze jediný předmět činnosti, a to výkon činnosti insolvenčního správce (což z hlediska prokázání odpovědnosti k výkonu této činnosti bude spíše pravidlem), dostávají se budoucí společníci do bludného kruhu, jelikož nemají předmět činnosti a společnost tedy nemůže být zapsána. A pokud nemají náležitosti požadované v § 5 zákona, zejména identifikační číslo, protože společnost nevznikla, nemůže společnost získat povolení od Ministerstva spravedlnosti ČR. Pak dle mého názoru nezbyvá než založit společnost s ještě jiným předmětem činnosti, kterou bude s největší pravděpodobností ohlášena živnost tak, aby získání této živnosti bylo pro společníky co nejjednodušší.

Obecně lze říci, že nové předpisy upravující získání povolení k činnosti insolvenčního správce znamenají velký posun k profesionalizaci této profese. I když je zde patrný ústupek advokátům, notářům, auditorům a daňovým poradcům, přece jen je patrná snaha zákonodárce o omezení množství dnešních správců konkursní podstaty a okruhu osob, které jsou dnes oprávněny tuto činnost vykonávat. Značným posunem je i povinnost složit odbornou zkoušku, v případě některých profesí rozdílovou zkoušku, i úhrada správního poplatku. V době tvorby této práce nejsou známy okruhy otázek ani způsob provádění zkoušek, lze však reálně předpokládat, že již tyto dvě podmínky odradí, anebo znemožní podat návrh na povolení mnohým osobám, které vykonávají činnost konkursního správce pouze jako vedlejší činnost ke své hlavní výdělečné činnosti. Je pravdou, že bych osobně považoval za důslednější řešení plnou profesionalizaci insolvenčních správců, aby výkon byl podmíněn obdobnými pravidly, jako jsou zakotveny např. v advokátní komoře

pro výkon advokáta, případně jak je upraven výkon soukromého exekutora, avšak u zákonodárce nepochybně byla rozhodující obava z dostatečného příjmu správce a také tlak různých zájmových skupin. Nový předpis upravuje na rozdíl od stávající vyhlášky ve svých ustanoveních § 9 a § 10 pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce. Pozastavení není možné z vůle insolvenčního správce nebo na jeho návrh, to znamená, že insolvenční správce nemůže dát návrh na pozastavení práva vykonávat činnost, kterému by mohlo být vyhověno, např. z důvodu dlouhodobější cesty do zahraničí. V tomto případě, jestliže je insolvenční správce ustanoven, musí v souladu s ustanovením § 22 insolvenčního zákona své ustanovení odmítnout a musí vyčkat stanoviska insolvenčního soudu, zda-li důvody uzná.

Zákonné důvody pro pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce jsou dvojího druhu. V prvním případě se právo vykonávat činnost insolvenčního správce bez dalšího pozastavuje dnem, kdy bylo zveřejněno rozhodnutí o úpadku správce, den vykonatelného rozhodnutí o vzetí správce do vazby nebo kdy nastoupil výkon trestu odnětí svobody, den vzniku práva veřejné obchodní společnosti (zahraniční obchodní společnosti) vykonávat činnost insolvenčního správce a insolvenční správce je ohlášeným společníkem takovéto společnosti, kdy ohlášenému společníku bylo pozastaveno právo vykonávat činnost insolvenčního správce, den, kdy správce začal vykonávat funkci člena vlády, člena územní samosprávy, poslance nebo senátora nebo jinou volenou či jmenovanou veřejnou funkci. Insolvenční správce je povinen tyto skutečnosti vedoucí k pozastavení činnosti neprodleně oznámit Ministerstvu spravedlnosti. V zákoně nejsou uvedeny žádné sankce za nedodržení povinnosti oznámení ani není uveden následek, jestliže bude jmenován insolvenční správce, který nenahlásil ministerstvu žádné důvody k pozastavení činnosti, zda-li bude moci dokončit insolvenční řízení nebo zda-li bude odvolán a nahrazen novým insolvenčním správcem, avšak z dikce zákona vyplývá, že bude jeho činnost i v probíhajícím úpadkovém řízení okamžitě ukončena. Pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce zaniká dnem, kdy pominula skutečnost, na základě které bylo právo pozastaveno. Samozřejmě, že v případě existence jiného důvodu pro pozastavení práva vykonávat tuto činnost pozastavení zůstává v platnosti, pouze budou jiné důvody pro tuto skutečnost. Druhým případem pozastavení činnosti jsou fakultativní důvody, kdy Ministerstvo může rozhodnout (má právo) o pozastavení tohoto práva. Důvody pro to, aby tak Ministerstvo rozhodlo jsou zahájení trestního řízení pro úmyslný trestný čin proti

správci nebo zahájení řízení o způsobilosti k právním úkonům. Je samozřejmé, že po dobu pozastavení nesmí správce vykonávat tuto činnost, zákon mu však ukládá být dále pojištěn.

Pojištění je povinné pro správce podle současně účinné vyhlášky č. 476/1991 Sb. i podle budoucího zákona, který pro stanovení výše pojistného zmocňuje prováděcí vyhlášku, která stanovuje minimální limit pojistného plnění i minimální standardy. Pojištění je však i vhodné a nutné pro zajištění správce, neboť jak konstatuje JUDr. Tomáš Pohl³ odpovědnost správce za škodu vzniklou při výkonu jeho funkce je majetkově neomezená. Správce podstaty tedy odpovídá za výkon své funkce celým svým majetkem. Proto by pojištění mělo být sjednáno tak, aby bylo schopno krýt celou výši možných škod.

Zatímco nový zákon formuluje zánik práva a zrušení práv vykonávat činnost insolvenčního správce, z čehož vyplývá širší pohled na možnost ukončení práva vykonávat tuto činnost, vyhláška č. 476/1991 Sb. se problémem zakončení činnosti správce zabývá pouze v § 5 a nazývá tento úkon vyškrtnutím. Vyškrtnutí ze seznamu správců je možné u fyzických osob pouze z důvodů, že o to sama požádá nebo pozbyla oprávnění pro výkon povolání nebo zaměstnání jež bylo předpokladem pro zápis do seznamu správců (zde se nepochybně míní pozbytím práva i pozastavení činnosti například advokáta z důvodu uzavření pracovní smlouvy) nebo předpoklady pro výkon funkce správce podle § 3 odst. 3 písm. b) vyhlášky a jako nejzazší a logický důvod vyhláška uvádí smrt správce. Je pikantní, že zákonodárce v důvodech vyškrtnutí odkázal na ustanovení § 3 odst. 3 písm. b) vyhlášky, to znamená pozbytí osvědčení o bezúhonnosti a přiměřené odborné způsobilosti, avšak je zcela opomenuta podmínka způsobilosti k právním úkonům. Ad absurdum dle znění současné vyhlášky může vykonávat činnost správce konkursní podstaty osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena, jestliže k omezení způsobilosti došlo až poté, co byla zapsána do seznamu správců.

Návrh na vyškrtnutí ze seznamu správců z jiných důvodů než na vlastní žádost podává u advokátů Česká advokátní komora, u notářů Ministerstvo spravedlnosti ČR a u ostatních správců organizace, která podala návrh na zápis. Zákon ani prováděcí vyhláška již neřeší otázku, co nastane, jestliže profesní organizace, která správce navrhla na zápis,

³ Tomáš Pohl: Krok za krokem konkurzem a vyrovnáním, Prospektrum spol. s r.o., 1998

v období jeho činnosti zanikne. Zcela určitě tím nezaniká odborná způsobilost správce, avšak jestliže například bude pravomocně odsouzen za trestný čin, nemá kdo podat návrh na vyškrtnutí. V § 5 odst. 2 vyhl. č. 476/1991 Sb. jsou uvedeny i důvody pro vyškrtnutí v.o.s. Jsou jimi samozřejmě dobrovolná žádost, dále jestliže je společnost v likvidaci, nebo byl prohlášen konkurs na její majetek, případně byl konkurs zrušen pro nedostatek majetku, nebo bylo povoleno vyrovnání, rovněž v případě, že společnost byla zrušena a posledním důvodem je, že její společníci přestali splňovat podmínky pro zapsání do seznamu správců. Je třeba souhlasit se stanoviskem JUDr. Jolany Maršíkové a Ing. Mgr. Jaroslava Zelenky, Dr.⁴: „Skutečnost, že je osoba vyškrtnutá ze seznamu správců sama o sobě ještě nezpůsobuje automatické zproštění této osoby funkce správce ve věcech, ve kterých byla dříve ustavena správcem. Vyškrtnutí ze seznamu správců pouze způsobuje, že soud již nemůže takovou osobu v jiných věcech ustavit do funkce správce jako osobu zapsanou do seznamu správců“.

Podle nového právního předpisu právo vykonávat činnost insolvenčního správce zaniká stejně jako ve vyhl. č. 476/1991 Sb. smrtí insolvenčního správce, navíc dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého, jestliže byl zbaven nebo mu byla omezena způsobilost k právním úkonům, dále dnem zrušení společnosti a na žádost, a to s výpovědní lhůtou, která doběhne poslední den následujícího měsíce po doručení oznámení, u společností rovněž z důvodu ukončení práva vykonávat funkci ohlášeného společníka nebo jeho neexistence. Nezaniklo-li povolení z výše uvedených důvodů, zruší ministerstvo povolení insolvenčnímu správci, který nespĺňuje podmínky, stanovené pro vznik práva na vydání povolení fyzické osobě, nebo v zákoně uvedené právnické osobě, a rovněž zruší zvláštní povolení tehdy, jestliže od zvláštní zkoušky insolvenčního správce uplyne více než 5 let. Z toho vyplývá, že zvláštní správci se nejdéle do 5ti let musejí vždy nechat přezkoušet, jinak nespĺňují potřebnou podmínku pro výkon zvláštního správce. Znovu zde dojde dle mého názoru k uplatnění rozhodnutí Ústavního soudu č. IV ÚS 53/98, že na zápis není nárok, proto povolení není rozhodnutím a proti zániku nebo zrušení nebude přípustné odvolání nebo jiný opravný prostředek.

⁴ Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998

Poslední možnost zrušení povolení, na které se vztahuje rovněž výše uvedené usnesení Ústavního soudu je právo Ministerstva spravedlnosti zrušit povolení nebo zvláštní povolení insolvenčnímu správci, který i přes písemné upozornění Ministerstva opakovaně nebo závažným způsobem porušil povinnost stanovenou tímto zákonem nebo zákonem upravujícím úpadek a způsoby jeho řešení (z.č. 182/2006 Sb.). Z toho vyplývá oprávnění Ministerstva spravedlnosti zrušit povolení, jestliže písemně upozorní na porušování uvedených pravidel, a k tomuto dochází závažným způsobem nebo opakovaně. ministerstvo vede insolvenční rejstřík, jehož součástí je seznam správců, ve kterém jsou obsaženy údaje uvedené výše.

Závěrem je třeba poukázat, že tento nový zákon je ve svém principu odklonem od vládního nařízení č. 115/1931 Sb. o výběru a úhrnné odměně správců konkursní podstaty, vyrovnávacích správců a znalců v řízení konkursním a vyrovnávacím, které provádělo zákon č. 64/1931 Sb., a na který přímo navazovala současně platná vyhláška č. 476/1991 Sb. V tomto vládním nařízení bylo rovněž uvedeno, že seznamy správců byly vedeny u příslušných Krajských soudů, dle tohoto nařízení tyto seznamy založil prezident Krajského soudu, který předložil seznam k posouzení příslušnému senátu. Podle posudku senátu tento seznam prezident soudu pozměnil a doplnil, vyvěsil k obecnému nahlédnutí na osm dní, a oznámil vyhotovení seznamu vyhláškou v úředním listu. Advokáti a notáři byli zapsáni do seznamu všichni, kteří měli své sídlo v obvodu Krajského soudu, jestliže výslovně neprohlásili, že si nepřejí být zapsáni. Jiné vhodné osoby byly zapsány pouze na návrh profesních komor taxativně vyjmenovaných v § 6 odst. 1 nebo navržených Okresním úřadem. V tomto předpisu bylo zajímavé ustanovení § 17, které výrazně znevýhodňovalo osoby mimo okruh advokátů a notářů, a které stanovilo povinnost soudů dbát na to, aby se pro tyto osoby výkon funkce správce nestal důležitým zdrojem příjmů. U těchto osob se další jmenování mohlo uskutečnit až po 5ti letech po předchozím jmenování.

3. Prohlášení konkursu (úpadku), ustanovení správce, zproštění (odvolání z funkce)

Úpadek může být prohlášen jak dle zákona č. 328/91 Sb. tak dle zákona č. 182/2006 Sb. pouze na návrh, a to na návrh dlužníka nebo jeho věřitele. V § 97 zák. č. 182/2006 Sb. je doplněno, že v případě hrozícího úpadku je oprávněn podat insolvenční návrh pouze dlužník. Dle ustanovení § 13 odst. 1 zák. č. 328/1991 Sb. musí být v usnesení o prohlášení konkursu ustanoven správce konkursní podstaty. Jestliže soud ustavil v řízení předběžného správce, ustaví jej za správce. Správce rovněž obdrží do vlastních rukou usnesení soudu o prohlášení konkursu. Nový právní předpis, zákon č. 182/2006 Sb. pojednává o ustavení insolvenčního správce a dalších správcích v § 21 a násl. V obou případech se insolvenční správce ustavuje ze seznamu insolvenčních (konkursních) správců. O způsobu zapsání do seznamu bylo pojednáno v kapitole 2.

Insolvenčního správce dle zákona č. 182/2006 Sb. ustanovuje insolvenční soud, a to takového insolvenčního správce, kterého určí předseda tohoto insolvenčního soudu. Insolvenční soud ustanoví insolvenčního správce nejpozději v rozhodnutí o úpadku. Z toho vyplývá rozdíl mezi oběma předpisy, kdy podle stávajícího zákona je konkursní správce vždy ustaven v usnesení o prohlášení konkursu, kdežto podle nového právního předpisu správce je ustanoven nejpozději v rozhodnutí o úpadku, tzn., že insolvenční soud může ustanovit správce dříve.

Správce není dle zákona č. 328/1991 Sb. účastníkem řízení a na tomto jeho postavení nic nemění ani nový právní předpis, který vyjmenovává účastníky v § 14 a násl. Velmi důsledně se s procesním postavením správce konkursní podstaty vypořádává Nejvyšší soud v rozhodnutí č.j. 2 Cdon 1566/1996, ve kterém je jednoznačně uvedeno, že správce není účastníkem konkursního řízení, má samostatné postavení jako zvláštní procesní subjekt jak vůči úpadci, tak vůči konkursním věřitelům a nelze jej považovat za zástupce konkursních věřitelů ani za zástupce úpadce. Dále je zde uvedeno, že ve sporu, v němž správce vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, musí být jako žalobce uveden přímo správce, a to označený svým jménem, příjmením, povoláním, bydlištěm a funkcí. Zde v praxi soudy tolerují i uvedení nikoliv bydliště, ale sídla správce konkursní podstaty. Proto v případě, že správce uvede jako procesní stranu v návrhu úpadce, i když se jedná o podání z titulu jeho správcovské funkce, jde o vadu podání, avšak vadu odstranitelnou. Ze zákona č. 182/2006

Sb. nevyplývá nic, z čeho by se dala usuzovat změna tohoto právního názoru. Proto i po nabytí účinnosti tohoto právního předpisu bude nutné označit ve sporech procesní stranu jménem, příjmením, a dalšími náležitostmi dle o.s.ř. insolvenčního správce. Na faktu, že správce není účastníkem řízení se shodují všechny komentáře, např. prof. JUDr. František Zoulík CSc.,⁵ uvádí: „Správce podstaty není účastníkem řízení, patří do okruhu tzv. osob zúčastněných na řízení. Jeho postavení a s ním související oprávnění, povinnosti i odpovědnost se zakládají výlučně na předpisech procesního práva. Správce podstaty je proto třeba považovat za zvláštní procesní subjekt, čemuž ostatně nasvědčuje i okolnost, že zákon v §8 charakterizuje jeho postavení jako funkci. Za procesní subjekt je třeba jej považovat proto, že není nositelem uplatnitelných hmotněprávních nároků (s výjimkou nároku na odměnu a náhradu nákladů). Jak je však dále upozorněno, ve dvou případech má správce postavení účastníka řízení, a to když uplatňuje své pohledávky proti podstatě (odměna a úhrada vynaložených nákladů) a ve sporech, které souvisejí s konkursem“. Ve stejném duchu se vyjadřují i JUDr. Jolana Maršíková a Ing. Mgr. Jaroslav Zelenka, Dr.⁶: „Správce konkursní podstaty má zvláštní postavení v konkursním řízení, není účastníkem řízení, to mohou být podle definice uvedené v §7 jen konkursní věřitelé a dlužník. Není však na druhé straně ani soudním komisařem jako notář v řízení o dědictví a jeho úkony se nemohou považovat za úkony soudu analogicky podle § 38 o.s.ř.. Správce není ani pracovníkem soudu. Správce je v konkursním řízení zcela samostatným procesním subjektem.

Nelze zaměňovat skutečnost, že správce není účastníkem řízení se skutečností, že je procesním subjektem (§ 9 zák. č. 182/2006 Sb.) podle obou zákonů. Tato subjektivita je nespornou skutečností a žádný výklad toto nikdy nezpochybnil.

Správce ustanovený do funkce může odmítnout své ustanovení, jestliže je osobou zapsanou do seznamu správců, jen má-li pro toto odmítnutí důležité důvody. Toto ustanovení má jak původní předpis § 8 odst. 1, tak i nový předpis v § 22 odst. 1. Jednoznačným důvodem odmítnutí je podjatost správce, a to ve věci samé, tzn. Podjatost ke konkursu.

⁵ F. Zoulík : Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

⁶ Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998

Podjatost formuluje JUDr. Roman Kozel⁷ takto: „Podjatostí správce je třeba rozumět takový vztah správce k některému účastníkovi řízení (konkursnímu věřiteli, úpadci) nebo k majetku úpadce, který zakládá pochybnost v tom, že správce nebude postupovat nestranně.“ Podjatý bude proto zcela jistě správce, který má za úpadcem nesplacenou pohledávku, případně nesplacený dluh. Podjatý by dle mého názoru měl být i ten správce, který zastupuje věřitele úpadce nebo dlužníka úpadce ve sporu o tuto pohledávku nebo dluh. V ostatních případech, jako např. v případě, že zastupoval dlužníka či úpadce, ale zastupování již skončilo, nebo jestliže má vztah k účastníkům řízení, samo o sobě podjatost nezakládá a musí se prověřovat podle všech okolností konkrétního případu. Další důvody odmítnutí jsou již velmi problematické a záleží na posouzení soudu, zdali takové důvody uzná. Jde zejména o případy dlouhodobých pobytů v zahraničí, nemoci či úrazu. Někteří soudci v těchto případech požadují, aby správce požádal o vyškrtnutí ze seznamu. V tomto případě jsem však přesvědčen, že důvody se musí posuzovat podle konkrétního případu a že nelze zaujmout obecné stanovisko. Jinou otázkou je odmítnutí ustanovení s odůvodněním, že se jedná např. o úpadek subjektu, který je výrobním podnikem, který je třeba provozovat nebo o podobný úpadek, při jehož řešení je třeba komplexních znalostí a zejména výrazné časové vytížení. Zde jsem zastáncem stanoviska, že se nejedná o důvody, pro které by mohl správce jako osoba zapsaná do seznamu správců odmítnout ustanovení, jelikož svým souhlasem se zápisem do seznamu správců byl srozuměn i s tím, že může k této situaci dojít a s tímto vědomím dával souhlas se zápisem do seznamu.

Oba dva předpisy používají termín odmítnutí pro úkon správce, který byl ustanoven do funkce a nepřeje si tuto funkci vykonávat, aniž by tento pojem definovaly a aniž by popsaly procesně, co úkon odmítnutí je. Zde se kloním k názoru JUDr. Maršíkové a Ing. Mgr. Zelenky, Dr.,⁸ kteří dovozují, že toto odmítnutí je nutno považovat za odvolání do příslušného výroku usnesení o prohlášení konkursu, jestliže bylo podáno v odvolací lhůtě nebo jestliže je podáno až po této lhůtě, je nutné tento úkon považovat za návrh na zproštění funkce. Tento názor autoři opírají o ustanovení § 41 odst. 2 o.s.ř. . Jelikož ani jeden předpis nestanoví, že by mělo být se správcem projednáno ustanovení správcem ještě

⁷ JUDr. Roman Kozel: Problémy konkursního řízení a jejich řešení, LINDE Praha a.s., 2001

⁸ Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998

před vynesením rozhodnutí, dozví se správce o tom, že byl ustanoven zpravidla až z doručeného usnesení. Nikde není dána lhůta (jestliže neuvažujeme případ uvedený v § 31 odst. 2 zák. č. 182/2006 Sb., o kterém je pojednáno níže), po kterou je správce oprávněn odmítnout své ustanovení. Nesouhlasím s názorem některých právníků, že tak může učinit nejpozději před nabytím právní moci usnesení, jelikož pro takový výklad nikde v zákonech ani jiných právních předpisech není opora. Dle § 28 zák. č. 182/2006 Sb. rozhodují o změně v osobě správce za podmínek daných tímto zákonem i věřitelské orgány. Dle stávajícího účinného zákona, § 8 odst. 5 a 6 může soud zprostit správce funkce. V případě, že se na návrhu usnesou věřitelé, může soud zamítnout tento návrh pouze v případě, má-li o změně v osobě správce závažné pochybnosti. Dále soud může z důležitých důvodů zprostit správce funkce na návrh některého z účastníků, na návrh správce i bez návrhu. Důležitým důvodem pro zproštění mohou být podle existujících judikátů např. skutečnost, že správce v rozporu se zákonem uspokojil v průběhu konkursu pohledávky, jenž měly být uhrazeny pouze na základě rozvrhového usnesení (rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č.j. 1 Ko 519/2001). Dalším důvodem může být i skutečnost, že správce neprovedl soupis konkursní podstaty a před přezkumným jednáním nezajistil opravu nebo doplnění přihlášek pohledávek (rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č.j. 1 Ko 73/2003). Na druhou stranu existuje rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č.j. 1 Ko 431/2001, které upravuje, že nesouhlas konkursního věřitele se zařazením věci do soupisu konkursní podstaty není důvodem pro zproštění funkce. Sama o sobě skutečnost, že správce konkursní podstaty byl vyškrtnut ze seznamu správců, není dle rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29Cdo 2291/1999 důvodem pro zproštění z funkce v konkrétní věci, ve které již byl ustanoven. Je třeba posuzovat důvody vyškrtnutí. Z toho vyplývá, a v praxi soudů je tato skutečnost uplatňována, že jestliže důvodem vyškrtnutí je např. pozastavení činnosti advokáta z důvodu uzavření pracovního vztahu mimo advokacii, správce dokončí celý konkurs a uzavře účetní knihy. Jinou situací by bylo, že důvodem vyškrtnutí jsou nedostatky v práci nebo pravomocné odsouzení, případně chybějící jiné předpoklady pro výkon funkce správce, uvedené v § 3 odst. 3 písm. b) vyhl. č. 476/1991 Sb. Zde by se musel konkrétně posuzovat důvod. Podle nového právního předpisu č. 182/2006 Sb. lze rovněž insolvenčního správce zprostit z funkce, jestliže v jeho činnosti jsou nedostatky, kterými jsou dle § 32 neplnění povinností správce nebo nepostupování při výkonu své funkce s odbornou péčí nebo závažné porušení povinnosti uložené mu zákonem nebo soudem. Zprostit může soud správce na návrh věřitelského orgánu nebo dlužníka, a nebo i bez návrhu. Z toho vyplývá, že návrh na zproštění nemůže oproti znění účinného předpisu

podat sám správce. Novým institutem v zákoně č. 182/2006 Sb. je možnost odvolání insolvenčního správce, která je upravena v §§ 29 až 31. Zejména je průlomové umožnění věřitelům, aby na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání, se nadpoloviční většinou počítanou dle výše přihlášených pohledávek usnesli o odvolání insolvenčního správce a ustanovení nového správce, přičemž platnost odvolání není závislá na ustanovení nástupce ve funkci. Tímto je dána obrovská možnost manipulace s osobou správce do rukou majoritních věřitelů, kterými jsou z pravidla banky a stát zastoupený finančními úřady a správou sociálního zabezpečení, případně zdravotní pojišťovny. Teprve pak se ukáže, jestli toto ustanovení zabrání vzniku pochybností o průběhu úpadku nebo naopak bude příčinou zvýšení rizika korupčního prostředí. V případě, že schůze věřitelů neustanoví nového správce, učiní tak soud, který bude takto jednat i v případě odvolání správce jinými způsoby než výše uvedenými. Jestliže se věřitelé usnesou na novém správci, soud má možnost tento výběr nepotvrdit pouze v případě, že správce nesplňuje podmínky dané zákonem. Dále zákon umožňuje odvolat správce z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností správce, na návrh správce, na návrh věřitelského orgánu nebo i bez návrhu, nebo v případě, že správce požádá o odvolání do 3 dnů ode dne, kdy se o ustanovení dozvěděl, jestliže však předem s ustanovením správce nesouhlasil.

Podle obou předpisů se správce může, jestliže je zproštěn funkce, k důvodům a samotnému zproštění z funkce vyjádřit. Zákon č. 182/2006 Sb. tak výslovně stanoví v § 32 odst. 1, kde je řečeno, že soud rozhodne o zproštění zpravidla po slyšení správce, dle stávajícího předpisu je zde dáno např. rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 1 Ko 134/2002, ve kterém je rozhodnuto, že soud je povinen umožnit správci konkursní podstaty, aby se vyjádřil k návrhu na zproštění výkonu z funkce správce. Proti zproštění z funkce je přípustné odvolání. Zatímco zákon č. 328/1991 Sb. tuto možnost výslovně neuvádí, zákon č. 182/2006 Sb. již v ustanovení § 32 odst. 2 definuje, že proti rozhodnutí o zproštění z funkce se může odvolat správce, věřitelský orgán nebo dlužník. V případě odvolání správce dle zákona č. 182/2006 Sb. je možné se i proti tomuto výroku odvolat. Odvolaný nebo zproštěný správce však již nemůže podat odvolání proti výroku o ustanovení nového správce. To je obsaženo i v rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 552/2001. Dle dikce nového právního předpisu je proti ustanovení nového správce přípustné odvolání směřující pouze proti tomu, že správce nesplňuje podmínky pro ustanovení nebo není nepodjatý. Jelikož rozhodnutí, kterým byl správce zproštěn funkce a nahrazen novým správcem, není rozhodnutím ve věci samé, o čemž svědčí i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č.j. 29 Odo

719/2002, je problematické podat proti rozhodnutí odvolacího soudu dovolání, které by splňovalo podmínky dané §§ 237, 238 a 239 o.s.ř.

V zákoně č. 64/1931 Sb. bylo ustanovení správce řešeno v třetím oddíle zákona, který upravoval postavení a činnost orgánů konkursního řízení, a to v § 78 a násl. Zde je upraveno, že správce konkursní podstaty ustanoví konkursní soud při prohlášení konkursu a kdykoliv se později objeví potřeba ustanovení. Přijmout jmenování správcem nebyla povinnost, pouze advokáti a veřejní notáři však mohli odmítnout jen z důležitých důvodů, jejichž důležitost posuzoval konkursní soud. Správcem mohla být jmenována osoba bezúhonná, spolehlivá, s potřebnými znalostmi, a která by byla nepodjatá v dané věci. Správce slíbil konkursnímu komisari, kterým byl zpravidla soudce konkursního soudu, a to rukou dáním, že své povinnosti bude plnit svědomitě. Dále je zde uvedeno, že správce má povinnost zajistit stav konkursní podstaty, zajistit dobytí a zajištění majetku podstaty, zjistit dluhy a posoudit přihlášené nároky a vést spory, týkající se podstaty a řádně vést evidenci o správě. Výslovně bylo v zákoně uvedeno, že správce je povinen hájit zájmy společné proti jednotlivým zájmům účastníků, a že odpovídá za případnou majetkovou újmu, způsobenou účastníkům zanedbáním povinnosti správce. Stejně jako nový právní předpis i tento konkursní řád umožňoval na první schůzi věřitelů nebo na jiné schůzi věřitelů, která byla svolána k tomuto účelu, odvolat ustanoveného správce a ustanovit nového s tím, že soud měl možnost tento návrh zamítnout pouze z důvodu závažné pochybnosti vůči osobě nového správce, zejména bylo-li by toto ustanovení proti společnému zájmu věřitelů.

4. Zjištění majetku a činnost při prohlášení konkursu (úpadku)

Pojem, obsah a zjišťování majetkové podstaty řeší v zákoně č. 182/2006 Sb. § 205 a násl. Zjišťování majetkové podstaty zajišťuje podle § 209 insolvenční správce, případně předběžný správce, byl-li ustanoven. Při této činnosti je povinen řídit se pokyny soudu a dlužník je povinen poskytnout správci veškerou potřebnou součinnost při zjišťování a zajišťování podstaty, zejména dbát jeho pokynů. Tento nový zákon mnohem podrobněji pojednává o možnostech a způsobech zjišťování podstaty. V současnosti účinný právní předpis tuto problematiku řeší v obecné rovině. V § 17 zák. č. 328/1991 Sb. je uvedena povinnost úpadce neprodleně sestavit a odevzdat správci seznam svého majetku a závazků s uvedením svých dlužníků a věřitelů a odevzdat účetnictví a potřebné doklady a poskytnout vysvětlení, a to dokonce v termínu 30 dnů ode dne prohlášení konkursu. Zákon vůbec neřeší situaci, kdy tak úpadce neučiní. Toto je velmi častá praxe úpadců, že prohlásí, že žádné doklady nemají, že byly tyto doklady ukradeny, spáleny, zatopeny nebo podobným způsobem zničeny, a tudíž správci nepředloží nic. Ustanovení § 17a), kde je uvedeno, že v případě nesplnění této povinnosti učiní soud přiměřená opatření, zejména nařídí úpadci usnesením splnění povinnosti v dodatečné lhůtě, se zpravidla míjí účinkem, k výsledku se úpadce, případně jeho statutární orgán nedostaví nebo dostaví-li se, uvede do protokolu, že žádné doklady nemá a není mu známo, kde by mohly být. Jednoznačně se k tomuto problému předání seznamu staví Mgr. Ivana Mlejnková,⁹ která uvádí: „Seznam majetku a závazků úpadce není podle mého názoru listinou, která by v konkursu měla podstatnější právní důležitost, protože tohoto seznamu nemůže správce bez dalšího využít pro zajištění podstaty či zaujetí svého stanoviska ke konkursním pohledávkám. Tento seznam je, lapidárně řečeno, toliko vyslovením názoru úpadce (povinné osoby) na to, jaký majetek úpadce skutečně vlastní a které osoby mají za ním pohledávku.“ Ve významu tohoto problému je jiného názoru Prof. JUDr. František Zoulik, CSc.,¹⁰ avšak k možnostem donucení úpadce se staví rovněž skepticky: „Nesplnění povinnosti podle § 17 odst. 1 KV úpadcem se totiž může negativně projevit v celkovém průběhu konkursu; může totiž vést k neúplnosti zjištění o konkursní podstatě a v důsledku toho i k nižšímu poměrnému uspokojení věřitelů při rozvrhu, což může negativně postihnout i úpadce po skončení

⁹ Mgr. Ivana Mlejnková : Poradna konkursních novin, COOPER PRESS, s.r.o. 2002

¹⁰ F. Zoulik : Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

konkursu. Lze tudíž mít zato, že úpadce by i o splnění těchto povinností měl mít sám zájem. Jestliže však u něho převáží zájmy jiné a své povinnosti nesplní (popř. je bude plnit liknavě nebo jen částečně), jsou možnosti jejich vynucení jen omezené. Proto je správce nucen sestavovat seznam majetku na základě vlastních zjištění, což je velmi problematické, zejména u movitého majetku. Nemovitosti ve vlastnictví úpadce jsou snadno zjistitelné na základě dotazu k Českému úřadu zeměměřičskému a katastrálnímu, bankovní účty dotazem u bank, účasti v dalších společnostech výpisy z OR, motorová vozidla, která jsou zaregistrována, dotazem u pověřené obce, vedoucí registr, cenné papíry veřejně obchodovatelné na Středisku cenných papírů. Velmi obtížně zjistitelné jsou bez součinnosti úpadce stavy jeho pohledávek, peněžní prostředky v hotovosti, ale mnohdy i rozpracované zakázky, které jsou urychleně bez dokladů převáděny. Problémem je i zjišťování neúčinných nebo odporovatelných právních úkonů dle §§ 15 a 16 zák. č. 328/1991 Sb. a rovněž i zjišťování jiných majetkových práv, včetně nehmotných. Vylepšení pozice správce neznamena ani možnost prohlídky obydlí úpadce, daná v § 18 odst. 6, jelikož úpadce je většinou dostatečně dopředu seznámen s hrozícím úpadkem a jestliže má v úmyslu zatajit svůj skutečný majetek, který by měl spadat do konkursní podstaty, v dostatečném předstihu jej převádí, zpravidla pouze formálně nebo odváží do prostor, kam správce nemá přístup. Samostatným problémem je rozdělení zaniklého společného jmění manželů v důsledku ustanovení § 14 odst. 1 písm. k), jestliže je úpadce fyzickou osobou a má manžela. Zde jde nejen o nepříjemnou situaci z hlediska morálního, kdy druhý manžel ne zřídka kdy považuje správce za zloděje společného majetku, životní úroveň následkem úpadku i prodeje části bývalého společného jmění manželů prudce klesá, ale je zde i problém právní, jelikož na straně druhého manžela stojí i úpadce, který dosvědčuje, že žádný majetek není součástí společného jmění manželů, správci a následně soudu jsou předkládány různé darovací smlouvy, ve kterých je obdarovaným pouze druhý z manželů a podobně. Proto i lhůta daná § 17a, tj. 30 dní ode dne prohlášení konkursu ke splnění povinností úpadcem, je velmi formální a v případě tvrzení neexistence majetku k ní samozřejmě úpadce s výše uvedenými odůvodněními nepřihlíží. Podle § 18 odst. 1 má být poskytnuta při provádění soupisu součinnost věřitelského výboru. To je však velmi obtížné, protože věřitelský výbor, potažmo zástupce věřitelů, nemá zpravidla více informací o majetku než správce a naopak, má méně možností majetek zjišťovat. Dle ustanovení § 18 odst. 4 je každý, kdo má věc náležející do podstaty, povinen toto oznámit správci a musí umožnit, aby správce věc prohlédl, ocenil a zapsal do konkursní podstaty a na výzvu správce tuto věc i vydal. Zde je ten samý problém jako ve výše uvedených

případech, tzn., že jestliže tato věc není uvedena v úpadcových dokladech nebo jestliže se o tomto majetku správce nedozví, je problematické takový majetek dohledat. Ačkoliv toto ustanovení uvádí na místo termínu majetek nesystematicky termín věc, je nutné i v tomto případě požadovat plnění povinností dle tohoto ustanovení od každého, kdo má v držení nebo disponuje jakýmkoliv majetkem nebo zpeněžitelnými právy. Soupis je dle ustanovení § 18 odst. 2 listinou, která správce opravňuje ke zpeněžení sepsaného majetku. Do soupisu se zapisují i věci, práva, nebo jiné majetkové hodnoty, které nenáleží úpadci, tzn. také majetek jiných osob, zejména těch, které jej nabyly na základě neúčinných právních úkonů dlužníka, ale nejen tento majetek. Někteří správci nezahrnují do konkursní podstaty majetek jiných osob, kterými byl zaručen nesplněný závazek úpadce. Jsem přesvědčen, že si počínají v rozporu se zákonem, a že tento majetek musí být do soupisu konkursní podstaty zahrnut, jelikož zajištěná pohledávka věřitele je řádně přihlášená, věřitel se stává odděleným věřitelem v souladu s ustanovením § 28. Navíc přímo stanoví ustanovení § 27 odst. 5, které upravuje zpeněžování podstaty, a je v něm uvedeno, že osoby, jejichž práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky vůči úpadci, jsou správcem vyzvány, aby ve lhůtě 30 dnů vyplatily ve prospěch konkursní podstaty zajištěné pohledávky nebo aby v téže lhůtě složily cenu věci, práva nebo pohledávky, jimiž je pohledávka zajištěna. Jestliže se tak nestane, je správce oprávněn a povinen tuto věc, právo, nebo pohledávku (zde je již majetek naproti ustanovení § 18 odst. 4 lépe popsán) zapsat do soupisu konkursní podstaty. Ustanovení výše popsané, týkající se zajištění se netýká, jde-li o ručitele včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení, např. směnečné rukojemství, záruky poskytnuté věřitelem na zajištění celního dluhu.

Zápis do soupisu těchto věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot je správce povinen písemně oznámit vlastníku věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty nebo té osobě, která s nimi nakládá a v případě nemovitosti i příslušnému katastrálnímu úřadu. Zapsání majetku do soupisu má za následek, že nakládat s tímto majetkem je oprávněn pouze správce konkursní podstaty nebo osoba správcem pověřena. Správce je povinen vydat osobě, která uplatňuje k jakékoliv součásti soupisu svá práva, písemné potvrzení, že tento majetek je zapsaný do seznamu. Z tohoto ustanovení vyplývá, že potvrzení je správce oprávněn a povinen vydat pouze osobě, která uplatňuje svá práva k tomuto majetku, tzn., že správce by měl před vydáním osvědčení vyzvat tuto osobu k doložení těchto práv a na základě zhodnocení, zda-li existuje příslušné právo, nebo práva, rozhodnout o vydání či nevydání osvědčení. Toto rozhodnutí samozřejmě nemá žádné atributy správního nebo

jiného rozhodnutí, jde pouze o vnitřní rozhodovací proces správce. Nepochybně osoba, které toto osvědčení bylo odepřeno, se svých práv může domáhat soudní cestou, a to upozorněním dozorujícímu konkursnímu soudu nebo samostatnou žalobou.

Podle ustanovení §18a) se podnik zapisuje do soupisu jako soubor. Podnik je popsán Doc. JUDr. Stanislavem Plívou¹¹ v komentáři k § 5 obchodního zákoníku: „Podnik není chápán jako subjekt obchodněprávních vztahů, ale jako jejich objekt. Přitom je v odst. 2 nově charakterizován jako hromadná věc. Občanský ani obchodní zákoník pojem věci ani pojem hromadné věci nedefinují. Základní charakteristika podniku záleží v tom, že je to určitý celek podnikání, podnikatelské činnosti. Jde proto o organizovaný celek za účelem dosahování zisku. Druhým pojmovým znakem podniku je to, že jeho jednotlivé složky patří podnikateli.“ Ze souboru však musí být zřejmé, co vše do tohoto souboru patří ke dni soupisu. Z toho vyplývá, že jedním z prvních úkonů správce po prohlášení konkursu je provedení hloubkové inventury podle jednotlivých účtů účetních knih, aby bylo naprosto nepochybné, jaké nemovitosti, movité věci, práva včetně práv k duševnímu vlastnictví jsou součástí podniku, jaké má dlužník pohledávky, stav zásob i rozpracované výroby, jaké jsou zůstatky peněz na účtech i v pokladně. K datu provedení soupisu se vyjadřuje i prof. JUDr. František Zoulík, CSc.,¹² který den provedení soupisu považuje za rozhodující pro pořizování soupisu. Není jím dřívější datum, např. okamžik prohlášení konkursu, k němuž by bylo třeba rozsah souboru zpětně dohledávat. Je tomu tak proto, že mezi prohlášením konkursu a provedením soupisu uplyne určitá doba, během níž bude podnik provozován, což se projeví i na rozsahu souboru, který do něho patří. Pokud nelze provést soupis za jeden den, je třeba (obdobně jako při inventarizaci) zvolit jediné datum, k němuž se soupis provádí. Součástí zjišťování majetku a vytváření soupisu podstaty jsou i případné úpadcovi podíly v jiných společnostech nebo družstvech. Podle ustanovení §18 odst. 5 je součástí soupisu ocenění provedené úpadcem nebo správcem a požaduje-li to věřitelský výbor, provede se ocenění znalcem. Poslední věta tohoto odstavce zní, že ocenění se provede podle zvláštního předpisu, tj. zákona o oceňování majetku. Toto je zcela srozumitelné pro ocenění prováděné znalcem, ale u správce je provádění takového ocenění již velmi problematické, protože správce zpravidla není odborník na oceňování a oceňuje pouze

¹¹ Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv: Obchodní zákoník, komentář, 8. vydání, C.H. BECK, 2003

¹² F. Zoulík: Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

odhadem a porovnáním se stejným nebo obdobným produktem na relevantním trhu. Problematické je ocenění podílu v jiných obchodních společnostech nebo družstvech, veřejně neobchodovatelných akciích a jiných cenných papírů. Vůbec problematické je ocenění autorských práv, kde lze cenu stanovit až nabídkou trhu. Ocenění úpadce lze brát v konkursním řízení pouze jako velmi orientační. Každý úpadce má samozřejmou snahu svůj majetek, který je zapsán do soupisu, nadhodnotit, aby jeho dluh vypadal nižší než ve skutečnosti je nebo naopak záměrně snižuje cenu tohoto majetku v případě, že předpokládá, že by tento majetek mohla získat osoba k němu spřízněná. V tomto případě by měl správce provést vlastní ocenění a tento rozpor předložit věřitelskému výboru, který by měl vydat stanovisko, které z ocenění považuje za správné nebo musí rozhodnout o ocenění vypracované znalcem. Není možné ve většině případů se držet cen uvedených v účetnictví, jelikož tyto ceny jsou na základě příslušných předpisů, zejména zákona o dani z příjmů, snižovány víceméně pouze odpisy a cena zejména movitých věcí je dle účetnictví nulová, kdežto faktická cena může dosahovat poměrně zajímavých hodnot. Dle §19 je správce povinen do soupisu majetkové podstaty uvést poznámku v případě, že existují pochybnosti, zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota náleží do podstaty. Poznámka obsahuje uvedení nároku těchto třetích osob, případně jiné důvody, které vedou ke zpochybnění uvedení do seznamu a rovněž by zde měl správce uvést osoby, které tento nárok nebo jiné důvody uplatňují. Soud těmto osobám uloží, aby podaly žalobu o vyloučení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty (excindační žaloby) ve lhůtě, kterou jim ve svém usnesení určí. Toto usnesení by mělo ve svém výroku obsahovat označení osoby, uplatňující nároky nebo jiné důvody, pro které nemělo dojít k zapsání do seznamu podstaty, uložení povinnosti podat žalobu v soudem stanovené lhůtě, označení správce a označení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, která má být vyloučena. Lhůta k podání žaloby je, jak je výše zmíněno, lhůtou soudcovskou, z toho vyplývá, že může být soudem prodloužena, jestliže tak není, nelze prominout její zmeškání a následkem nepodání žaloby je, že napadená věc, právo nebo majetková hodnota je považována za oprávněně zahrnutou do soupisu konkursní podstaty. Na tento následek zpravidla soud v odůvodnění upozorní, i když nemá tuto povinnost danou právním předpisem a zároveň jsou účastníci poučeni, že proti tomuto usnesení není odvolání přípustné. Lhůta stanovená soudem pro podání žaloby musí být přiměřená, zpravidla soudy určí lhůtu 15 dnů, u složitějších případů 30 dnů.

Jak již bylo uvedeno výše, nový předpis č. 182/2006 Sb. problematiku majetkové podstaty řeší přehledněji a podrobněji v hlavě VI. zákona. Je zde uveden demonstrativně obsah majetkové podstaty, kterou dle §206 tvoří:

- a) Peněžní prostředky, kterými se rozumí jak peněžní hotovost, tak peníze na účtech, v bankách i případně v družstevních záložnách.
- b) Věci movité a nemovité – jsou definovány v ustanovení §119 obč. zák.
- c) Podnik – definice podniku je uvedena v §5 obch. zák., kde je podnik popsán jako soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku, nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit.
- d) Soubor věcí a věci hromadné – zde jde o malou interpretační nedůslednost zákonodárce, jelikož typickou věcí hromadnou je podnik, který je bez dalšího uveden samostatně.
- e) Vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů.
- f) Akcie, směnky, šeky nebo jiné cenné papíry a nebo jiné listiny, jejichž předložení je nutné k uplatňování práva.
- g) Obchodní podíl – obchodní zákoník upravuje ve svém § 61 podíl v obchodních společnostech, v tomto případě nepoužívá pojmu obchodní podíl, ale je patrné, že zákonodárce zamýšlel tento podíl.
- h) Dlužníkovi peněžité i nepeněžité pohledávky včetně pohledávek podmíněných a pohledávek, které dosud nejsou splatné.
- i) Dlužníková mzda nebo plat, jeho pracovní odměna jako člena družstva a příjmy, které dlužníkovi nahrazují odměnu za práci, zejména důchod, nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, stipendia, náhrady ucházejícího výdělků, náhrady poskytované za výkon společenských funkcí, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci.
- j) Další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu. Těmito dalšími právy budou např. autorská práva, případně licence k autorským dílům dle zákona č. 121/1990 Sb., práva k užitným vzorům (zákon č. 478/1992 Sb.), vynálezům a zlepšovacím návrhům (zákon č. 527/1990 Sb.), apod.

Otázkou by se mohlo zdát, zda-li do majetkové podstaty spadá i členství dlužníka v družstvu. Na to nám však zcela zřetelně odpovídá ustanovení §231 obch. zák., které řeší

způsoby zániku členství a kde je výslovně uvedeno, že členství zaniká prohlášením konkursu na majetek člena (nepochybně toto ustanovení zůstane v tomto zákoně i po nabytí účinnosti nového insolvenčního zákona, pouze prohlášení konkursu bude nahrazeno rozhodnutím o úpadku). V tomto případě spadá do majetkové podstaty vypořádací podíl člena – dlužníka.

V zákoně č. 182/2006 Sb. je pregnančně uvedeno, konkrétně v ustanovení § 206 odst. 2, že majetkovou podstatu tvoří příslušenství, přírůstky, plody a užitky majetku, spadajícího do majetkové podstaty. Zákon rovněž výslovně uvádí, že do majetkové podstaty spadá i příslušný díl na majetku, jehož je spoluvlastníkem, a to v rozsahu jeho podílu, bez ohledu na skutečnost, zdali se jedná o podílové spoluvlastnictví nebo o společné jmění manželů. Do majetkové podstaty náleží i majetek jiných osob v případech, které byly popsány již výše. Příjmy dlužníka, jak jsou popsány v ustanovení § 206 odst. 1 písm. i) jsou součástí majetkové podstaty ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. Z toho vyplývá, že příjmem majetkové podstaty je částka odpovídající dvěma třetinám částky, zbylé po odečtení základní částky od čisté mzdy. Zákon ve svém § 207 a § 208 popisuje rovněž, jaký majetek nepatří do majetkové podstaty, čímž zabraňuje možným nedorozuměním mezi dlužníkem a insolvenčním správcem. Je zde jednoznačně řečeno, že do majetkové podstaty nespadá majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí s výjimkou věcí, které slouží k podnikání dlužníka. Tyto věci z majetkové podstaty nejsou vyčleněny, naopak se stávají její součástí. Dále je zde uveden další majetek, který nespadá do majetkové podstaty, kterým je majetek, se kterým lze naložit pouze způsobem, k němuž byl určen. Jedná se zejména o účelové dotace a návratné výpomoci ze státního rozpočtu a z ostatních rozpočtů nebo státního fondu, majetek České národní banky, zboží propuštěné Celním úřadem k dočasnému použití a majetek státu v rozsahu stanoveném v současnosti zákonem č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Zde s tímto posledním ustanovením však vzniká otázka, jak postupovat při úpadku státních podniků. Jelikož však zákon o majetku České republiky jednoznačně uvádí ve svém § 54, že působnost tohoto zákona se nevztahuje na státní podniky, nebude se na tyto právnické osoby vztahovat ani vyloučení majetku z majetkové podstaty a insolvenční správci při ohlášení úpadku mohou stejně jako v současnosti zpeněžovat a dále nakládat i s tímto majetkem. I zjišťování majetkové podstaty, uvedené v § 209 a násl. je podrobněji popsané včetně součinnosti dlužníka, soudu

a věřitelského výboru. Stejně jako v zákonu č. 328/1991 Sb. i zde zajišťuje soupis majetkové podstaty a majetkovou podstatu zjišťuje insolvenční správce a to od svého ustanovení, případně předběžný správce a to v souladu s pokyny insolvenčního soudu. Insolvenční soud však má pravomoc rozhodovat o opatřeních ke zjištění podstaty a o způsobu provedení těchto opatření v případě, že ani insolvenční správce ani předběžný správce nejsou ustanoveni. I do tohoto nového předpisu byla zakotvena povinnost dlužníka poskytnout všestrannou součinnost při zjišťování majetkové podstaty. Dále je dlužník povinen dbát pokynů insolvenčního nebo předběžného správce. V případě, že úpadce je právnickou osobou, jedná za ni samozřejmě i její statutární orgán, jednotliví členové tohoto orgánu. Za společnost v likvidaci jedná likvidátor. O jeden měsíc byla prodloužena doba pro statutární orgány, jejichž postavení zaniklo, tzn., že povinnost součinnosti mají i bývalí členové statutárního orgánu, kteří byli odvoláni nebo odstoupili, nebo jiným způsobem jejich postavení zaniklo v období tří měsíců před zahájením insolvenčního řízení. Navíc dle ustanovení §210 odst. 3 může insolvenční soud požadovat splnění povinností součinnosti také od společníků, zaměstnanců nebo členů právnických osob. Povinnost těchto dalších osob je však limitována rozsahem jejich oprávnění jednat za společnost. Trochu nepochopitelně v tomto poměrně podrobném výčtu schází prokurista, případně prokuristé, kteří by nepochybně byli také osobou, která by měla být součinná s insolvenčním správcem, a na kterou je správce oprávněn se obracet. Pouze musí jít o trvalou prokuru, tzn., že na prokuristu se nevztahuje ustanovení o součinnosti i za předpokladu zániku prokury ve lhůtě 3 měsíců před zahájením insolvenčního řízení. Nový předpis již nestanoví lhůtu na splnění povinnosti ke zjištění podstaty. Dlužník má povinnost předložit soupis majetku, a to buď současně s insolvenčním návrhem, jestliže je dlužník navrhovatelem, nebo na základě usnesení insolvenčního soudu. Bude se jednat v tomto případě o typické rozhodnutí o průběhu řízení, ve kterém není možné podat odvolání. Tento soupis je pro správce východiskem při zjišťování podstaty, avšak přes tento soupis je správce povinen provést vlastní šetření, zda-li je soupis úplný a zda neexistují jiné věci, práva, pohledávky a majetkové hodnoty, které mají být do majetkové podstaty zahrnuty. Zachována v tomto předpisu zůstala již výše popsaná spíše teoretická povinnost věřitelských orgánů k součinnosti. Součinnost věřitelského orgánu může mít skutečně praktický přínos pro zjištění majetkové podstaty v případě, že je členem věřitelského orgánu zaměstnanec nebo bývalý zaměstnanec dlužníka, který je skutečně seznámen s majetkovými poměry dlužníka, nebo jiná osoba, která má tyto znalosti. V případě nečinnosti dlužníka nebo jiných důvodů, pro které správce nemůže zjistit úplný

rozsah majetku, spadajícího do podstaty, správce tuto skutečnost oznámí insolvenčního soudu spolu s návrhem přijetí příslušného opatření. Správce při zjišťování rozsahu majetku však nemůže využít osoby, které jsou vázány povinností mlčenlivosti ze zákona, tzn., že nemůže žádat o poskytnutí informací nebo součinnost např. advokáta, který byl právním zástupcem dlužníka, auditora, nebo daňového poradce. Jestliže však povinnost mlčenlivosti vyplývá ze smluvního vztahu, což v současné době je velmi obvyklé ustanovení všech smluv, má správce právo obrátit se na insolvenční soud, který svým usnesením nařídí osobě, která měla smluvní vztah s dlužníkem, vydat potřebné listiny nebo jiné doklady o majetku nebo soud tuto osobu vyslechne. Dlužník je povinen umožnit insolvenčnímu správci přístup a kontrolu všech míst, kde má umístěn majetek, náležející do majetkové podstaty. Jestliže tento vstup dlužník odepře, navrhne insolvenční správce soudu, aby nařídil prohlídku příslušných prostor, kde má být majetek uložen, ale i prohlídku skříní nebo podobných schránek, kde může být dlužníkův majetek. Správce je oprávněn zjednat si vstup i do těchto prostor a otevřít zmíněné schránky. Soud nařídí umožnění prohlídky prostor a schránek písemným rozhodnutím, které nemusí obsahovat odůvodnění, znovu jde o usnesení upravující průběh řízení, u kterého není možné odvolání. Toto rozhodnutí se doručuje insolvenčnímu správci i ve vyhotovení pro dlužníka, které mu správce doručí při prohlídce prostor, kterých se usnesení týká. Jestliže se správci nepodaří doručit toto rozhodnutí dlužníku, vrátí jej soudu, který bude doručovat dlužníkovi jinými způsoby. Správce má samozřejmě přístup i do objektů, které nejsou ve vlastnictví dlužníka, ale má tam svůj byt, místo podnikání, sídlo nebo jiné své místnosti. V §212 odst. 5 je popsán postup, který správce při prohlídce má dodržovat. Toto velmi prospěšné ustanovení říká, že z prohlídky správce sepíše protokol, ve kterém uvede majetek, který prohlídkou zjistil a majetek, který zajistil. Tento protokol insolvenční správce podepíše. K prohlídce je oprávněn, jestliže to považuje za potřebné, správce přibrat vhodnou nezávislou osobu, zákonodárce výslovně uvádí, že by to nejlépe měl být zástupce orgánu obce a tato osoba, je-li přibrána, rovněž podepisuje předmětný protokol. I když to v zákoně není výslovně uvedeno, zmíněný protokol by měl rovněž obsahovat datum prohlídky, adresu a specifikaci prostor, ve kterých se prohlídka uskutečnila. Protokol insolvenční správce předá ve třech vyhotoveních soudu, který jej doručí věřitelskému výboru a dlužníku a jedno vyhotovení si správce ponechá ve svém spisu. I v tomto předpisu je dána povinnost ostatních osob, které mají u sebe dlužníkův majetek, tuto skutečnost oznámit správci a to neprodleně poté, co se dozví o prohlášení úpadku. Zároveň s tímto oznámením musí uvést právní důvod, na jehož základě má tento majetek u sebe, a na výzvu správce umožnit prohlídku a ocenění tohoto

majetku. Jelikož správcům nebude nebo by nemělo stačit pouze tvrzení právního důvodu, měly by tyto třetí osoby předložit i doklad, o který své tvrzení opírají, nejčastěji zřejmě smlouvu. V případě, že třetí osoby, držící majetek dlužníka, nevyhoví správci, bude správce nucen požádat insolvenční soud, aby vyzval k předložení listiny, případně správce majetek označí, ocení a zahrne do majetkové podstaty. Z nečinnosti nebo nedostatečné součinnosti dlužníka nebo osob za dlužníka jednajících předvolá insolvenční soud dlužníka nebo tyto osoby k výslechu s poučením o následcích nedostavení se a o následcích nepravdivých údajů. V § 215 je uvedeno, co musí vždy prohlášení o majetku obsahovat. I když se tato ustanovení vztahují pouze na osobu předvolanou soudem, měl by stejný obsah mít i seznam majetku, který je dlužník povinen předat správci dle ustanovení § 211. Toto prohlášení musí vždy obsahovat:

- a) Plátce mzdy dlužníka nebo jiného jeho příjmu postižitelného srážkami ze mzdy a výši této pohledávky. Jinými příjmy budou zejména starobní nebo invalidní důchod, i částečný, tantiémy, ale i příjmy z pronájmu, z věcných břemen a další podobné příjmy.
- b) Banky, pobočky zahraničních bank, spořitelni a úvěrní družstva, u kterých má dlužník účty, výši pohledávek a čísla účtů.
- c) Dlužníky, u nichž má dlužník jiné peněžité pohledávky, důvod a výši těchto pohledávek. U dlužníků by měl soupis obsahovat i jejich identifikaci, tzn. adresu bydliště, sídla nebo místa podnikání, rodné číslo nebo identifikační číslo a měl by být doložen tento nárok příslušnými listinami, např. smlouvou a fakturou, ze kterých bude možné posoudit oprávněnost a skutečnou výši pohledávky včetně jejího příslušenství.
- d) Osoby, vůči nimž má dlužník jiná majetková práva nebo majetkové hodnoty, jejich důvod a hodnotu. Rovněž i tyto osoby musí být v seznamu identifikovány.
- e) Movité věci dlužníka nebo spoluvlastnický podíl na nich, včetně sdělení, kde, popřípadě u koho se tyto věci nacházejí. Totéž je povinen uvést o vkladních knížkách, vkladních listech a jiných formách vkladů, akciích, směnkách, šecích nebo jiných listinných cenných papírech anebo o jiných listinách, jejichž předložení je nutné k uplatnění práva, jakož i o zaknihovaných a imobilizovaných cenných papírech dlužníka.

- f) Nemovitosti dlužníka nebo spoluvlastnický podíl na nich, a to nejen ty, které jsou zapsané v katastru nemovitostí, ale i nezapsané, např. jestli je vlastníkem případně vedlejší stavby, nezapisované v katastru nemovitostí, apod.
- g) Podnik dlužníka a jeho části s identifikací, kde se tento podnik nachází.
- h) Další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu, tzn. práva a majetkové hodnoty neuvedené v předchozích bodech. Dlužník by měl uvést v tomto seznamu zejména jeho případné majetkové podíly v obchodních společnostech, členství v družstvech, tiché společenství, ale i jiné typy spoření a pojištění, které jsou spojeny s budoucími výnosy peněz, jako např. životní pojištění, připojištění k důchodu, stavební spoření, apod.

Insolvenční soud provádějící výslech dlužníka sepíše o prohlášení o majetku protokol. Tento protokol, jehož součástí může být i seznam majetku, jestliže jej dlužník předloží, soud doručí insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru.

Na základě výše uvedených zjištění o majetku dlužníka provede insolvenční správce soupis majetkové podstaty. Tento soupis není žádným pevným seznamem majetku, spadajícího do podstaty, naopak, správce má povinnost po celou dobu trvání úpadku tento soupis doplňovat a aktualizovat. Soupis vzniká vždy podle pokynů insolvenčního soudu a za součinnosti věřitelského výboru. V zákoně č. 182/2006 Sb. je velmi podrobně uvedeno, jak má tento soupis vypadat, a co má obsahovat. Každá jednotlivá část majetku musí být uvedena pod samostatnou položkou a to způsobem, který umožňuje její identifikaci. Identifikován nemusí být majetek nepatrné hodnoty a také majetek, který nelze takto identifikovat. To se týká zejména surovin, obilí a podobných komodit, které nelze jednotlivě rozpoznat od ostatních. Během úpadku se však určité věci, které nemohly být identifikovány po prohlášení úpadku, mohou stát jednotlivě rozpoznatelné a jakmile tato situace nastane, je správce povinen tuto změnu zaznamenat v soupisu. Podnik nebo jiná hromadná věc a soubory věcí se zapisují pod jedinou položkou, ale znovu musí být i z této položky patrné, co obsahuje ke dni zápisu do soupisu majetkové podstaty. Proto přílohou zápisu podniku či podobné hromadné věci by měl být inventurní seznam z inventury provedené po prohlášení úpadku, ve kterém budou uvedeny nemovitosti, movité věci včetně zařízení, zásoby zboží i materiálu, nehmotný majetek, stavy poklady i bankovních účtů, peníze na cestě a další důležité položky. Jsem přesvědčen, že podnik nebo část podniku by vždy měl být oceněn znalcem v souladu s platnými právními předpisy. V tomto

případě považují ocenění provedené insolvenčním správcem za naprosto nedostatečné. Zde jsme se již dostali k povinnosti správce ocenit nebo nechat ocenit všechny položky soupisu majetku. Insolvenční správce je povinen provést ocenění jednotlivých položek jím zpracovaného soupisu s tím, že je povinen vycházet z údajů v účetnictví dlužníka, případně v evidenci vedené podle zákona o daních z příjmů a z dalších dostupných informací a zároveň toto ocenění musí být v souladu s předpisy o oceňování majetku. S tím se bude muset správce vypořádat, protože hodnota majetku, uvedená v účetnictví je mnohdy naprosto rozdílná od ceny dle oceňovacích předpisů. Domnívám se, že správce bude muset účetnictví nebo evidenci považovat za základní informační seznam o majetku, ze kterého je patrné stáří jednotlivých částí majetku, případné opravy, rekonstrukce, zhodnocení, pořizovací cena a další důležité údaje. Právě na základě těchto informací a po prohlídce majetku a kontrole jeho skutečného fyzického stavu, je správce schopen tyto jednotlivé části majetku ocenit tak, aby ocenění vycházelo z oceňovacích předpisů, a aby se rovnalo nebo alespoň blížilo k reálným cenám, dosažitelným při prodeji tohoto majetku. Zákodárce jakoby nad rámec uvedl, že toto ocenění se nepromítá do účetnictví dlužníka, tzn., že správce není povinen, ale ani oprávněn tyto stanovené ceny zahrnovat do účetních výkazů a tím měnit vedené hodnoty účetnictví. I když se toto ustanovení může jevit jako nadbytečné, vzhledem ke známým sporům s finančními úřady, které řeší Nejvyšší správní soud o výkladu zákonů a jejich kolizemi, případně nemožnosti započítat během konkursu přeplatky na daních oproti daňovému dluhu, i když tento dluh vznikl před prohlášením konkursu, je toto velmi správně zakotvené stanovisko. Pouze se v žádném předpisu daňovém nebo o účetnictví nesmí objevit opačná formulace, která by nutila správce případně i dodaňovat navýšenou hodnotu majetku.

Věřitelský výbor může požadovat ocenění znalcem, avšak za předpokladu, že věřitelský výbor tento posudek finančně zajistí. Z formulace tohoto ustanovení musí být vyvozováno, že jestliže věřitelský výbor bude požadovat ocenění majetku znalcem, náklady tohoto oceňování nepůjdou z majetkové podstaty úpadku, ale budou zajištěny z jiných, na správci nezávislých zdrojů. Správce je však povinen nechat vždy ocenit majetek, na který je uplatněno právo na uspokojení přihlášené pohledávky z tohoto zajišťovaného majetku. Oceňována znalcem bude hodnota zajištění. Dalším případem, kdy je správce povinen nechat majetek ocenit znalcem, a to vždy, kdy tento případ nastane, je, pokud je majetek (podstata) zpeněžován jedinou smlouvou. Zpravidla se bude jednat o prodej podniku nebo jeho části jako celku, případně komplexu majetku nebo souboru

pohledávek. Samozřejmě, jestliže insolvenční soud rozhodne, že vhodným způsobem řešení úpadku bude reorganizace, je v tomto rozhodnutí zároveň ustanoven znalec k ocenění celého majetku a výše uvedené způsoby rozhodování, zda-li bude majetek oceněn znalcem nebo ne, nemohou být uplatněna. Na rozhodnutí správce je, zda-li nechá ocenit znalcem obtížně ocenitelný majetek. Zde se správce rozhoduje nezávisle na věřitelském výboru (samozřejmě za předpokladu, že věřitelský výbor nepožaduje znalecký posudek) a je limitován pouze náklady znaleckého posudku, které nemohou být vyšší než přínos do majetkové podstaty, získaný tímto oceněním. To znamená, že náklady na ocenění se nesrovnávají s hodnotou majetku, ale s přínosem pro podstatu. Proto například při prodeji osobního automobilu bude snazší a pro majetkovou podstatu prospěšnější cenu stanovit bezplatným prověřením ceny u několika autobazarů, kde bude cena stanovena na základě znalosti trhu než znaleckým posudkem, který se v důsledku může ukázat jako naprosto mimo prodejní cenu, a to oběma směry. V případech vyžádání ocenění znalcem, nikoliv na základě požadavku věřitelského výboru, všechny náklady spojené s prováděním ocenění jsou hrazeny z majetkové podstaty a insolvenční správce musí tyto náklady takto evidovat. Přesto jsem přesvědčen, že pro určité části majetku je ocenění znalcem ne-li nezbytné, tak přinejmenším velmi vhodné. To se týká zejména různých spoluvlastnických podílů, obchodních podílů, veřejně neobchodovatelných cenných papírů, nehmotných práv a podobných majetků, spadajících do podstaty.

Soupis majetku musí obsahovat označení sepisovaného majetku včetně ocenění a musí být uveden den, kdy ta která položka majetku byla sepsána spolu i s důvodem soupisu, případně den a důvod vyloučení sepsaného majetku ze soupisu. Důvodem zápisu bude vlastnictví či spoluvlastnické nebo jiné právo k tomuto majetku úpadce, důvody vyloučení majetku z podstaty mimo důvodu napadení vložení majetku do soupisu dlužníkem nebo třetími osobami jsou, že majetek, a bude se v praxi jednat zejména o pohledávky, ale i o určité další věci a majetkové hodnoty, je neprodejný, tzn., že jej pro naprostý nezájem nelze zpeněžit. K soupisu se na žádost správce musí vyjádřit dlužník. Jestliže se soupisem souhlasí, tento podepíše, jestliže nesouhlasí, musí písemně odmítnout prohlášení o správnosti s uvedením důvodů, které ho vedly k odmítnutí potvrzení správnosti. Soupis následně správce předá insolvenčnímu soudu, který jej zveřejní v insolvenčním věstníku. Stejně tak zveřejní soud i každou změnu nebo doplnění, ke kterému dojde během průběhu úpadku. Jelikož se do soupisu zapisují i věci, práva, pohledávky a jiné majetkové hodnoty, které nenáleží dlužníkovi, nebo je sporné, zda-li

dlužníku svědčí právo k tomuto majetku, je správce povinen vyzoomět třetí osobu, které majetek náleží nebo k němu uplatňuje své právo o tom, že tento majetek je zahrnut do majetkové podstaty. Této osobě na její žádost je správce povinen vydat osvědčení o skutečnosti, že majetek byl zahrnut do podstaty a důvody, které k tomuto zapsání správce vedly. Jestliže správce zapíše do seznamu nemovitost, která není ve vlastnictví dlužníka, vyzoomí správce příslušné katastrální pracoviště. Z tohoto ustanovení vyplývá, že správce je povinen oznámit katastrálnímu pracovišti i zápis nemovitosti, která je ve spoluvlastnictví, jestliže tuto nemovitost zapisuje celou a nikoliv pouze spoluvlastnický podíl dlužníka. Dále je správce povinen vyzoomět notářskou komoru České republiky, jestliže zapisuje do soupisu věc, která podle Rejstříku zástav není ve vlastnictví dlužníka a rovněž vyzoomí i ostatní osoby, spravující veřejné nebo neveřejné seznamy, kterými se podle právních předpisů osvědčuje vlastnické právo nebo jiná věcná práva k majetku, jestliže tento majetek, vedený na jinou osobu byl zahrnut do majetkové podstaty. Bude se jednat zejména o cenné papíry a podobné části majetku. Skutečnost, že majetek zahrnutý do majetkové podstaty je ve vlastnictví nebo k němu uplatňuje právo třetí osoba, musí být uvedena v soupisu majetku. Zahrnutí kulturní památky, sbírky muzejní povahy nebo jiného předmětu kulturní hodnoty oznámí správce Ministerstvu kultury a rovněž o tom uvede poznámku do soupisu. Toto ustanovení je zde zakomponováno z důvodu možnosti uplatnění případného předkupního práva státem.

V zákoně č. 64/1931 Sb. je zajištění konkursní podstaty logicky začleněno v oddílu čtvrtém, ustanoveních §§ 96 až 103. Sama konkursní podstata je definována v § 3 odst. 2 výrazně demonstrativně s tím, že je zde řečeno, že do konkursní podstaty zejména náleží veškeré nemovité jmění úpadcovo, které se nalézá na území státu a veškeré movité jmění úpadce, ať je kdekoliv, pokud není o něm jinak ustanoveno v mezinárodních smlouvách nebo vládních prohlášeních, vyhlášených ve Sbírce zákonů a nařízení. V § 3 odst. 3 je upraveno nakládání s konkursní podstatou, a to tak, že bude vzata do úschovy a správy a bude použita k uspokojení nároků ostatních věřitelů. Zjištění konkursní podstaty se děje způsobem níže uvedeným. Konkursní komisař (tzn. příslušný soudce) nebo na základě jeho příkazu správce podstaty, a nebo i jiná osoba, které to soudní komisař přikáže, provedou soupis podstaty. K provádění soupisu je přibrán úpadce, jestliže je toto přibrání možné. Odhad ceny majetku podstaty se zpravidla provádí, jestliže nerozhodne jinak konkursní komisař. Odhad mohl být vypracován pouze jedním znalcem a znalecký posudek nebyl ani třeba, jestliže provedli odhad sami členové věřitelského výboru, k čemuž však byl potřebný

souhlas konkursního komisaře. Konkursní komisař mohl rozhodnout o upuštění od zpracování odhadu, a to jak znalcem tak věřitelským výborem a mohl uložit správci konkursní podstaty, aby místo odhadu předložil zprávu o stavu majetku spadajícího do konkursní podstaty. Z toho vyplývá, že výrazně větší působnost při oceňování a soupisu konkursní podstaty, než je to u obou současných předpisů, měl konkursní komisař.

Soudce jako konkursní komisař rozhodoval o všem rozhodujícím při tomto zjišťování a měl právo soupis sám provést. Věci, u kterých byly pochybnosti, zda náležejí do konkursní podstaty, byly stejně jako u současných předpisů zahrnuty do soupisu spolu s příslušnou poznámkou o vznesených nárocích třetích osob. Stejně jako v současných předpisech i v tomto zákoně byla uložena povinnost osoby, která má u sebe věc náležející do podstaty, tuto věc vydat správci nebo oznámit správci a umožnit odhad a soupis věci a to pod hrozbou odpovědnosti za škodu, která by porušením této povinnosti nastala, ovšem pouze za předpokladu zavinění. Na výzvu správce byly osoby, které v posledním roce před prohlášením konkursu nabyly úpadcovi pohledávky, povinny vydat seznam těchto pohledávek spolu s vyúčtováním peněz, které obdržely na základě těchto pohledávek. Do konkursní podstaty bylo zahrnuto i dědictví úpadce, které ke dni provedení soupisu ještě nebylo úpadci vydáno. Úpadce byl povinen poskytnout při soupisu veškerou očekávanou součinnost, zejména byl povinen poskytnout obchodní knihy a jiné zápisky, které se týkaly správy majetku. V případě, že úpadce nepředložil před prohlášením konkursu úplný seznam svého majetku, konkursní komisař ho měl přimět, aby tak učinil neprodleně po prohlášení konkursu.

Seznam jmění byl zpracován velmi podobně jako je uvedeno v současných normách, tzn., že byl položkově uveden majetek, pohledávky a závazky úpadce. Pohledávky byly doplněny stručnou charakteristikou právního důvodu, a jejich dobytostí, u závazků byl uveden nejen právní důvod, ale i označení věřitele s adresou včetně poznámky, zda-li se nejedná o osoby blízké. Úpadce mohl rovněž dokládat rozsah svého majetku, závazků a pohledávek předložením rozvahy, kterou následně správce konkursní podstaty překontroloval a případně opravil. Jestliže rozvaha nebyla úpadcem předložena, měl konkursní komisař oprávnění nařídit správci konkursní podstaty, aby ji sestavil. Seznamy majetku spolu s rozvahou, jestliže byla vyhotovena, byl úpadce povinen podepsat a následně provést vyjevovací přísahu, že je seznam správný a úplný, a že ze svého jmění nic nezamlčel ani neuvedl smyšlené dluhy. Na rozdíl od současných právních úprav měl

konkursní komisař právo nespolupracujícího úpadce nejen dát předvést, ale i vzít do vazby. To je obrovský rozdíl od současné právní úpravy, kdy správce musí nejprve podat trestní oznámení, dostavit se na policii k podání vysvětlení, následně čekat na nařízení hlavního líčení ve věci a na něm znovu vystupovat jako svědek (ve většině případů se trestní stíhání uplatňuje podle § 126 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon – Porušení povinností v řízení o konkursu. Tento trestný čin je doprovázen komentářem Doc. JUDr. Jiřího Jelínkem a JUDr. Zdeňkem Sovákem¹³, kteří konstatují, že pachatelem může být kdokoliv, a to i osoba, která není úpadcem. Trestný čin podle § 126 odst. 1 lze spáchat až v okamžiku „po prohlášení konkursu“). Tato vazba, kterou úpadce vykonával v soudní věznici v oddělené místnosti od vazeb vyšetřovacích a od místností, ve kterých vykonávali tresty na svobodě, mohla trvat v jednotlivém případě nejdéle 2 měsíce, v úhrnu nesměla přesahovat jeden rok. Výdaje za vazbu byly výdaji za konkursní podstatou.

¹³ Jiří Jelínek – Zdeněk Sovák : Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou, LINDE Praha a.s., 2001

5. Přihlášení a přezkum pohledávek

Přihlášku pohledávky definoval JUDr. Roman Kozel¹⁴ takto: „Přihláška pohledávky je hmotněprávní úkon, kterým věřitel uplatňuje v konkursním řízení u soudu takovou pohledávku na peněžité nebo nepeněžité plnění, která podléhá přezkumnému jednání ve smyslu § 21 zákona o konkursu a vyrovnání.“ V současném účinném předpisu v zákoně č. 328/1991 Sb. je způsob přihlašování pohledávek upraven v § 20. Zde je řečeno, že konkursní věřitelé přihlásí své pohledávky ve lhůtě stanovené soudem ve dvou vyhotoveních s tím, že uvedou v přihlášce důvod a výši každé pohledávky a zda uplatňují oddělené uspokojení nebo jiný důvod pro přednostní pořadí při rozvrhu. Oddělenými pohledávkami jsou pohledávky zajištěné zástavním právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky. Přílohou přihlášek musí být kopie listin, ze kterých vyplývá nárok věřitele. Zde jsem nucený polemizovat s názorem JUDr. Jiřiny Kotoučové¹⁵, která tvrdí: „Není-li k přihlášce pohledávky přiložena listina, o kterou se právní úkon opírá, není to většinou považováno za vadu přihlášky. Takováto přihláška dle názoru JUDr. Kotoučové by patrně nebyla vyloučena, ale soud by mohl z důvodu ztěžování soudního postupu uložit za toto zanedbání pokutu (§ 53 OSŘ). Já se domnívám, a praxe to zcela potvrzuje, že nedostatek přiložených listin je důvodem k popření pohledávky.“ V přihlášce musí být uvedeny pohledávky v českých korunách, přepočít kursu se provede podle kursu vyhlášeného Českou národní bankou ke dni prohlášení konkursu. Listinami, o které věřitel svůj nárok opírá, jsou zejména smlouvy, potvrzení o dodání zboží, potvrzení o převzetí díla nebo splnění jiné činnosti, směnka, písemné uznání dluhu, ručitelství závazek, apod. Jestliže věřitel uplatňuje vykonatelnou pohledávku, musí tuto skutečnost nejen uvést v přihlášce, ale musí tento nárok doložit příslušným vykonatelným rozhodnutím. Jestliže v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, jako soudu dovolacího, č.j. 29 Odo 833/2003 je uvedeno jednoznačné stanovisko, že listinu typu uznání závazku může věřitel na doklad toho, že pohledávka není promlčená, předložit až při projednávání incidenční žaloby, v případě tvrzení vykonatelnosti musí být toto dle ustanovení §20 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb. prokázáno nejpozději při přezkumném jednání, jinak se pohledávka pokládá za

¹⁵ Jiřina Kotoučová, Přemysl Raban : Konkurs a vyrovnání, Nakladatelství ORAC, s.r.o., 1999

nevykonatelnou. Jestliže přihlášenou pohledávku nelze pro neúplnost nebo pro jiné vady přezkoumat, vyzve správce věřitele, aby přihlášku do 15ti dnů ode dne doručení výzvy doplnil či opravil. V této výzvě, která je zasílána vždy s dodejkou, správce poučí věřitele, jak opravu provést a dále jej poučí, že jestliže nedojde k opravě nebo doplnění přihlášky ve stanovené lhůtě, nebude k pohledávce přihlíženo. Zde je třeba rozlišovat vady opravitelné, při jejichž existenci je správce povinen vyzvat na nedostatky podání, pro které je třeba pohledávku popřít. Na toto upozorňuje ve svém rozhodnutí č.j. 29 Cdo 1089/2000 Nejvyšší soud, kde je jednoznačně uvedeno, že obsahuje-li přihláška do konkursu údaje, jež nezaměnitelným způsobem identifikují skutkový děj, na jehož základě věřitel přihlašuje svůj nárok (v peněžité formě) do konkursu, ale konkursní věřitel ani do skončení přezkumného jednání nevyličil všechny skutečnosti významné pro posouzení, zda jde o pohledávku pravou, uplatněnou ve správné výši a správném pořadí, je to důvodem pro popření pohledávky, nikoliv důvodem k odstraňování vad přihlášky. Jestliže pak konkursní věřitel ve včas provedené žalobě o určení pravosti, výše nebo pořadí nevykonatelné pohledávky (nebo v pozdějších fázích řízení o této žalobě) popřené správcem konkursní podstaty nebo některým z konkursních věřitelů, uvede vedle rozhodujících skutečností, jež obsahovala již přihláška, i další potřebná tvrzení, významná podle hmotného práva pro úspěch v incidenčním sporu, pak tím nevybočuje z mezí, kladených jeho žalobním ustanovením § 23 odst. 2 věty první zák. č. 328/1991 Sb. Velmi důležité je ustanovení § 20 odst. 4, ve kterém je uvedeno, že lze přihlásit i pohledávku, vázanou na podmínku, tzn. pohledávku, která v době prohlášení konkursu ještě nevznikla. Nejčastěji se toto ustanovení bude týkat případů, kdy před prohlášením konkursu vznikl závazkový právní vztah, který stále existuje, avšak věřiteli z důvodů existující podmínky nevzniklo právo na plnění proti úpadci. Zákon výslovně uvádí problematiku ručitele a dalších osob, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky oddělených věřitelů vůči úpadci dle § 27 odst. 5 zák. č. 328/1991 Sb. V tomto případě zpravidla je věřitel nucen plnit za úpadce na základě výše uvedeného vztahu a následně na základě tohoto plnění mu vznikne pohledávka za úpadcem. Takováto pohledávka musí však jako podmíněná být přihlášená u příslušného soudu, aby mohl vzniknout nárok věřitele k uspokojení z výtěžku z konkursní podstaty. Z toho vyplývá, že může nastat i situace, kdy na podmíněném věřiteli jako ručiteli není požadováno plnění z tohoto ručení a tím jeho pohledávka vůbec nevznikne. Je třeba konstatovat, že důvody vzniku a přihlášení podmíněné pohledávky mohou vyplývat nejen z podmínky vázané na známé skutečnosti, jak je uvedeno v § 610 obč.zák., ale důvodem může být i obecná odkládací (případně rozvazovací) podmínka, jak je uvedeno v

§ 36 obch. zák. Z toho je patrné, že věřitel, který plnil za úpadce a z tohoto důvodu mu vznikla pohledávka, musí tuto pohledávku, jako pohledávku vázanou na podmínku, uplatnit v konkursu v zákonné lhůtě, tzn. do 30ti dnů po prohlášení konkursu, nejpozději však do 2 měsíců ode dne uskutečnění prvního přezkumného jednání, jinak k této přihlášce nebude v konkursu přihlíženo. Tyto lhůty platí bez ohledu na skutečný vznik pohledávky. Problém pro podmíněného věřitele nastává, jestliže pohledávka nevznikne do skončení konkursu. V tomto případě má možnost uplatnit pohledávku po ukončení konkursu přímo vůči dlužníku, jestliže tento však po usnesení soudu zanikne bez právního nástupnictví, nebude ji na kom uplatnit.

Správce sestavuje z přihlášek doručených mu soudem seznam přihlášených pohledávek. Zde je důležité, že správce sestavuje seznam pouze z přihlášek, které byly doručeny soudu, není oprávněn do seznamu zahrnout přihlášku, která byla přímo zaslána nebo jiným způsobem doručena jemu. V tomto případě nemá ani zákonnou povinnost vyrozumět věřitele o způsobu doručování, ani není povinen tuto přihlášku sám soudu doručit. Přihláška, která nebyla doručena soudu, není přezkoumávána a vůči věřiteli běží lhůty pro řádné doručení dle ustanovení § 22 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání. Přihláška musí být správci doručena včetně příloh, aby mohl správce řádně přezkoumat oprávněnost. Do seznamu se nezařazují pohledávky, které jsou vyloučeny z důvodů uvedených v § 33 zákona, pohledávky, ke kterým se nepřihlíží dle ustanovení § 20 odst. 3 a § 22 odst. 2 a rovněž pohledávky za podstatou a pracovní nároky, samozřejmě s přihlédnutím k ustanovení § 67a. Seznam přihlášených pohledávek provádí správce konkursní podstaty zpravidla na formuláři, který jako vzor používá daný konkursní soud a v tomto seznamu je uvedeno:

- a) Název konkursního soudu a spisová značka
- b) Označení úpadce
- c) Číslo listu
- d) Označení třídy pohledávky (I. nebo II., pohledávky I. třídy jsou uvedeny v ustanovení §32 odst. 4, kam jsou zahrnuty nároky úpadcových zaměstnanců z pracovněprávních vztahů, vzniklé za poslední 3 roky před prohlášením konkursu, pokud nešlo o pohledávky podle §31 odst. 3 zák. č. 328/1991 Sb., nároky účastníků z penzijního připojištění se státním příspěvkem dle zák. č. 42/1994 Sb. v platném znění a pohledávky výživného ze zákona. Ostatní pohledávky jsou pohledávkami II. třídy).

- e) Datum přezkumného jednání
- f) Pořadové číslo přihlášky a den, kdy přihláška byla doručena soudu.
- g) Označení konkursního věřitele, tj. jméno, bydliště, případně firmu, sídlo a identifikační číslo, včetně uvedení právního zástupce, jestliže je přihláška podávána prostřednictvím právního zástupce.
- h) Výši pohledávky, a to v české měně a včetně všech nároků, na které tento nárok vznikl, tzn. které nejsou vyloučeny dle § 33 zákona o konkursu a vyrovnání.
- i) Právní důvod vzniku pohledávky
- j) Zda-li je právo na oddělené uspokojení, případně jaké části nároku se toto právo týká a věc právo nebo pohledávku, kterou je pohledávka zajištěna.
- k) Zda jde o vykonatelnou pohledávku, případně jaká část nároku je vykonatelná
- l) Stanovisko správce, které má znít, jestli pohledávku uznává, případně v jaké části pohledávku uznává, jestli pohledávku nebo její určenou část popírá. U popření je správce povinen uvést důvod tohoto popření.

Seznam správce předloží k vyjádření úpadci. Úpadce však velmi často v praxi, stejně jako věřitelé, se vyjadřuje k přihláškám až na přezkumném jednání, nařízeném soudem. Jestliže úpadce nebo některý z věřitelů popírá pohledávku nebo její část, musí uvést důvod popření. Na závěr každé přihlášky správce uvede výsledek přezkoumání, tzn. jaká část je zjištěna, případně jaká část pohledávky zůstane sporná.

Správce v souladu s ustanovením § 20 odst. 6 zák. č. 328/1991 Sb. přezkoumává došlé přihlášky podle úpadcových obchodních listin a jiných dokladů. V první řadě správce přihlášky posoudí podle příloh zaslaných věřitelem spolu s přihláškou, případně doplněných na základě výzvy, učiněné podle ustanovení § 20 odst. 3. Tyto přílohy prověří s doklady, které obdržel od úpadce, zejména s doklady založenými v účetnictví úpadce. Správce je při posuzování přihlášek zcela nezávislý a nikdo ani soud ho nemůže ovlivňovat svým názorem. Zde je třeba upozornit, že přihláška nemusí mít formu, která je stanovena pro seznam zpracovaný správcem, o čemž svědčí i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č.j. 15 Cmo 11/2003, ve kterém je uvedeno, že věřitel není povinen podřadit nárok, uplatněný v přihlášce pohledávky do konkursu, konkrétnímu zákonnému ustanovení, musí však úplně a určitě vylíčit skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá. Rovněž musí být na přihlášce věřitel správně označen a identifikován, jelikož v souladu s rozhodnutím č.j. 32 Cdo 544/1999 zjistí-li soud, který rozhoduje o pravosti, výši nebo pořadí nevykonatelné

pohledávky, že přihlašovatel do konkursu byl v přihlášce označen natolik nesprávně nebo neúplně, že jej nelze ztotožnit se žalobcem ve sporu o požadované určení a že tato vada přihlášky nebyla odstraněna ani do skončení přezkumného jednání, při kterém byla přihlášená pohledávka popřena, žalobu zamítne, a to pro předčasnost. Z toho vyplývá, že věřitel má právo podat novou bezvadnou přihlášku, a jestliže bude podána ve lhůtě dle § 22 zákona o konkursu a vyrovnání, bude znovu přezkoumána. Důležité stanovisko pro samostatný proces nakládání s přihláškou je rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 10 Odon 153/1997, ve kterém je judikován závěr, že konkursní věřitel může až do přezkoumání jím přihlášené pohledávky, dokud není jeho pohledávka zjištěna nebo účinně popřena (co do pravosti, výše nebo pořadí), měnit jak skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá, tak i výši nebo pořadí pohledávky. Z toho vyplývá dispozice věřitele se svým návrhem při zachování lhůty podání.

V ustanovení § 20 odst. 8 je upraven účinek podání přihlášky (doručení soudu) věřitelem na běh lhůt pro promlčení a zánik práv s tím, že tyto účinky jsou stejné jako uplatnění práva u soudu. Tyto případy jsou řešeny ustanovením § 112 obč. zák., kde je uvedeno, že uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba od tohoto uplatnění po dobu řízení neběží. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí. Podobně je tato záležitost upravena v § 402 obch. zák., kde je uvedeno, že promlčecí doba přestává běžet (promlčecí doba se staví), když věřitel za účelem uspokojení nebo určení svého práva učiní jakýkoliv právní úkon, který se považuje podle předpisu, upravujícího soudní řízení, za jeho zahájení nebo za uplatnění práva v již zahájeném řízení. Někteří autoři, např. JUDr. Jolana Maršíková a Ing. Mgr. Jaroslav Zelenka, Dr.¹⁶ tvrdí zcela jednoznačně: „Co se týká přihlášení pohledávky (nároku), je zřejmé, že od podání přihlášky u konkursního soudu neběží a staví se promlčecí lhůta ohledně všech v přihlášce uvedených přihlášených pohledávek (nároků); konkursní věřitel však musí ohledně svých nároků (přihlášených pohledávek) řádně pokračovat v konkursním řízení. Pokud konkursní věřitel vezme zpět přihlášku svých pohledávek nebo na výzvu soudu učiněnou podle § 20 odst. 3 zák. č. 328/1991 Sb., přihlášku svých pohledávek neopraví nebo nedoplní, promlčecí lhůta se nestaví.“

¹⁶ Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998

Toto je sice s odkazem na uvedená ustanovení obč. zák. a obch. zák. pravda, avšak autoři se vůbec nevypořádali s ustanovením § 405, zejména odst. 2 obch. zák., kde je řečeno, že jestliže právo bylo uplatněno před promlčením, avšak v tomto řízení nebylo rozhodnuto ve věci samé, platí, že promlčecí doba nepřestala běžet. Jestliže v době skončení soudního nebo rozhodčího řízení, uvedeného v odst. 1 (tzn. v případě, kdy nebylo rozhodnuto ve věci samé) promlčecí doba již uplynula nebo jestliže do jejího skončení zbývá méně než rok, prodlužuje se promlčecí doba tak, že neskončí dříve než 1 rok ode dne, kdy skončilo soudní nebo rozhodčí řízení. Z toho by se dalo vyvodit, že v případě vztahů, spadajících pod obch. zák., se v případě zpětvzetí přihlášky, případně neopravené přihlášky dle § 20 odst. 3 zák. č. 328/1991 Sb., lhůta sice nestaví, avšak v případě kratší lhůty, kdy bude pohledávka promlčena dříve než je jeden rok, se tato doba prodlužuje právě na 1 rok a věřitel má možnost podat svou přihlášku, jestliže dodrží lhůtu, uvedenou v § 22 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a samozřejmě pod podmínkou dodržení horní hranice promlčecí doby, která je dle ustanovení § 408 deset let ode dne, kdy poprvé počala běžet. Toto se dle mého názoru však nevztahuje na případ přihlášky podané po dvouměsíční lhůtě ode dne prvního přezkumného jednání, ke které se nepřihlíží a kde by promlčecí lhůta neměla být stavěna, tzn., že běží po celou dobu a může v době, kdy byla podaná, zcela legitimně doběhnout. Tito věřitelé, kteří uplatnili svou pohledávku po uvedené lhůtě a nemají tuto pohledávku promlčenou, jestliže chtějí udržet své právo, musejí podat žalobu u příslušného soudu mimo konkursní řízení, aby byl běh promlčecí doby stavěn a po skončení konkursu se pokusit úspěšně se domoci svého práva. Stejná pravidla, která jsou zde zmíněna pro stavění běhu promlčecí doby, platí i pro běh preklusivní doby. § 20 odst. 7 upravuje oprávnění účastníků nahlížet u správce do seznamu přihlášených pohledávek, vyhotovených správcem a do dokladů o těchto pohledávkách. Toto ustanovení je uvedeno pouze z důvodu jistoty, aby účastníci měli možnost nejen nahlížet do spisu soudu, ale i do spisu správce konkursní podstaty. Právo nahlížení do spisu se vztahuje nejen na doklady, týkající se účastníka, ale i do dokladů, vztahujících se k ostatním věřitelům, aby účastník mohl kvalifikovaně rozhodnout o tom, zdali popře některou z pohledávek ostatních věřitelů. V praxi není neobvyklé, že věřitel vezme svou přihlášku v průběhu konkursu zpět. Zde je třeba souhlasit s názorem prof. JUDr. Františka Zoulíka, CSc.¹⁷, že zákon výslovně neřeší, zda věřitel je oprávněn vzít podanou přihlášku zpět a jaký je v tomto případě postup soudu. Jestliže však vycházíme z toho, že podání přihlášky je

¹⁷ F. Zoulík : Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

dispozitivní úkon obdobný žalobě, je nezbytné účastníku přiznat i oprávnění, aby podanou přihlášku vzal zpět, neboť to vyplývá z možnosti volby, kterou mu zákon přiznává. Problematické však je, zda lze pro tento případ analogicky použít § 96 OSŘ, v němž se řeší postup soudu při zpětvzetí žaloby. Především je vyloučeno zastavit řízení, neboť přihláška pohledávky nevede k samostatnému řízení. Dále nesouhlas úpadce se zpětvzetím nemůže mít relevanci, protože podle § 14 odst. 1 písm. a) KV úpadce ztratil možnost disponovat s pohledávkou, o níž jde. Za těchto okolností je třeba mít za to, že zpětvzetí přihlášky je účinné, jakmile bylo doručeno soudu, aniž by soud je mohl jakkoli přezkoumat. Pokud byla přihláška vzata zpět, hledí se na ni, jako by nebyla podána. Je ovšem možné tuto přihlášku podat znovu, avšak nejpozději ve lhůtě podle § 22 odst. 2 KV.

V novém předpisu o úpadku a způsobech jeho řešení, kterým je zákon č. 182/2006 Sb. je problematika přihlášek a jejich přezkoumávání řešena v části I., hlavě V., nazvané Věřitelé a uplatňování pohledávek, a to v §§ 173 až 202 a dále je o přihláškách uvedeno v části II., hlavě IV., nazvané Úpadek finančních institucí a to v § 374. V § 173 je uvedena povinnost věřitelů podávat přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty, stanovené rozhodnutím o úpadku. Tato lhůta dle ustanovení § 136 odst. 3 a 4, nesmí být kratší než 30 dnů a delší dvou měsíců, půjde-li o způsob řešení insolvence oddlužením činní tato lhůta k přihlášení pohledávek 30 dnů. K přihlášcům, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují. Toto ustanovení je obdobné jako bylo v předchozím zákonu č. 328/1991 Sb., pouze klade větší nárok na pozornost a rychlost věřitelů, jelikož musí věnovat pozornost lhůtě, uvedené na rozhodnutí pro podání přihlášky, která může být variabilní a rovněž dny účinnosti rozhodnutí. Lhůta k podání přihlášek se výrazně zkracuje, jelikož dle ustanovení § 22 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb. se nepřihlíželo až k přihlášcům, které byly podány po lhůtě 2 měsíců od prvního přezkumného jednání, což mohlo a mnohdy bylo více než 1 rok ode dne prohlášení konkursu. Další odstavce § 173 upravují způsob přihlašování stejným způsobem jako předchozí předpis, tzn. uvádí, že se přihlašují i pohledávky uplatněné u soudu, pohledávky vykonatelné, včetně těch, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí, přihlásit lze i pohledávku nesplacenou nebo pohledávku vázanou na podmínky. Zákon č. 328/1991 Sb., více takto výslovně neupravuje otázku nesplacených pohledávek, avšak toto je řešeno v §14 odst. 1 písm. g). Rovněž odst. 4 tohoto ustanovení, tzn. důsledky podání přihlášky na běh promlčecí lhůty nebo pro zánik práva (prekluzi), jsou shodné jako

v předchozím předpisu, tzn., že dnem doručení přihlášky insolvenčnímu soudu nastávají stejné účinky jako podáním žaloby nebo jiné uplatnění práva u soudu. Znovu je toto ustanovení rozvedeno i na jiná uplatnění práva, kterým je např. podání návrhu na výkon rozhodnutí. Případné nejasnosti doručení se snaží odstranit druhá část tohoto ustanovení o řešení případu doručení přihlášky jinému soudu než insolvenčnímu. V tomto případě nepříslušný soud je povinen neprodleně postoupit přihlášku insolvenčnímu soudu, přičemž účinky, spojené s podáním takové přihlášky, nastávají až dnem, kdy tato přihláška je doručena insolvenčnímu soudu. Ačkoliv lhůta „neprodleně“ je řádná zákonná lhůta, mohou, a v praxi zřejmě vzniknou, spory v případech, kdy přihláška byla v době k podání přihlášky doručena nepříslušnému soudu a lhůta marně uplynula právě v době předávání této přihlášky insolvenčnímu soudu. Nade vše pochybnost však zůstává, že stanovisko, uvedené k doručování jiným osobám než soudu, nejčastěji insolvenčnímu správci, uvedené v komentáři k současnosti účinnému zákonu, platí i pro tento předpis, tzn., že takovéto doručení je neúčinné, nemá vliv na řádný běh lhůt a nemůže být považováno za řádně doručenu přihlášku. Přihlášky pohledávek a jejich přílohy se podávají dvojmo. Zde bylo doplněno dříve sporné ustanovení, kterým je povinnost doručit i přílohy dvojmo, aby jeden výtisk zůstal ve spisu soudu a druhý obdržel správce. Naprostou novinkou je ustanovení § 176, kde je uvedeno, že přihlášku pohledávky lze podat pouze na formuláři, přičemž náležitosti formuláře stanoví prováděcí právní předpis, který ke dni zpracování této práce nebyl ještě publikován. Podobu formuláře zveřejní ministerstvo způsobem umožňujícím dálkový přístup a tato služba musí být zadarmo. K tomuto ustanovení se vztahuje § 431, ve kterém je uvedeno, a to v písm. a), že Ministerstvo stanoví vyhláškou náležitosti výzvy k podání přihlášek pohledávek, soupisu, seznamu přihlášených pohledávek, manipulace s přihláškami pohledávek, pravidla pro jejich úschovu a nahlížení do nich, náležitosti hlasovacích lístků, náležitosti písemného podání, kterým se popírá pohledávka v reorganizaci, náležitosti zprávy o reorganizačním plánu a formuláře návrhu na povolení oddlužení. Osobně jsem skeptický k tomuto vytvářenému právnímu dokumentu, jelikož podle zmocnění by se jednalo spíše o návod, který by připomínal návod na obsluhu kuchyňského robota a je z něj odstraněna normální a do dnešní doby fungující praxe, že se konkurs řídí obecnými právními předpisy, zejména občanským soudním řádem.

Rovněž souhlasně s fungující praxí bude přihláška včetně příloh doručena soudem insolvenčnímu správci k zahrnutí do seznamu a zaujmutí stanoviska k této přihlášce. V § 174, odst. 2 je uvedeno, jaké náležitosti musí přihláška obsahovat, tzn. nad rámec

obecných náležitostí podání, upravených v § 42 odst. 4 o.s.ř. zde musí být uveden i důvod vzniku, tzn. uvedení skutečností, na nichž se pohledávka zakládá a výši přihlašované pohledávky. Jelikož tyto náležitosti budou nepochybně uvedeny ve formuláři, na kterém se musí přihláška podávat, nemělo by toto ustanovení způsobovat potíže, zejména když dosavadní praxe se od tohoto postupu neodlišovala. Otázkou jsou následky nepodání přihlášky na předepsaném formuláři. Jelikož zmocňovací ustanovení § 431 nedává možnost následky upravit prováděcím předpisem, můžeme pouze uvést předpoklady dle obecných právních norem. Dle mého názoru podáním na jiné listině než je formulář by nemělo mít za následek ztrátu lhůty, pouze by měla následovat výzva k opravě podání. Jiný postoj k tomuto ustanovení vyvolává dojem přílišné tvrdosti, ačkoliv toto ustanovení zřejmě neodporuje ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod, kde je uvedeno v odst. 1, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Další zpřesněné ustanovení je ustanovení § 174 odst. 3, které se týká zajištěné pohledávky, dříve oddělení věřitelé. Jde-li o pohledávku zajištěnou, v praxi se toto bude týkat zejména pohledávky zajištěné zástavním právem, musí tuto skutečnost věřitel v přihlášce uvést s tím, zda-li uplatňuje právo na její uspokojení ze zajištění, musí označit druh zajištění a dobu jeho vzniku a to vše pod ztrátou výhody uspokojení ze zajištění. Naopak zajištěný věřitel má oproti současnému stavu právo na uspokojení z celé výše prodejní ceny, ze které se pouze odečtou náklady se správou a zpeněžením a částka připadající na odměnu správce, přičemž maximální výše nákladů se zpeněžením je 5% a za správu 4 % z výtěžku zpeněžení. Rovněž věřitel přihlašující vykonatelnou pohledávku musí tuto skutečnost dostatečně vysvětlit a doložit na základě jakého rozhodnutí je pohledávka vykonatelnou. Obsah § 175 je téměř shodný se stávajícím ustanovením § 20 odst. 2, rovněž se zde uvádí, že pohledávku v cizí měně je třeba přepočítat na českou měnu podle kursu devizového trhu vyhlášeného Českou národní bankou v den zahájení insolvenčního řízení, jde-li o pohledávku nepeněžitou nebo neurčité výše, musí být vyjádřena v penězích na základě odhadu její hodnoty. Navíc upřesňuje stávající ustanovení u dříve splatné pohledávky v cizí měně, které se přepočítávají v kursu platném v den jejich splatnosti a dále řeší přepočty z cizích měn, u kterých Česká národní banka nevyhlašuje kurs. V tomto případě se použije střední kurs Centrální banky příslušné země nebo aktuální kurs mezibankovního trhu k americkému dolaru nebo k Euru. Zde je zřejmě na věřiteli, kterou z těchto měn využije pro přepočet své pohledávky. Naprostou novinkou je naproti tomu ustanovení §§ 178 až 182, které mají zamezit přihlašování neopodstatněných pohledávek v insolvenčním

řízení nebo snahu o uplatnění přihlášky v jiném lepším pořadí, než jí náleží. Pro věřitele to znamená, že jestliže uplatní pohledávku, která bude po přezkoumání a případně po pravomocném rozhodnutí insolvenční žaloby popřena ve větším rozsahu než 50%, bude povinen na výzvu insolvenčního soudu složit do majetkové podstaty částku odpovídající převýšení nad zjištěnou pohledávkou a jako druhá sankce pro věřitele je skutečnost, že se ani k pohledávce ve zjištěném rozsahu nepřihlíží. Podobný princip je nastaven i pro věřitele, který přihlásil pohledávku, která je zajištěna a následně po pravomocném rozhodnutí bude určeno, že právo na uspokojení ze zajištěné pohledávky je menší než 80% hodnoty požadované v přihlášce nebo že má věřitel právo na uspokojení ze zajištění v horším pořadí, než bylo uvedeno v přihlášce. V tomto případě se k jeho právu na uspokojení pohledávky ze zajištění v insolvenčním řízení nepřihlíží a věřitel je na základě výzvy soudu povinen ve prospěch zajištěných věřitelů, kteří zajištění uplatňují ke stejnému majetku, složit cenu o kterou převýšila přihlášená pohledávka hodnotu zjištěného zajištění a navíc zpeněžením této věci, práva nebo pohledávky, kterou měla být zajištěna pohledávka věřitele, toto zajištění zaniká. Navíc zákonodárce uplatnil i osobní ručení za správnost podané přihlášky. To znamená, že osoby, které podepsaly přihlášku, případně podepsaly plnou moc zástupci, který na základě takového zmocnění přihlášku podepsal, ručí za splnění povinnosti věřitele, popsané výše, to znamená za složení částky nad rámec zjištěné pohledávky, eventuelně zajištění práva na uspokojení ze zajištěné pohledávky, jestliže popření bylo ve větší výši než 50%. Otázkou v zákoně neřešenou je, kdo ručí za pohledávku v případě, že přihlášku podepisuje zaměstnanec na základě písemného pověření. I v tomto případě dle mého názoru by ručitelem měla být osoba podepisující toto zmocnění, zpravidla statutární orgán společnosti nebo člen takového orgánu. Zákonodárce tato velmi tvrdá ustanovení zmínil v § 180, ve kterém je upraveno, že povinnost zaplatit výše uvedené částky nemá věřitel, který nevykonával práva spojená s nezjištěnou pohledávkou v průběhu řízení, tzn., který se vzdal do doby zjištění pohledávky výkonu práv v insolvenčním řízení, tj. zejména hlasování na základě nezjištěné pohledávky. Je zřejmé, že snahou těchto sankčních ustanovení je zamezit manipulaci s insolvenčními řízeními na základě neoprávněné navýšené pohledávky a na základě této fiktivní pohledávky zejména získat účast ve věřitelských orgánech. Avšak ani vzdáním se tohoto práva nezamezí věřitel, který přihlásil neoprávněnou pohledávku tomu, že se k pohledávce, případně k zajištění, nepřihlíží.

Další otázkou je, jak na případnou výzvu insolvenčního soudu k úhradě nezjištěné pohledávky budou reagovat orgány státní správy, jako je finanční úřad, celní úřad, dále správa sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovny, které v insolvenčním řízení představují ve většině případů vedle bank největší věřitele.

Věřitel má právo disponovat se svou přihláškou, tzn. má právo ji vzít zpět, což insolvenční soud vezme usnesením na vědomí a právní mocí účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení končí. To však nebrání dle ustanovení § 182 tomu, aby byl v případě, že uplatnil přihláškou neoprávněnou pohledávku z hlediska výše uvedeného (a §§ 178 a 179), na základě které učinil úkon, kterým zhoršil nebo mohl zhoršit postavení jiného věřitele nebo bude prokázáno, že pohledávku nepřihlásil v dobré víře, povinen na základě výzvy insolvenčního soudu plnit povinnosti platit dané částky. Změnu v činnosti insolvenčního správce znamená § 183, který umožňuje věřiteli, který uplatnil pohledávku, zajištěnou právy, věcmi nebo pohledávkami třetích osob, domáhat se uspokojení z tohoto majetku. To znamená, že insolvenční správce na rozdíl od stávajícího § 27 odst. 5 zák. č. 328/1991 Sb., nevyzývá tyto osoby, aby plnily ve prospěch majetkové podstaty.

Postup insolvenčního správce při přezkoumávání pohledávek je totožný s postupem daným zákonem č. 328/1991 Sb., tzn., že insolvenční správce přezkoumá přihlášky dle přiložených dokladů a podle účetnictví dlužníka, a poté vyzve dlužníka, aby se k jednotlivým přihláškám vyjádřil. Jestliže to bude správce považovat za nezbytné, provede za součinnosti příslušných orgánů šetření ke zjištění oprávněnosti přihlášených pohledávek. Rovněž totožně je upraven postup v případě vadných nebo neúplných přihlášek. Správce je povinen vyzvat věřitele, aby přihlášku doplnil nebo opravil, poučí ho, jakým způsobem má doplnění či opravu provést a o následcích řádného neprovedení opravy či doplnění ve stanovené lhůtě, která je ze zákona 15 dnů s tím, že insolvenční správce má právo stanovit v této výzvě lhůtu delší. Následkem řádné a včas neprovedené opravy přihlášky je rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, že se k přihlášce nepřihlíží, což soud učiní na základě předložení přihlášky správcem. Na základě přihlášek sestaví insolvenční správce seznam přihlášených pohledávek, ve kterém budou uvedeny pouze přihlášky, ke kterým se přihlíží, které nejsou vyloučeny z uspokojení. Seznam bude mít velmi podobnou strukturu, jako dle účinného zákona, tzn., měly by být uvedeny stejné údaje, které jsou uvedeny v této práci u zákona č. 328/1991 Sb., ačkoliv se zde zákonodárce omezuje pouze na povinnost uvést popřené pohledávky, avšak ze

zmocňovacího ustanovení § 431 vyplývá, že toto vše bude řešeno prováděcím předpisem. Znovu je zde výslovně uvedeno právo účastníků nahlížet do seznamu přihlášených pohledávek a do dokladů s nimi souvisejících. Navíc je zde povinnost insolvenčního soudu zveřejnit seznam přihlášených pohledávek v insolvenčním rejstříku před konáním přezkumného jednání. Následně je insolvenční soud povinen zveřejnit každou změnu. Tímto ustanovením se seznamy přihlášených pohledávek stanou snadno dostupnými i pro osoby, které nejsou účastníky daného insolvenčního řízení.

Z textu zákona č. 64/1931 Sb. je patrné, že zákonodárci při tvorbě nových předpisů vycházejí ze starých osvědčených zkušeností, které doplňují o ustanovení daných vývojem společnosti. I v tomto předpisu jsou uvedeny náležitosti přihlášek a přezkoumávání, a to tak, že se podávají soudu dvojmo, spolu s přílohami, vykonatelné pohledávky a právo na oddělené uspokojení se musely uvádět v přihlášce zvlášť, bylo zakotveno právo účastníků nahlížet do přihlášek a příloh. V přihlášce musela být uvedena výše pohledávky, příslušenství, skutečnosti, na základě kterých se pohledávka uplatňuje a důkazy o oprávněnosti pohledávky. Pouze třídy věřitelů byly shodně s původním zněním zák. č. 328/1991 Sb., tři, zajímavostí bylo, že do I. třídy byly zahrnuty náklady na pohřeb úpadce a rovněž pohledávky lékařů, porodních asistentek, ošetřovatelů, zvěrolékařů a lékařů za úkony a dodávky vzniklé v posledním roce před prohlášením úpadku nebo úmrtím. Rovněž do I. třídy byly zahrnuty a to již shodně, jako bylo uvedeno v původním rozdělení do tříd z roku 1992, nároky z pracovněprávních vztahů, do II. třídy patřily daně a další poplatky státu a jiné veřejné dávky, zbytek spadal do třídy třetí. Vlastní přezkumné jednání, nazvané v tomto předpise č. 64/1931 Sb. jako zkušební rok, probíhalo na stávajících principech. Správce podstaty se vyjadřoval ke každé přihlášce, zda-li pohledávku považuje za zjištěnou, byl povinen se vyjádřit určitě o pravosti i pořadí pohledávky, konkursní věřitelé mohli popírat pravost a pořadí přihlášených pohledávek. Výsledek tohoto řízení se zapsal do seznamu přihlášek. Věřitelé popřených pohledávek se mohli domáhat jejich určení incidenční žalobou proti těm, kteří pohledávku popřeli, u vykonatelné pohledávky byl aktivně legitimován popírající subjekt. Tyto spory projednával konkursní soud. Zajímavostí je, že v případě sporů se náklady považovaly za náklady podstaty, jestliže je účastníkem správce konkursní podstaty, avšak jestliže správce popřel svévolně nebo svévolně vedl spor, mohl konkursní soud uložit správci podstaty, aby náklady sporu nahradil do podstaty.

Přezkumné jednání dle zákona o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb. nařizuje soud s tím, že správce a úpadce jsou obesláni obsílkou doručovanou do vlastních rukou a zároveň jsou poučeni o nezbytnosti jejich účasti. Předvolání ostatních účastníků je na úvaze soudu. Soud je povinen zveřejnit usnesení o nařízení přezkumného jednání v Obchodním věstníku a vyvěsit na úřední desce soudu ve lhůtě nejméně 15 dní před konáním přezkumného jednání, avšak zejména při malém počtu věřitelů soudy předvolání zasílají i všem přihlášeným věřitelům. Úpadci, případně jeho zástupci, je-li řádně zastoupen, se doručuje do vlastních rukou, avšak nedostaví-li se úpadce k přezkumnému jednání, ačkoliv mu bylo řádně doručeno, tzn. nejméně 5 dní předem, nebrání tato neúčast provedení přezkumu, takže soud není povinen z tohoto důvodu odročovat a to i z důvodu, že neúčast na jednání nemůže způsobit úpadci škodu, jelikož i v případě, že by popřel pohledávku, toto popření nemá žádný vliv na zjištění této pohledávky. Složitější pohled je na účast správce konkursní podstaty při tomto přezkumném jednání. Prvním stanoviskem může být a toto stanovisko zastává i JUDr. Jolana Maršíková a Ing. Mgr. Jaroslav Zelenka Dr.,¹⁸: „ V rámci přezkumu se řídí účast správce stejným kriteriem jako účast úpadce a správce je povinen předem připravit seznam přihlášených pohledávek spolu se svým stanoviskem. Každý list seznamu správce podepisuje, tzn., že se jednání může uskutečnit bez jeho účasti. Druhý názor, a protože je bezpečnější, zastává jej většina soudců i ostatních právníků v praxi se účastnících konkursního řízení, a to že bez osobní účasti správce konkursní podstaty nelze přezkumné jednání provést, jelikož pouze na přezkumném jednání může správce uzнат nebo popřít přihlášené pohledávky. Neúčast věřitelů nebrání provést přezkumné jednání, avšak toto jednání je velmi často spojováno se schůzí konkursních věřitelů, na které má být volen věřitelský orgán, což při nulové účasti věřitelů by bylo velmi obtížné. Velmi diskutovanou otázkou je, zda-li se může na přezkumném jednání správce nechat zastoupit jinou osobou, zejména je-li správcem advokát, velmi často dochází k zastoupení kolegou z kanceláře, případně koncipientem. Často je zde uplatňován názor, že dle § 24 o.s.ř. se každý účastník může dát v řízení zastupovat, výslovně advokát je oprávněn udělit substituci. Jenže v tomto případě není výkon správce konkursní podstaty výkonem advokacie, což bylo již konstatováno i v mnoha rozhodnutích a názor právnické obce je zcela jednotný a dále správce, jak uvádí § 7 zákona o konkursu a vyrovnání, není účastníkem řízení, tzn., nemůže se na něj vztahovat ustanovení § 24 o.s.ř..

¹⁸ Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998

Tento názor zastává i prof. JUDr. František Zoulík, CSc.¹⁹, který se staví jednoznačně k možnosti zastoupení správce jinou osobou, když uvádí, že správce podstaty není při přezkumném jednání zastupitelný s ohledem na osobní povinnost výkonu funkce, výjimku tvoří případy, kdy soud ustanoví správci zástupce podle § 9 odst. 2 KV. Proto správcova osobní účast na jednání je nezbytná, možnost zastoupení je pouze podle § 9 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb., tzn., že soud má možnost ustanovit zástupce správce v případě, že by správce ze závažných důvodů nemohl vykonávat svou funkci.

Vlastní přezkumné jednání řídí soudce a postupuje podle seznamu vyhotoveného správcem. Soud požádá ke každé přihlášené pohledávce o stanovisko správce konkursní podstaty, který může pohledávku uznat, částečně popřít, a nebo popřít, a to výši nároku nebo právní důvod nebo pořadí. Úpadce a konkursní věřitelé mohou popřít přihlášené pohledávky co do pravosti, výše i pořadí. Důvodem popření pro pravost jsou všechny možnosti, pro které se správce nebo účastník domnívá, že pohledávka není uplatněna po právu. Důvody pro popření jsou zejména neexistence pohledávky, promlčení pohledávky, pochybnosti o aktivní legitimaci věřitele, apod. Důvodem pro popření pohledávky je rovněž to, že věřitel nevyličil ani do skončení přezkumného jednání všechny skutečnosti pro posouzení pohledávky, o čemž svědčí rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č.j. 29 Cdo 1089/2000, ve kterém je uvedeno, že obsahuje-li přihláška pohledávky do konkursu údaje, jež nezaměnitelným způsobem identifikují skutek (skutkový děj), na jehož základě věřitel přihlašuje svůj nárok (v peněžité formě) do konkursu, ale konkursní věřitel (přihlašovatel pohledávky) ani do skončení přezkumného jednání nevyličil všechny skutečnosti významné pro posouzení, zda jde o pohledávku pravou, uplatňovanou ve správné výši a ve správném pořadí, je to důvodem k popření pravosti pohledávky, nikoliv důvodem k odstraňování vad přihlášky. Tento rozsudek dále pokračuje i výrokem, týkajícím se vysvětlení § 23 odst. 2 věty první zák. č. 328/1991 Sb., kde je uvedeno procesní stanovisko při incidenční žalobě takto: Jestliže konkursní věřitel (přihlašovatel pohledávky) ve včas podané žalobě o určení pravosti, výše nebo pořadí nevykonatelné pohledávky (nebo v pozdějších fázích řízení o této žalobě) popřené správcem konkursní podstaty nebo některým z konkursních věřitelů, uvede vedle rozhodujících skutečností, jež obsahovala i přihláška, i další potřebná tvrzení významná podle hmotného práva pro jeho úspěch v incidenčním sporu (pro doložení toho, že jde o pohledávku pravou, že jde o pohledávku

¹⁹ F. Zoulík : Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

uplatněnou ve správné výši nebo o pohledávku uplatňovanou ve správném pořadí), pak tímto nevybočuje z mezí kladených jeho žalobním tvrzením ustanovením § 23 odst. 2 věty první Zákona o konkursu a vyrovnání ve zněních pozdějších předpisů. Vylíčení rozhodujících skutečností může mít (zprostředkovatelně) původ i v odkazu na listinu, kterou žalobce připojuje k žalobě.

Popření co do pravosti se vždy týká celé výše pohledávky. Jestliže je popřená celá výše pohledávky, jedná se o popření pravosti, jestliže je popřená výše pohledávky, popírá se pohledávka pouze částečně. O popření výše pohledávky se bude jednat i v případě přihlášky zaměstnance, který přihlásil tzv. „hrubou mzdu“. Zde je třeba souhlasit s názorem Mgr. Ivany Mlejnkové²⁰, která uvádí, že zaměstnanec má vůči úpadci právo jen na zaplacení části své sjednané hrubé mzdy po odečtení zákonných odvodů, tj. po odečtení srážek na zálohu na daň z příjmů, na sociální zabezpečení, na příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a na pojistné na zdravotní pojištění. Jestliže věřitel požaduje jiné uspokojení, tj. přednostní uspokojení před ostatními přihlášenými pohledávkami věřitelů, musí důvody pro přednostní pořadí uvést v přihlášce pohledávky. Zde se bude jednat o pohledávky oddělených věřitelů, pohledávky I. třídy, atd. V případě popření pohledávky pouze co do pořadí, má toto popření za následek pouze změnu pořadí, tzn., že takto popřená pohledávka by se zpravidla posuzovala jako pohledávka II. třídy bez práva odděleného uspokojení. Toto popření však nemá vliv na právní důvod a výši pohledávky, které zůstávají nezměněné, pouze by se měnil způsob jejího uspokojení. Správce jak vyplývá z ustanovení § 24 nemůže popřít pořadí, protože on je tím, kdo toto pořadí určuje. Případné popření pořadí může být ze strany věřitele dvojího druhu, a to popření zpravidla věřitele, který pohledávku přihlásil z důvodu nesouhlasu s nižším pořadím, tj. neuznáním práva na oddělené uspokojení nebo na zařazení do I. třídy. Ostatní věřitelé (odlišní od věřitele, který pohledávku přihlásil), popřením namítají zařazení do lepšího způsobu uspokojení než podle názoru těchto věřitelů odpovídá zákonu. Je třeba upozornit na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn.. I Odon 153/97, ve kterém je znovu upravena procesní volnost věřitele s nakládáním s pohledávkou, tzn., že konkursní věřitel může až do přezkoumání jím přihlášené pohledávky, dokud jeho pohledávka není zjištěna nebo účinně popřena (co do pravosti, výše, pořadí), měnit jak skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá, tak výši nebo pořadí pohledávky (s tím rizikem, že ponese náklady, které

²⁰ Mgr. Ivana Mlejnková : Poradna konkursních novin, COOPER PRESS, s.r.o. 2002

vzniknou tím, že soud pro přezkoumání změněné pohledávky nařídí zvláštní přezkumné jednání). Z toho vyplývá, že jediné riziko, které nese věřitel upravující svou pohledávku ještě v průběhu přezkumného jednání do doby, než je rozhodnuto o jeho přihlášce, je to, že správce pro obsáhlost změny nebude schopen či ochoten se k pohledávce vyjádřit, případně věřitelé napadnou, že neměli čas se s přihlášenou pohledávkou ve změněném stavu seznámit a na základě toho soud svolá nové přezkumné jednání na náklady tohoto věřitele v souladu s ustanovením § 22 zák. č. 328/1991 Sb. Je snahou soudu i správce přezkoumat na jednom přezkumném jednání všechny přihlášené pohledávky, i ty, které byly doručeny po lhůtě 30 dní ode dne účinnosti prohlášení konkursu. Pouze není-li to možné, nastávají důsledky uvedené v § 22, tzn., že je přezkoumáno při zvláštním přezkumném jednání, pro které platí stejná pravidla jako pro řádné přezkumné jednání, pouze s tím důsledkem pro konkursní věřitele, podávající opožděnou přihlášku, že se již nemohou vyjadřovat, tzn., že nemohou popírat přihlášené pohledávky, které byly přezkoumány při předcházejícím přezkumném jednání. Jak již bylo popsáno výše, k pohledávkám, které jsou přihlášeny později než 2 měsíce od prvního přezkumného jednání, se nepřihlíží. Takto přihlášené pohledávky nemají účinky pro běh lhůt, tzn., že podáním se běh lhůt nestaví. O tomto důsledku je povinen správce vyrozumět věřitele, který podal opožděnou přihlášku. S ohledem na toto ustanovení je třeba poukázat na nález Ústavního soudu III. ÚS 545/1999, ve kterém jsou popsány důsledky pozdního podání takto: Účelem lhůty, obsažené v ustanovení § 22 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ve znění pozdějších předpisů, je stanovit konečný termín pro uplatnění pohledávky konkursního věřitele v konkursním řízení, zabránit průtahům v konkursu a vytvořit tak soudu procesní možnost rychlého rozhodování. Opožděné podání přihlášky pohledávky, resp. její nepodání, nemá za následek zánik hmotného práva (pohledávky), nýbrž má pouze procesní důsledky vyloučení z konkursního řízení (resp. neúčasti v něm) a tím zmenšení pravděpodobnosti jejího uspokojení. Hmotné právo (pohledávka) trvá však dále a může být naplněno i mimo konkursní řízení (jako ultimario, po uplynutí promlčecí lhůty, i jako právo na naturální plnění). Z uvedených důvodů je nutno předmětnou lhůtu interpretovat i aplikovat jako lhůtu procesně právní a tomu odpovídajícím způsobem i počítat její plynutí.

Pro další průběh konkursu i pro nároky věřitelů má veliký význam zjištění pohledávky, které nastává, jestliže pohledávka je uznaná správcem konkursní podstaty a není popřena žádným z konkursních věřitelů. Zákon stanoví shodně se starou právní

normou č. 64/1931 Sb., že popření úpadcem nemá pro zjištění pohledávky význam, pouze se poznamenává do seznamu. Jelikož správce se předem již písemně vyjádřil při vyhotovování seznamu přihlášených pohledávek ke každé z těchto pohledávek, někteří soudci nepožadují, aby se znovu vyjadřoval při jednání. Je však nepochybně jeho právem při přezkumném jednání svůj názor změnit a uznanou pohledávku popřít, případně popřenou uznat, což ostatně může i po přezkumném jednání dle ustanovení § 24 odst. 3 zák. č. 328/1991 Sb. V případě popření nevykonatelné pohledávky jiným popírajícím věřitelem vyzve správce konkursní podstaty konkursního věřitele, jehož pohledávka zůstala sporná, aby ve lhůtě 30 dnů podal určovací žalobu ke konkursnímu soudu s tím, že v případě zmeškání lhůty nebude k pohledávce v konkursu přihlíženo. Tuto incidenční žalobu podá věřitel proti všem popírajícím věřitelům a proti správci s tím, že se v žalobě smí dovolávat pouze právního důvodu uvedeného v přihlášce nebo při přezkumném jednání. Žaloba o určení pohledávky může být podána pouze do výše v přihlášce uvedené. Vykonatelnou pohledávku musí u soudu, a to u konkursního soudu, uplatnit ten věřitel, který pohledávku popřel. Správce konkursní podstaty jej vyzve, aby žalobu podal, rovněž ve lhůtě 30 dnů s důsledky pozdního podání či nepodání, kterými je, že se pohledávka bude pokládat za zjištěnou v původní, tj. popřené, podobě. Jestliže správce popře nevykonatelnou pohledávku, a to výši nebo právní důvod, vyrozumí věřitele, kterému pohledávku popřel, uvede důvody popření a vyzve konkursního věřitele, aby ve stejné lhůtě jako v předchozích případech, tj. ve lhůtě 30 dnů, podal incidenční žalobu ke konkursnímu soudu s důsledky zmeškání této lhůty, že k pohledávce nebude přihlíženo. Jestliže správce konkursní podstaty popře vykonatelnou pohledávku, je povinen ve lhůtě 30 dnů od přezkumného jednání podat žalobu na určení u soudu, který prohlásil konkurs. Nedodržení lhůty správcem bude mít za následek, že pohledávka se bude považovat za zjištěnou v původní podobě. Správce má možnost pohledávku, kterou popřel pouze on sám, a již žádný z konkursních věřitelů (popření úpadce nemá ani v tomto případě žádný vliv) kdykoliv za dobu trvání konkursu písemně uznat vůči konkursnímu soudu tuto pohledávku. Toto ustanovení se vztahuje nejen na pohledávky, u kterých byla podána žaloba, ale i na všechny ostatní popřené správcem. Následkem písemného dodatečného uznání se i původně popřená pohledávka stává zjištěnou, o čemž soud vydá usnesení, které doručí správci a konkursnímu věřiteli, jehož pohledávka byla popřena, s poučením, že proti tomuto usnesení není odvolání přípustné. Žaloby o určení pohledávek se mají podávat k soudu, který prohlásil konkurs. To u některých soudů vyvolávalo dojem, že takovéto spory by měl rozhodovat příslušný konkursní soudce, který rozhoduje o celém konkursu.

Tento názor nezpochybnitelně vyvrátil až Ústavní soud, který ve svém nálezu III. ÚS 448/04 s odvoláním na čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, kde je vymezeno, že ve věci má rozhodovat nestranný a nezávislý soudce stanovil: „V projednávání věci jde o posouzení nestrannosti soudce v situaci, kdy tentýž soudce rozhoduje v konkursním řízení, a současně s tím projednává a rozhoduje spor vyvolaný stejným konkursním řízením (incidenční řízení). Incidenční řízení je řízením sporným, kde proti sobě stojí účastníci, přičemž jedním z nich je správce konkursní podstaty. Vztah mezi soudcem a správcem konkursní podstaty má specifickou povahu a není zcela neutrální. Proto je třeba právě tuto okolnost považovat za objektivní důvod, který je způsobilý vyvolávat pochybnosti o nepodjatosti a nestrannosti soudce tak, jak stanoví § 14 odst. 1 o.s.ř. Pokud Vrchní soud dospěl v napadeném rozhodnutí k závěru, že účast soudkyně v konkursním řízení není důvodem jejího vyloučení z projednávání a rozhodování incidenčního řízení, porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces, jelikož součástí je též právo na to, aby o jejich právech a povinnostech rozhodoval nezávislý a nestranný soud.“

Další část pojednání se bude zabývat incidenčními žalobami za účasti správce konkursní podstaty jako účastníka řízení, zejména s ohledem na současnou judikaturu v této věci. Je nepochybné a bezproblémově chápané ustanovení § 25 odst. 1, které uvádí, že rozhodnutí soudu v incidenčních sporech (v okamžiku, kdy nabudou právní moci, tzn., kdy proti nim není přípustný žádný řádný opravný prostředek, a jsou doručena všem účastníkům tohoto soudního řízení), jsou účinná proti všem věřitelům. Je třeba upozornit v souladu s názorem JUDr. Tomáše Pohla²¹, že nelze na incidenční žaloby zcela implementovat principy určovací žaloby dle § 80 o.s.ř. Jelikož ve většině případů se jedná o žalobu týkající se plnění, soud by v případě určovací žaloby takovouto žalobu s odkazem na neexistenci naléhavého právního zájmu zamítl. Při žalobách týkajících se pohledávek soud takovýto naléhavý právní zájem ale nezkoumá. Důvodem takové žaloby je totiž samotné popření pohledávky věřiteli nebo správcem podstaty v průběhu přezkumného jednání a naléhavý právní zájem vyplývá z podstaty řízení.

Lhůta k podání incidenční žaloby je 30ti denní. Tato lhůta nebyla zpochybňována, byla však velmi častá diskuze, zda lhůta je hmotněprávní, tzn., že nejpozději poslední den lhůty musí být incidenční žaloba doručena soudu nebo procesněprávní, kdy stačí, že

²¹ Tomáš Pohl : Krok za krokem konkurzem a vyrovnáním, Prospektrum spol. s r.o., 1998

v poslední den lhůty je tato listina předána provozovateli poštovních služeb k doručení (orgánu, který má povinnost zásilku doručit). Velmi jasno do této otázky vneslo rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Cdo 226/1999, ve kterém je jednoznačně konstatováno, že uvedená lhůta je hmotněprávní, proto nelze nikdy prohlásit za dostačující postup dle § 57 odst. 3 o.s.ř., naopak pro zachování lhůty je nezbytné, aby žaloba nejpozději v poslední den byla doručena soudu, jelikož se jedná o lhůtu pro uplatnění práva u soudu. Zmeškání této lhůty nelze prominout. Soud je povinen v případě opožděně podané žaloby tuto zamítnout, aniž by prováděl jakékoliv dokazování ve věci samé. S tímto rozhodnutím souvisí i další rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 13 Cmo 92/2002, ve kterém je formulována odpověď na velmi častou otázku, že v případě, kdy poslední den lhůty připadne na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. V tomto rozhodnutí je odkaz na znění § 122 obč. zák., ve kterém jsou obecné běhy hmotněprávních lhůt řešeny. Následkem marného uplynutí lhůty k podání incidenční žaloby není pouze zamítnutí žaloby soudem, ale i podle rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 1 Ko 438/2001 je dalším následkem i to, že správce konkursní podstaty po marném uplynutí této lhůty nemůže pohledávku uznat, což mu v ostatních případech umožňuje ustanovení § 24 odst. 3 zák. č. 328/1991 Sb. Jestliže správce konkursní podstaty nebo jiný konkursní věřitel popře nevykonatelnou pohledávku a konkursní věřitel ve lhůtě 30ti dnů nepodá incidenční žalobu, k této pohledávce se nadále v konkursu nepřihlíží. To podle rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 1 Ko 209/2004 platí i tehdy, vzal-li konkursní věřitel přihlášku pohledávky v průběhu lhůty k podání určovací žaloby žalobu zpět a posléze tutéž pohledávku přihlásil znovu. Soud konstatoval, že odvolatel (konkursní věřitel) dnem uplynutím lhůty k podání žaloby přestal být účastníkem konkursu a proto konkursní soud po právu jeho účast v konkursu ukončil. Vrchní soud konstatoval, že zákon o konkursu a vyrovnání ani jiný právní předpis neumožňuje opětovné přihlášení pohledávky. Dále soud v odůvodnění uvádí, že přihlásil-li by věřitel již popřenou pohledávku znovu a tato by byla (nesprávně) zařazena na pořad zvláštního přezkumného jednání a zde „zjištěna“ (správce by ji uznal a žádný z konkursních věřitelů by ji nepopřel), přesto by tuto pohledávku nebylo lze v konkursu uspokojit, neboť tomu výslovně brání text zákona, konkrétně § 23 odst. 2 a § 24 odst. 1. V odůvodnění je upřesněno, že stejný režim by platil i za situace, kdy při prvním přezkumném jednání není popřena pohledávka jako taková, ale je popřeno pouze právo na oddělené uspokojení. Pokud se věřitel přes výzvu tohoto práva nedovolá v incidenčním řízení (nepodá žalobu na určení práva na oddělené uspokojení), nelze takového věřitele „odděleně“ uspokojit ani za situace, kdy k již uznané pohledávce věřitel

znovu (dodatečně) přihlásí právo na oddělené uspokojení, jež při zvláštním přezkumném jednání správce uzná a žádný z věřitelů nepopře. Zde však soud upozorňuje, že výše uvedená ustanovení nedopadají na situaci, kdy je při zvláštním přezkumném jednání „zjištěno“ dodatečně přihlášené právo na oddělené uspokojení pohledávky, jež byla původně přihlášena bez tohoto práva a takto byla při prvním přezkumném jednání zjištěna. V tomto, i když nestandardním případě, je nutné toto zjištění respektovat, neboť zákon naproti případu popření neumožňuje soudu, aby tento výsledek zvláštního přezkumného jednání nerespektoval. Tato rozhodnutí jsou velice důležitá a sjednocují stanovisko, jak posuzovat lhůty v konkursu a zamezují spekulacím konkursních věřitelů, kterým byla popřena pohledávka a oni se domáhali k přezkumu nově podané přihlášky zejména z důvodu, že tito věřitelé nechali marně uplynout lhůtu k podání žaloby na určení k příslušnému konkursnímu soudu. Ve věci posouzení náležitostí přihlášky pohledávky a jejího popření stanovil Nejvyšší soud v rozhodnutí č.j. 32 Cdo 1726/1998, ve kterém se posuzuje vztah přihlášky, jejích náležitostí a popření a nevyzvání k opravě přihlášky, zejména ve vztahu k o.s.ř. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí stanovil, že popření pohledávky přihlášené do konkursu je procesním úkonem, pro nějž přiměřeně platí ustanovení § 42 odst. 4 o.s.ř., tzn., že i přihláška je podáním, ze kterého musí být patrné, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje. Jestliže přihláška má vady, je povinností správce konkursní podstaty vyzvat věřitele k opravě přihlášky a nemůže takovou přihlášku popřít. Proto zjistí-li soud v incidenčním sporu, který rozhoduje o pravosti, výši nebo pořadí nevykonatelné pohledávky, že přihláška pohledávky měla v části, o které má v incidenčním sporu rozhodnout, vady bránící přezkumu přihlášené pohledávky, musí žalobu pro předčasnost zamítnout. Na základě takového rozsudku je třeba v konkursním řízení přistoupit zákonem stanoveným způsobem k odstraňování vad přihlášky, a poté k novému přezkumu přihlášky.

K popření pohledávky se vyjadřuje stanovisko Nejvyššího soudu č.j. Cpjn 19/98. V tomto stanovisku je uvedeno mimo jiné, jaké náležitosti má mít přihláška pohledávky, tzn., že konkursní věřitel musí mimo jiné uvést výši pohledávky a její příslušenství, skutečnosti, na nichž se zakládá, zda je uplatňováno oddělené uspokojení nebo okolnosti, které odůvodňují přednostní pořadí k uspokojení pohledávky v rozvrhu. Dále je zde uvedeno, co je míněno jednotlivými způsoby popření pohledávky – o popření co do její pravosti jde tehdy, je-li namítáno, že pohledávka tu nikdy nebyla, že pohledávka nikdy nevznikla nebo že již zanikla (např. splněním, započtením, prekluzí) a nebo, že je zcela

promlčena. Výše pohledávky se popírá tehdy, jestliže tu pohledávka je, ale je namítáno, že pohledávka je v jiné nižší výši než je přihlašována. Pořadí je popíráno tehdy, jestliže popírající namítá, že pohledávka je v jiném méně výhodnějším než přihlašovatelem uváděném přednostním pořadí. V rámci popírání pořadí lze popřít také přihlašovatelem uplatňované právo na oddělené uspokojení pohledávky. Důležitým stanoviskem Nejvyššího soudu je názor, že popření co do výše nebo pořadí lze uplatnit též jen eventuelně. Správce konkursní podstaty nebo konkursní věřitel může popřít pravost pohledávky, a pro případ, že toto popření nebude shledáno důvodným, popřít i výši nebo pořadí. Probíhá-li o přihlášené pohledávce řízení, které nebylo do prohlášení konkursu pravomocně skončeno a které se prohlášením konkursu nepřerušuje nebo v něm bylo v souladu se zákonem pokračováno, případně které bylo v souladu se zákonem zahájeno po prohlášení konkursu, z přiměřeného užití ustanovení § 154 odst. 1 o.s.ř. plyne, že pro závěr, zda pohledávka byla přiznána vykonatelným rozhodnutím, je rozhodující stav v době konání přezkumného jednání. Pro ostatní pohledávky je pro závěr, zda jsou pohledávky vykonatelné, rozhodný stav v době prohlášení konkursu. Úspěšně rovněž může být popřena pohledávka věřitele, který podal návrh na prohlášení konkursu. Věřitel-navrhovatel sice musí doložit existenci splatné pohledávky proti dlužníkovi, to, že pohledávku osvědčil, jej však nezavazuje povinností pohledávku do konkursu přihlásit a další účastníky konkursního řízení možnost přihlášenou pohledávku popřít. K aktivní legitimaci toto stanovisko uvádí navíc zcela jednoznačně, že bylo-li popřeno pořadí pohledávky nebo právo na oddělené uspokojení, podává žalobu vždy přihlašovatel. To platí i u vykonatelných pohledávek a to z důvodu, že rozhodnutím, popřípadě listinou, která je tzv. exekučním titulem, na základě kterých se pohledávka stala vykonatelnou, byl stanoven jen základ a výše pohledávky. Pořadí ani právo na oddělené uspokojení titulem nejsou řešeny, a proto v tomto směru platí postup, jaký zákon určuje pro podání žaloby u nevykonatelných pohledávek.

Dalším okruhem rozhodnutí jsou rozhodnutí, týkající se problematiky pasivní legitimace u incidenčních žalob. Zde bych chtěl upozornit na dvě rozhodnutí, z nichž první je rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 13 Cmo 78/2000 a týká se žaloby v případě popření pořadí pohledávky konkursním věřitelem. Vrchní soud jednoznačně stanovil, že žaloba o určení práva na oddělené uspokojení musí být podána proti popírajícímu konkursnímu věřiteli i proti správci konkursní podstaty. Na straně žalovaných jde o nerozlučné společenství. Druhým rozhodnutím, týkajícím se pasivní legitimace, je

rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 170/2004, které se týká označení pasivně legitimovaného v incidenční žalobě a důsledků nesprávného označení. Je zde rozhodnuto, že označí-li žalobce v žalobě, kterou se domáhá určení pravosti, výše a pořadí pohledávky, popřené správcem konkursní podstaty, jako žalovaného, „konkursní podstatu úpadce“, jde o vadu žaloby, k jejímuž odstranění je třeba žalobce vyzvat postupem podle § 43 o.s.ř. To znamená, že soud je povinen vyzvat žalobce k opravě žaloby a nemůže žalobu např. odmítnout pro neexistenci subjektu, označeného v žalobě jako žalovaného. Tomuto rozhodnutí svědčí i rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Cdo 2494/1999, ve kterém je nedostatek pasivní legitimace řešen stanoviskem, že jestliže věřitel, jehož nevykonatelná pohledávka byla při přezkumném jednání v konkursu popřena, přes poučení, že žalobu musí podat proti správci konkursní podstaty a proti všem popírajícím konkursním věřitelům, podá žalobu o určení pravosti pohledávky přímo vůči úpadci, soud žalobu zamítne pro nedostatek pasivní věcné legitimace žalovaného ve sporu.

Přezkoumání přihlášených pohledávek řeší zákon č. 182/2006 Sb. v ustanovení §§ 190 až 204. Tato ustanovení upravují danou problematiku velmi obdobně, jako byla upravena ve stále účinném zák. č. 328/1991 Sb. Přezkoumání přihlášených pohledávek se děje na přezkumném jednání nařízeném insolvenčním soudem. Také v tomto předpisu je uloženo doručit dlužníku a insolvenčnímu správci toto usnesení do vlastních rukou s poučením o nezbytnosti jejich účasti, avšak termín a místo konání určuje soud již v rozhodnutí o úpadku. Jde o jednoznačný podnět zákonodárce k urychlení celého insolvenčního řízení. Je však otázkou, jak se s termínem vypořádají insolvenční soudy, zejména u náročných úpadků, kdy by měla být spolupráce mezi insolvenčním správcem a soudem, aby termín byl reálný, aby byly přihlášky přezkoumány řádně. Ve 3. odstavci § 190 zákonodárce právě umožňuje insolvenčnímu soudu změnit termín nebo místo konání přezkumného jednání. Nepochybně však insolvenční soud může změnit i termín i místo konání najednou v jednom usnesení, vylučovací spojkou zákonodárce nemohl mít na mysli vyloučení prvního nebo druhého způsobu. Znovu je zde uvedena povinnost tuto změnu doručit do vlastních rukou insolvenčnímu správci a dlužníku a navíc je insolvenční soud povinen vyrozumět zvláště, a to prostřednictvím veřejné datové sítě, osoby uvedené v § 139 odst. 1, jestliže jde o přihlášené věřitele. Jedná se o orgány nebo osoby, které mají zvláštní roli ve vztahu ke státu a úpadci. Přezkoumání pohledávek při přezkumném jednání je uskutečněno podle seznamu přihlášených pohledávek a tyto pohledávky může popírat co do pravosti, výše a pořadí a to u všech pohledávek, dlužník a insolvenční správce.

Jednotliví věřitelé toto právo nemají. Toto je veliký rozdíl mezi oběma porovnávanými předpisy, že věřitelé nemají možnost popírat pohledávky. Dle dikce zákona věřitelé nemají možnost popřít pohledávku jiného věřitele nejen co do pravosti, ale ani do výše či pořadí. Mohou pouze disponovat se svou pohledávkou, tzn., že dokud není pohledávka zjištěna či účinně popřena, může věřitel změnit důvod vzniku pohledávky, její výši nebo pořadí pouze s jediným potencionálním negativním dopadem na věřitele, kterým je možnost nařízení zvláštního přezkumného jednání, na základě kterého má tento věřitel povinnost uhradit náklady na účast na zvláštním přezkumném jednání věřitelů, kteří o to požádají, a samozřejmě náklady řádně doložené a oprávněné související s účastí na tomto jednání. Popření dlužníkem znovu zcela v souladu se zněním zákona č. 328/1991 Sb. nemá vliv na její zjištění. Následek popření co do pravosti nebo výše pohledávky dlužníkem je pouze to, že upravený seznam přihlášených pohledávek nemůže být v tomto rozsahu popření exekučním titulem. Toto je velmi vhodné upozornění, které předchozí zákon neobsahoval. V ustanoveních §§ 193, 194 a 195 jsou rozepsány jednotlivé typy popření. Popsány jsou shodně jako ve stanovisku Nejvyššího soudu, kterým popření co do pravosti, výše a pořadí bylo popsáno pro zákon současně účinný. I dále v § 196 je popisována formulace Nejvyššího soudu, jelikož v tomto ustanovení jsou popisovány účinky popření pohledávky s tím, že popření výše pohledávky nemá vliv na její pravost. Popření pořadí nemá vliv ani na pravost ani na výši přihlášené pohledávky. Vliv má však pohledávka u zajištěného věřitele, který může tuto pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.

Insolvenční správce je povinen výsledek přezkumného jednání zapsat do seznamu přihlášených pohledávek a takto upravený seznam tvoří součást zápisu o přezkumném jednání. Stejně jako v zákoně č. 328/1991 Sb. je insolvenční správce povinen vyrozumět věřitele, jehož pohledávku popřel, o tomto popření, avšak dle nového znění pouze věřitele s nevykonatelnou pohledávkou, jestliže popře vykonatelnou pohledávku, musí přímo podat do 30ti dnů ode dne přezkumného jednání, na kterém popřel tuto pohledávku, incidenční žalobu k insolvenčnímu soudu, a nemusí tuto skutečnost předem oznamovat dotčenému věřiteli. Dle důvodové zprávy k tomuto zákonu č. 182/2006 Sb. mohou popírat i věřitelé, avšak v zákoně takovéto ujednání podle mého názoru chybí. Písemně správce musí vyrozumět věřitele, kterému popřel nevykonatelnou pohledávku a který se neúčastnil daného přezkumného jednání. Věřitelé, kterým byla nevykonatelná pohledávka popřena insolvenčním správcem, mohou podat incidenční žalobu k insolvenčnímu soudu do 30ti

dnů od přezkumného jednání, ne však dříve než 15 dní ode dne doručení vyrozumění o popření pohledávky. V tomto ustanovení je naproti předchozímu zákonu jednoznačně deklarováno, že tato lhůta je hmotně právní, tzn., že nejpozději poslední den lhůty musí být žaloba doručena soudu. Znovu se zde zakotvuje již existující rozhodnutí soudu. Rovněž i další věta stanovující povinnost podat žalobu proti insolvenčnímu správci, je v současné době již jednoznačně judikována a akceptována všemi stupni soudů. Případné marné uplynutí této lhůty má za následek, že pohledávka popřená co do výše či pořadí, je považována za zjištěnou ve výši nebo pořadí, které je uvedeno v seznamu, který je přílohou k zápisu z přezkumného jednání a k pohledávce popřené co do pravosti se nepřihlíží. Na rozdíl od zákona č. 328/1991 Sb. zde již není výslovně stanovena povinnost správce upozornit věřitele na důsledky marného uplynutí této lhůty, zákonodárce již zřejmě nepovažoval za nutné výslovně věřitele na toto upozorňovat. Avšak v tomto předpisu je uvedeno, že žalobce může uplatnit jako důvod vzniku pohledávky pouze skutečnosti, které jako důvod vzniku této pohledávky uplatnil nejpozději do skončení přezkumného jednání, a navíc může dle nové dikce uplatnit nové skutečnosti, o kterých se věřitel – žalobce dozvěděl později proto, že mu kupující ze smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části podle obch. zák. neoznámil včas převzetí dlužníkovy závazku. Zde však, protože dle § 7 je připuštěno použití přiměřeně ustanovení o.s.ř., měly by být připuštěny i důvody umožněné o.s.ř. I poslední 3. odst. § 198 zakotvil již existující judikáty soudu, tj., že důvodem k zamítnutí žaloby nemůže být skutečnost, že během řízení o incidenční žalobě vyjde najevo, že pohledávka přihlášená jako nevykonatelná, je pohledávkou vykonatelnou. Pouze v tomto případě se přenáší důkazní břemeno, tzn., že žalovaný-insolvenční správce je povinen prokázat důvod popření stejným způsobem, jako by popíral pohledávku vykonatelnou. Při popření vykonatelné pohledávky je v tomto předpise uvedena povinnost insolvenčního správce podat do 30ti dnů od přezkumného jednání incidenční žalobu, přičemž zde naproti předchozímu předpisu přímo zákonodárce zamezuje diskusi o tom, zda-li se jedná o lhůtu procesně právní nebo hmotně právní a stanoví lhůtu, že je třeba, aby nejpozději poslední den lhůty byla žaloba doručena soudu. Zcela nové je ustanovení odst. 2, které omezuje okruh možných důvodů k podání této žaloby, protože stanoví, že jako důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky lze uplatnit jen skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí. Dále je uvedeno, že insolvenční správce může v žalobě uplatnit pouze ty skutečnosti, pro které tuto nevykonatelnou pohledávku popřel. Tímto ustanovením se správce dostává do velmi obtížné situace. Vzhledem ke lhůtám daným novým předpisem, kdy je termín

přezkumného jednání stanoven soudem již v rozhodnutí o úpadku a lze předpokládat, že tento termín nebude mnoho měsíců ode dne prohlášení úpadku, jak je tomu mnohdy v současné době, musí insolvenční správce přezkoumat všechny přihlášené pohledávky, v případě pochybností o vykonatelné pohledávce bude nucen nahlédnout do soudního spisu, aby se přesvědčil, že skutečnosti, pro které hodlá popřít tuto pohledávku, již nebyly uplatněny při řízení, tzn., že bude nucen prostudovat spis včetně zápisů z jednání. Jestliže rozhodoval soud v původním řízení z druhého konce republiky a spis již bude uložen v archivu, může se správce dostat do poměrně značné časové tísně. Poslední ustanovení, že důvodem popření nemůže být jiné právní posouzení věci, je poměrně logické omezení zbytečných sporů. Shodně se zněním zák. č. 328/1991 Sb. je i v tomto novém právním předpisu upravena možnost a důsledky popření pohledávky dlužníkem, tzn., že popření dlužníkem nemá vliv na zjištění pohledávky, navíc je zde znovu vyřešen dřívější praktický problém, když v další větě je uvedeno, že zjištění pohledávky popřené dlužníkem co do její pravosti či výše, nemůže být exekucním titulem. Stejně jako v současně účinném předpisu je i v zák. č. 182/2006 Sb. uvedeno, že ve sporu o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek, nemá žádný účastník právo na náhradu řízení proti insolvenčnímu správci. Náklady, které vzniknou správci, se hradí z majetkové podstaty. Je zde rovněž jednoznačně uvedeno, že do majetkové podstaty náleží i náhrada nákladů řízení, přiznané insolvenčnímu správci. V případné incidenční žalobě je správce v souladu s ustanovením § 11 odst. 2 písm. r) zák. č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích osvobozen od soudního poplatku v řízeních o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku. Zde je třeba upozornit na rozhodnutí č.j. 13 Cmo 505/2004, ve kterém je řešena problematika, kdy správce vystupuje jako konkursní věřitel z důvodu pohledávky úpadce, která se stává součástí majetkové podstaty a to na základě přihlášky, která byla podána do jiné konkursní věci. V tomto případě správce není osvobozen od soudního poplatku, zcela jistě se soudní poplatek a další náklady soudního řízení stanou nákladem podstaty, jelikož i odst. 2 tohoto § 202, který upravuje, že náklady řízení, které vznikly zaviněním insolvenčního správce nebo náhodou, která se mu přihodila, nese on sám a ostatním účastníkům je povinen nahradit, se vztahuje také pouze na řízení, týkající se přihlášených pohledávek do tohoto konkursního řízení o úpadku. Dalším rozhodnutím Vrchního soudu v Praze sp.zn. 13 Cmo 150/2002 bylo stanoveno, že ustanovení dle zák. č. 328/1991 Sb., § 25a) odst. 1 dle nového předpisu č. 182/2006 v § 202 odst. 1, že žádný účastník nemá právo na náhradu nákladů řízení proti správci, se vztahuje i na situaci, kdy správce jako žalovaný dodatečně uznal pohledávku a na základě

tohoto uznání věřitel jako žalobce vzal svou žalobu zpět. Nový právní předpis upravující úpadek vložil do oddílu 3 jako samostatnou část jiné způsoby uplatňování pohledávek s tím, že je zde částečně zakotvován již fungující princip, např. že pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené se uplatňují u správce stejným způsobem, jako by byl insolvenční správce dlužníkem i s právními důsledky a postupy. To znamená, že nezaplátí-li správce dluh za podstatou řádně a včas, je možné podat žalobu, přičemž nepůjde o incidenční žalobu. Jestliže správce nesplnil svůj závazek a bylo vydáno rozhodnutí, které zavazuje správce plnit po právní moci tohoto rozhodnutí, určí lhůtu k uspokojení samostatným rozhodnutím insolvenční soud, který zároveň rozhodne, která část majetkové podstaty může být použita k uspokojení. Toto rozhodnutí insolvenční soud podá pouze na návrh oprávněné osoby nebo insolvenčního správce. Těmto osobám se rovněž rozhodnutí, proti kterému není odvolání přípustné, doručuje. Z tohoto ustanovení vyplývá, že v případě žaloby na plnění z majetkové podstaty a pravomocného rozhodnutí soudu není insolvenční správce oprávněn sám plnit oprávněnému a musí čekat na rozhodnutí insolvenčního soudu. Tím pádem, jelikož insolvenční soud rozhoduje až na základě pravomocného rozhodnutí, má oprávněná osoba v ruce exekuční titul, jelikož pravomocné rozhodnutí je zpravidla i vykonatelné a o.s.ř. neupravuje (a nejspíše ani nebude upravovat) odklad vykonatelnosti pro tento případ. Ačkoliv zákonodárce upravuje ve svém § 267 odst. 2, že lze ve výše uvedených případech nařídit a provést výkon rozhodnutí či exekuci pouze na základě rozhodnutí insolvenčního soudu rovněž výše popsaného, je otázkou, zda-li toto je v souladu se zněním o.s.ř., který stanoví v § 159, že doručený rozsudek je v právní moci, jestliže jej nelze napadnout odvoláním, a dále v § 160 odst. 1, že je třeba splnit povinnost uloženou v rozsudku do 3 dnů (u vyklizení bytu do 15ti dnů) ode dne doručení rozhodnutí, nestanoví-li soud lhůtu delší a dle § 161 je rozsudek vykonatelný jakmile uplyne lhůta k plnění. Další otázkou, kterou bude praxe muset vyřešit, je situace, kdy ani oprávněná osoba ani insolvenční správce nepodají návrh k insolvenčnímu soudu k rozhodnutí o výplatě. Připadá mi nemožné, aby takováto pohledávka nebyla nikdy vykonatelná.

Poslední ustanovení tohoto oddílu III. již upravuje stávající záležitosti, dává zajištěným věřitelům, kteří mohou být uspokojeny v průběhu insolvenčního řízení, aby uplatnili svou pohledávku vůči insolvenčnímu správci, a jestliže ten nevyhoví, aby se obrátili na insolvenční soud. Dále je zde upraveno právo podat vylučovací žalobu věřitelů,

kteří se domáhají, aby věc, právo, pohledávka, nebo jiná majetková hodnota, byla vyloučena z majetkové podstaty.

Na závěr pojednání v této kapitole nastupuje krátké srovnání s historií, tj. se zákonem č. 164/1931 Sb., který záležitosti shora popsané řešil v Díle Druhém, hlava I., oddíl pátý. Znovu jde o podobnou úpravu, věřitelé, jejichž přihláška byla popřena, jsou oprávněni podat incidenční žalobu a to proti všem, kteří pohledávku popřeli. Úpalcovo popření (v tomto případě úpalcův odpor) je poznamenán v seznamu přihlášených pohledávek, avšak v konkursu stejně jako v současné době nemá tento odpor význam. Věřitel v incidenční žalobě nemůže uvádět jiný právní důvod, ani nemůže požadovat vyšší částku než byla uvedena na přihlášce. U vykonatelné pohledávky podával žalobu popírající. Lhůtu k uplatnění nároku stanovil konkursní komisař s tím, že tato lhůta nemohla být kratší než 1 měsíc. O incidenčních žalobách rozhodoval konkursní soud s tím, že tento soud je výlučně příslušný o rozhodování o těchto žalobách. Pravomocná rozhodnutí byla účinná vůči všem konkursním věřitelům. Jestliže správce konkursní podstaty byl účastníkem řízení, náklady řízení se považovaly za náklady podstaty. Procesní soud však mohl správci podstaty uložit, aby nahradil tyto náklady sporu do konkursní podstaty, jestliže pohledávku popřel nebo vedl spor svévolně. Toto ustanovení je velmi přísné a pregnantní, bylo nahrazeno v zák. č. 182/2006 Sb. ustanovením § 202 odst. 2, avšak tato nová úprava je obecnější. V pozdějších normách bylo rovněž vypuštěno ustanovení o náhradě nákladů řízení, kterého se neúčastnil správce konkursní podstaty. Zde měli popírající věřitelé nárok na náhradu nákladů z konkursní podstaty jen potud, pokud měla konkursní podstata nějaký prospěch z vedení sporu. Považuji za rozumné, že toto ustanovení se již v novějších předpisech neobjevuje, jelikož nemá žádné opodstatnění, aby popírající věřitelé nárokovali jakékoliv náhrady z konkursní podstaty, když tato se sporu neúčastnila. Tato obecná ustanovení o vedení sporů, vyvolaných přezkumným jednáním, se vztahovala i na spory dříve, tj. před prohlášením konkursu zahájené, které byly přerušeny prohlášením konkursu, a následně v nich bylo v souladu se zněním tohoto zákona pokračováno.

6. Činnost správce při správě majetku

V této kapitole na rozdíl od předcházejících bude první část výkladu patřit novému právnímu předpisu, tj. zák. č. 182/2006 Sb. Zde nakládání s majetkovou podstatou a její správa je upravena v §§ 228 – 230. Jelikož v účinném zák. č. 328/1991 Sb. je činnost správce v průběhu konkursu upravena velmi obecně v § 14 a v § 14a) zákona, zaměřil se zákonodárce v tomto novém předpise na podrobnější specifikaci činností a povinností, které správce musí konat v průběhu úpadku. Dle § 228 se nakládáním s majetkovou podstatou rozumí zejména:

- a) právní úkony, které se týkají majetku náležejícího do majetkové podstaty,
- b) výkon práv a povinností akcionáře ohledně akcií zahrnutých do majetkové podstaty, včetně práva hlasovat na valné hromadě akciové společnosti,
- c) výkon práv a povinností společníka jiné obchodní společnosti spojených s obchodním podílem dlužníka, zahrnutým do majetkové podstaty, včetně práva hlasovat na valné hromadě obchodní společnosti,
- d) výkon členských práv a povinností člena družstva,
- e) rozhodování o výrobních, provozních a obchodních záležitostech v podniku v majetkové podstatě, včetně úvěrového financování a jiných úkonů, potřebných k zajišťování financování podniku,
- f) výkon práv a povinností zaměstnavatele ohledně zaměstnanců dlužníka,
- g) výkon průmyslových práv,
- h) rozhodování o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti,
- i) plnění povinností podle předpisu o daních, poplatcích a clech, jakož podle předpisů o sociálním zabezpečení a veřejném zdravotním pojištění,
- j) vedení účetnictví,
- k) plnění evidenčních povinností,
- l) výkon dalších práv a povinností, jestliže se týkají majetkové podstaty.

§ 229 dle důvodové zprávy k návrhu zákona obecně charakterizuje dispoziční oprávnění a možnost jejich omezení, a to zejména ve vztahu k různým způsobům řešení úpadku, které upravuje tento zákon. V § 230 je upraveno, co se zejména rozumí pod pojmem správa majetkové podstaty, a to tak, že jsou to činnosti, jakož i právní úkony a opatření vyplývající z této činnosti, pokud směřují k tomu, aby:

- a) nedocházelo ke znehodnocení majetkové podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který náleží do podstaty,
- b) majetek náležející do majetkové podstaty byl využíván v souladu se svým určením, pokud tomu nebrání jiné okolnosti,
- c) se majetková podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumě očekávat, se zřetelem ke stavu majetkové podstaty a obvyklým obchodním příležitostem,
- d) byly vymoženy pohledávky dlužníka, včetně plnění z neplatných a neúčinných právních úkonů.

Následně se budeme zabývat jednotlivými body popisujícími činnost v průběhu úpadkového řízení s tím, že jelikož je toto pojednání o úkolech správce konkursní podstaty (insolvenčního správce), budou se nadále úkony vztahovat ke konkursu, ve kterém má správce dispoziční oprávnění k majetkové podstatě.

Dle písm. a) je správce povinen činit právní úkony, které se týkají majetku, náležejícího do majetkové podstaty.

Právním úkonem je dle § 34 obč. zák. projev vůle, směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. Domnívám se, že se zde zákonodárce dopustil jisté neobratnosti, jelikož následné body dále rozepisují jednotlivé projevy vůle a není jasné, co si pod tímto obecným označením máme představit. S největší pravděpodobností pod toto písmeno bude zahrnuta ochrana majetku, právní i faktické zabezpečení, tzn. oznámení o vstupu dlužníka do úpadku ostatním orgánům a osobám, neuvedeným v § 139 zák. č. 182/2006 Sb., zejména půjde o banky a jiné peněžní ústavy, ve kterých má dlužník vedené účty nebo depozita, změnu dispozice s účty, převedení faktické kontroly nad majetkem, spadajícím do majetkové podstaty, kontrola předaného soupisu majetku, pohledávek, závazků a jiných hodnot, soupis majetkové podstaty, ale i pojištění majetku.

Dle písm. b) výkon práv a povinností akcionáře ohledně akcií zahrnutých do majetkové podstaty.

Práva a povinnosti akcionářů, tj. práva a povinnosti, které má vykonávat insolvenční správce, jsou řešena zejména v §§ 178 – 183 n) obch. zák. Zejména se tento výkon týká práva účasti na valné hromadě, hlasování na této valné hromadě, právo požadovat a dostat

na ní vysvětlení záležitostí týkajících se společnosti. Rovněž má právo na dividendu, jestliže ji společnost v souladu s rozhodnutím valné hromady vyplácí s tím, že dividendu se stává součástí majetkové podstaty. Zde je třeba upozornit na vztah usnášení valné hromady a výplaty dividendy, v souladu s názorem JUDr. Ivany Štenglové²², která uvádí, že právo na výplatu dividendy je podle ustanovení § 155 odst. 1 obch. z. jedním ze základních práv akcionáře. Ke vzniku práva na výplatu konkrétní dividendy však dochází pouze tehdy, pokud valná hromada za podmínek určených v tomto paragrafu rozhodne o výplatě dividendy (§187 odst. 1 písm. f) obch. z.). Akciová společnost přitom akcionáři nevyplácí dividendu ve výši, o které rozhodla valná hromada, ale je povinna z ní srazit daň podle § 36 zákona o dani z příjmu. Právo na výplatu konkrétní dividendy, na kterou vzniklo právo rozhodnutím o její výplatě, se promlčuje v obecné čtyřleté promlčecí době. Má právo i na svolání mimořádné valné hromady, jestliže jsou splněny podmínky dané § 181 obch. zák. Už je otázkou, zda má správce přijmout pozici v orgánu společnosti, tj. zejména v představenstvu nebo v dozorčí radě. Podle mého názoru toto by bylo možné pouze ve zcela specifických případech, kdy je třeba vykonávat akcionářská práva přímo a kdy nestačí dohled z hlediska valné hromady a doporučil bych jednoznačně před vstupem do takového orgánu vyžádat souhlas insolvenčního soudu a věřitelského orgánu. Mimořádnost takového řešení vychází i z hlavního úkolu insolvenčního správce, kterým je zpeněžení majetku dlužníka, tj. i zpeněžení akcií. Nepřijatelné by však bylo přijetí odměn za výkon člena orgánu insolvenčním správcem, jelikož ten má odměnu danou právním předpisem a další možná odměna při funkci správce není možná. O rozsahu výkonu akcionářských práv správcem pojednává i rozsudek č.j. 24 K 15/2004, ve kterém je stanoveno, že správce má v rámci výkonu akcionářských práv, spojených s akciemi, zahrnutými do podstaty zejména právo účastnit se valné hromady, hlasovat na ní, požadovat a dostat na ní vysvětlení ohledně záležitostí, týkajících se akciové společnosti, tedy takové vysvětlení potřebné pro posouzení předmětu jednání valné hromady a uplatňovat návrhy a protinávrhy; má rovněž právo na podíl ze zisku akciové společnosti (dividendu), který valná hromada schválila k rozdělení. Má-li akciová společnost jediného akcionáře, vykonává správce působnost valné hromady; tato akcionářská práva je správce oprávněn vykonávat i v průběhu sporu o vyloučení akcií ze soupisu majetkové podstaty úpadce.

²² Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv : Obchodní zákoník, komentář, 8. vydání, C.H. BECK, 2003

Dle písm. c) výkon práv a povinností společníka jiné obchodní společnosti spojených s obchodním podílem dlužníka zahrnutým do majetkové podstaty.

Činnost správce je velmi podobná výkonu akcionářských práv s tím, že by svou činnost měl směřovat rovněž k tomu, aby ve společnosti nevznikla ztráta nebo ke zmenšení hodnoty společností a následně k prodeji (úplatnému převodu) obchodního podílu, případně k vypořádání společníků. Je třeba upozornit na ustanovení § 69 h obch. zák., který řeší vztahy prohlášení úpadku (konkursu a vyrovnání) na majetek osoby, která se účastní na fúzi nebo převodu jmění.

Dle písm. d) výkon členských práv a povinností člena družstva.

Zde je třeba rozdělit činnost správce, jestliže je úpadce členem bytového družstva a ostatních typů družstev. V případě členství v družstvu, které není bytovým nebo není členství v bytovém družstvu spojeno s nájmem v bytu, řídí se postup správce ustanovením § 231 odst. 1 a 2 obch. zák., ve kterém je uvedeno, že členství v družstvu zanikne prohlášením konkursu na majetek člena (a toto bude nepochybně platit i při prohlášení úpadku) nebo zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku člena. Družstvo je povinno do majetkové podstaty v souladu s § 233 obch. zák. vyplatit vypořádací podíl, jehož výše je určena poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena, násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství. Problém však nastává v případě, že úpadce je členem bytového družstva s právem nájmu bytu s tím, že družstvo má ve stanovách stanovenou nerozdělitelnost členství a nájmu, přičemž jestliže zaniká členství v družstvu, zaniká i nájem. V případě, že se jedná o společné členství a nájem, ať již mezi manželi nebo mezi jinými osobami, mohl by se stát jediným členem družstva a nájemcem bytu tento druhý společný člen. Avšak v případě samostatného členství nastává situace, kdy by měl zaniknout rovněž nájem bytu. Domnívám se, a dosavadní praxe tomu nasvědčuje, že nájem k bytu v těchto případech nezaniká, naopak dále trvá.

Dle písm. e) náleží správci rozhodovat o výrobních, provozních, a obchodních záležitostech podniku v majetkové podstatě, včetně úvěrového financování a jiných úkonů potřebných k zajištění financování podniku.

Toto ustanovení se týká zejména situace, kdy správce neukončuje činnost podniku, ale nadále jej provozuje se zřetelem na zachování činnosti a z toho vyplývající lepší prodejnost

podniku. Zákonodárce zde úmyslně vyzdvihl možnost (právo) správce uzavírat úvěrové smlouvy na financování podniku. To je zcela jistě chvályhodné a otevírá to insolvenčnímu správci možnosti skutečně restrukturalizovat podnik úpadce, jelikož v současné době a v průběhu konkursu měl správce mnohdy problém ukončit pracovní poměry s nadbytečnými zaměstnanci s prostého důvodu, že neměl peněžní prostředky na vyplacení odstupného dle zákoníku práce, případně dle kolektivní smlouvy a rovněž mnohdy neměl peněžní prostředky na dokončení rozpracované výroby. Pouze praxe ukáže, nakolik a za jakých podmínek budou peněžní ústavy ochotny poskytovat úvěry. Rozhodování o výrobních, provozních a obchodních záležitostech znamená, že insolvenční správce bude činit všechny úkony a dohlížet na činnosti, které prováděl vrcholný management společnosti. Správce okamžitě po prohlášení úpadku se musí detailně seznámit s provozem podniku a rozhodnout se, koho z managementu ponechá v podniku a v jaké pozici. Další nezbytnou činností po nástupu vedle samozřejmého zajištění účetnictví a dalších ekonomických záležitostí bude seznámit všechny obchodní partnery, dodavatele, odběratele výkonů, výrobků či služeb, o prohlášení úpadku, způsob řešení úpadku a výhledy na další spolupráci. Zároveň se správce musí seznámit se všemi smlouvami uzavřenými z důvodu provozování podniku i dalšími vztahy při provozování podniku a stanovit, které jsou nezbytné, které budou zachovány a které budou skončeny. Při tomto rozhodování je nezbytné, aby se správce detailně seznámil s náklady na provoz podniku, zajištěností programu a s rentabilitou provozu.

Dle písm. f) náleží správci výkon práv a povinností zaměstnavatele ohledně zaměstnanců dlužníka.

Pod pojmem práva a povinností zaměstnavatele je třeba zahrnout všechny činnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů, zejména insolvenční správce:

- činí všechny úkony při vzniku, změnách, nebo ukončení pracovního poměru zaměstnanců, jak je upravují §§ 30 až 73 zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, včetně úkonů týkajících se dohod v pracích konaných mimo pracovní poměr dle §§ 74 až 77 zákoníku práce,
- uzavírá kolektivní smlouvu na straně zaměstnavatele, jestliže je v podniku odborová organizace nebo jestliže je podnik jako zaměstnavatel účastníkem na straně zaměstnavatelů vyjednávání a podepisování této smlouvy (§§ 22 až 29 zákoníku práce),

- vydává vnitropodnikové normy k regulaci vztahů v podniku a to nejčastěji formou řádů, směrnic, příkazů, případně metodických pokynů,
- plní povinnosti zaměstnavatele na úseku bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci, povinnosti předcházet škodám, povinnosti týkající se péče o zaměstnance a o jejich pracovní a životní podmínky, o odborný rozvoj.

Dle názorů autorů JUDr. Jolany Maršíkové a Ing. Mgr. Jaroslava Zelenky, Dr.²³ i úpádce (dlužník) vykonává práva a plní v součinnosti se správcem úkoly při bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a při péči o zaměstnance, dále vydává pracovní řád a vydává pracovní posudky a potvrzení o zaměstnání (§§ 313 až 315 zákoníku práce). Zejména v oblasti vydávání pracovních posudků a potvrzení o zaměstnání je tvrzení výše uvedených autorů diskutabilní, jelikož tyto činnosti jsou činnostmi prováděnými v souvislosti s provozováním podniku, který je v majetkové podstatě, a proto tyto činnosti by měl provádět správce nebo osoba jím pověřená. I s ohledem na odlišnou dikci nového úpádkového zákona jsem přesvědčen, že tyto činnosti spadají do kompetence insolvenčního správce.

Dle písm. g) je insolvenční správce odpovědný za výkon průmyslových práv.

Správce je povinen zejména zajišťovat činnosti, práva a povinnosti vyplývající zejména ze zákonů č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech a č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích. Správce musí dbát při své činnosti na řádné ošetření průmyslových práv tak, aby ochrana z důvodu uplynutí lhůty nezanikla, aby nebyla využívána neoprávněně průmyslová práva třetí osobou a následně připravit všechny podklady pro prodej průmyslových práv, a to s ohledem na vývoj úpadku, příslušné předpisy týkající se prodeje podniku a činnost podniku samostatně nebo jako součástí jedné smlouvy o prodeji podniku.

Dle písm. h) rozhoduje správce o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti.

Toto je důležité zejména při prodeji podniku, kdy se zájemci seznamují s citlivými informacemi o podniku a musí být předem zavázán i patřičnou smlouvou k mlčenlivosti a

²³ Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998

k tomu, že informace o podniku mohou použít pouze v souvislosti s připravovaným prodejem podniku.

Dle písm. i) správce plní povinnosti podle předpisu o daních, poplatcích a clech, jakož podle předpisů o sociálním zabezpečení a veřejném zdravotním pojištění, dle písm. j) vede účetnictví.

Povinnosti dle písm. j) navazují na povinnosti vyplývající z písm. a), tzn., že správce je povinen zajistit řádné vedení účetnictví v souladu se zák. č. 563/1991 Sb. o účetnictví. Účetnictví by mělo vycházet z podkladů a účetní evidence dlužníka, kterou dlužník měl vést po dobu podnikání (je-li dlužníkem podnikatel) a z mimořádné účetní závěrky, kterou měl dlužník provést ke dni prohlášení úpadku. Základními částmi vedení účetnictví v průběhu konkursu jsou dle Ing. Dagmar Bařinové, Ph.D., doc. Dr. Ing. Renáty Hátové a Mgr. Hany Hučkové²⁴ :

- zahajovací rozvaha, která musí navazovat na rozvahu a zůstatky rozvahových účtů účetní závěrky, sestavené ke dni předcházejícímu dni účinnosti prohlášení konkursu soudem
- účtování zpeněžení majetku, kdy je nutné účtovat pohledávky, movitý a nemovitý majetek včetně odpisů, zpeněžování majetku v dražbě i ostatními způsoby
- účtování hotových výdajů správce
- konečná rozvaha konkursního řízení

Na to navazuje povinnost správce zajistit, aby byly řádně vystaveny a podány všechny dokumenty, které je povinen podat k příslušným orgánům, týkající se cla, daní, a to všech, na kterých má podnik jakékoliv evidenční povinnosti, dále týkající se poplatků sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění, včetně příslušné úhrady těchto plateb, které se týkají majetkové podstaty a mají být z majetkové podstaty hrazeny. Povinností správce je zabezpečit úhrady plateb, daní, sociálního zabezpečení i zdravotního pojištění za zaměstnance a i úhradu pojistného za pracovní úrazy a nemoci z povolání.

Dle písm. k) správce plní evidenční povinnosti.

Plněním evidenčních povinností uvedených v písm. k) zákonodárce zřejmě míní

²⁴ Dagmar Bařinová, Renáta Hátová, Hana Hučková: Konkursní řízení v praxi z pohledu věřitele i úpadce, GRADA Publishing, spol. s r.o., 2002

povinnosti ve vztahu k Českému statistickému úřadu a případně další povinnosti ve vztahu k orgánům státní správy, např. řádné vyplňování přihlášek a odhlášek zaměstnanců pro zdravotní pojišťovnu a správu sociálního zabezpečení.

V §230 odst. 1 insolvenčního zákona je uvedeno, jaké činnosti jsou rozuměny pod pojmem správa majetkové podstaty. Je to činnost, jakož i právní úkony a opatření z této činnosti vyplývající pokud směřuje k tomu, aby nedocházelo ke znehodnocení majetkové podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do majetkové podstaty náleží. Z této části ustanovení vyplývá povinnost správce zejména řádně zabezpečit veškerý majetek spadající do podstaty, dále zajištění majetku, náležejícího do majetkové podstaty, aby byl využíván v souladu se svým určením, pokud tomu nebrání jiné okolnosti. Zde je otázka, zda-li užívání nebude v rozporu se zájmem prodat příslušnou část majetkové podstaty za co možná nejvyšší cenu, zda-li není výhodnější z hlediska ekonomiky příslušný majetek pouze zajistit a nevyužívat jej až do prodeje v souladu s insolvenčním zákonem. Správou majetkové podstaty je rovněž činnost za účelem rozmnožení majetkové podstaty, sarnozřejmě jestliže takovou činnost lze očekávat s ohledem na stav podstaty a obchodní příležitosti. A jako poslední činnost v tomto ustanovení zákonodárce uvádí činnosti směřující k tomu, aby byly vymoženy pohledávky dlužníka, včetně plnění z neplatných a neúčinných právních úkonů. Za tímto posledním bodem se skrývá standardní vymáhání pohledávek, tzn. upomínka, žaloba, uznání dluhu formou notářského zápisu s přímou vykonatelností, výkon rozhodnutí či exekuce, ale bude sem zahrnut i jiný způsob ošetření pohledávek dlužníka, např. úplatné postoupení pohledávky třetí osobě. Jak již bylo řečeno výše, nový předpis č. 182/2006 Sb. detailněji rozepisuje povinnosti správce, které již dělá dnes dle v současnosti účinného zákona č. 328/1991 Sb., ale které jsou popsány pouze vágně v ustanoveních §§ 14 a 14a a útržkovitě v některých dalších ustanoveních tohoto zákona. Starý zákon č. 64/1931 Sb. konkrétní činnost správce v průběhu konkursu do zpeněžení majetku nijak nepopisoval, základní povinnosti správce jsou popsány v § 79 tohoto zákona, kde je uvedena mimo obvyklou starostlivost o podstatu rovněž ručení správce účastníkům za majetkovou újmu, která by se stala zanedbání povinností správcem.

V posledním písm. § 230 odst. 1 zák. č. 182/2006 Sb. jsou zmíněny neúčinné či neplatné úkony dlužníka. K řádné správě věcí, práv, pohledávek, nebo jiné majetkové hodnoty je insolvenční správce zavázán nově v § 230 odst. 2 zák. č. 182/2006 Sb., zároveň

je dle tohoto ustanovení vázán pokyny zajištěného věřitele, směřujícími k řádné správě. V případě, že je více zajištěných věřitelů, kteří mají totožný předmět zajištění, mohou udělovat pokyny insolvenčnímu správci pouze společně. V případě, že insolvenční správce s pokyny pro správu nesouhlasí, může se obrátit na insolvenční soud, který pokyny v rámci dohlédací činnosti přezkoumá.

Je třeba se podrobněji zmínit o neúčinných a neplatných úkonech dlužníka a věnovat se těmto pojmům šířeji. Tyto úkony popisuje detailněji nový zák. č. 182/2006 Sb., a proto zahájíme popis činností tímto právním předpisem. Úprava je zahrnuta do hlavy VII, přičemž neplatnost právních úkonů je řešena v §§ 231 až 234, neúčinnost právních úkonů v §§ 235 až 243, přičemž zákon rozeznává další tři podkategorie neúčinných právních úkonů, a to neúčinnost bez přiměřeného protiplnění, neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů a neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů.

Stávajícím předpisem č. 328/1991 Sb. je řešena pouze neúčinnost a odporovatelnost právních úkonů nikoliv neplatnost. O neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka v průběhu insolvenčního řízení vždy výhradně rozhoduje insolvenční soud. Řeší tuto otázku jako otázku předběžnou nebo v incidenčním sporu. Aktivně legitimovanými k tomuto úkonu, tj. k podání žaloby, jsou účastníci insolvenčního řízení, insolvenční správce a státní zástupce. Aktivně legitimovaným může být též dlužník, jestliže mu byla ponechána dispoziční oprávnění. Jestliže insolvenční správce není na straně žalobce, musí být na straně žalovaného. Jestliže však došlo k pravomocnému rozhodnutí soudu o neplatnosti právního úkonu ještě před zahájením insolvenčního řízení, je toto rozhodnutí závazné i pro insolvenční řízení. V případě, že se neplatnost právního úkonu týká majetku v podstatě, je zákon poměrně hodně přísný vůči domáhajícím se vydání majetkového prospěchu, získaného na základě neplatného právního úkonu, protože tento zákon v § 233 zákona umožňuje insolvenčnímu správci odmítnout vydání, jestliže nedošlo k obohacení majetkové podstaty, nebo je-li požadováno více, než činí toto obohacení a domáhající má pouze 30ti denní lhůtu ode dne, kdy insolvenční správce doručí písemné vyrozumění o odmítnutí vydání k podání vylučovací žaloby. Ze zákonného ustanovení bohužel není patrný počátek běhu lhůty v případě, který zákon umožňuje, tzn., že správce nevyřídí žádost osoby, nárokuje vydání v přiměřené lhůtě. V tomto případě nelze předpokládat, že by správce písemně vyrozuměl, bude pouze nečinný. Další logická lhůta je uvedena v § 233 odst. 3 zákona, ve kterém je uvedeno, že platnost smluv, kterými

došlo ke zpeněžení plnění, jehož se týká neplatný právní úkon, lze napadnout pouze žalobou podanou k insolvenčnímu soudu nejpozději do skončení insolvenčního řízení. Tato ustanovení o neplatnosti právních úkonů a postupu se týkají absolutně neplatných právních úkonů i relativně neplatných právních úkonů, kdy je uvedeno, že i insolvenční správce je osobou, která je oprávněna se domáhat neplatnosti právních úkonů. V případě, že se jedná o souběh neplatnosti i neúčinnosti, bude postupováno podle ustanovení týkajícího se neplatnosti právních úkonů. Neúčinnost právních úkonů je řešena v zákoně č. 182/2006 Sb. podrobněji než v zákoně č. 328/1991 Sb. Je zde uvedena definice neúčinného právního úkonu a je to takový úkon, kterým dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných s tím, že se za takovýto úkon považuje také dlužníkovo opomenutí. Navíc je třeba rozlišovat mezi neúčinností a neplatností právních úkonů. Neúčinný právní úkon není úkonem neplatným a to ani relativně neplatným. Dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů však v insolvenčním řízení spadá do majetkové podstaty a jestliže toto není možné, musí být do podstaty poskytnuta rovnocenná náhrada, což bude zpravidla (ale nikoliv výlučně) poskytnutí peněžitého plnění v hodnotě plnění spadajícího do podstaty. Insolvenční správce odporuje dlužníkovým právním úkonům, kterým je zkrácena možnost uspokojení věřitelů nebo jsou zvýhodněny někteří věřitelé, tzv. odpůrcí žalobou, kterou podává k insolvenčnímu soudu. Aktivně legitimovaným je pouze insolvenční správce a příslušným soudem je insolvenční soud. Žalovanými jsou osoby, které mají povinnost vydat dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá spor ve stejné věci jiné osoby, přerušuje se spor až do ukončení insolvenčního řízení. Zde se objevuje otázka, zda-li je zcela správné, že se jedná o incidenční spor, zejména s ohledem na ústavou zaručenou nezávislost soudu a na spravedlivý proces. Jestliže v tomto řízení o neúčinnosti právního úkonu a o vydání plnění do majetkové podstaty rozhoduje stejný soud, který dohlíží na průběh insolvenčního řízení, u žalovaného může existovat obava o objektivitu soudu.

Insolvenční správce má povinnost podat odpůrcí žalobu, jestliže tak rozhodne věřitelský výbor. Žalobu je možné podat pouze ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Jedná se o lhůtu preklusivní, marným uplynutím této lhůty tento nárok zaniká. Osobami, které mají povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů a zároveň osobami, proti kterým bude vedena žaloba, jsou ti, v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn a dále za níže uvedených

podmínek i dědici nebo právní nástupci, a to zejména za podmínky, že jim v době, kdy toto plnění nabyli, musely být známy okolnosti, které odůvodňují právo dovolávat se neúčinnosti nebo jestliže jde o osoby blízké nebo o osoby, které tvoří s dlužníkem koncern. Zcela legitimní je ustanovení, které reguluje tuto povinnost dědiců pouze do výše jejich odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Jestliže bylo plnění z důvodu neúčinnosti právního úkonu vzájemné, insolvenční správce vydá plnění z takového úkonu bez zbytečného odkladu poté, co obdrží samotné plnění. Tuto povinnost omezuje následující věta tohoto ustanovení, ve které je řešeno, že jestliže není plnění poskytnuté dlužníku těmito osobami v majetkové podstatě rozpoznatelné, nebo se v majetkové podstatě nenachází, nevydává správce plnění zpět, ale toto plnění se považuje za řádně přihlášenou pohledávku a uspokojí se spolu s ostatními pohledávkami. Toto ustanovení, zejména část týkající se rozpoznatelnosti, nelze v žádném případě pojímat v tom rozsahu, že rozpoznatelné jsou defacto pouze věci individuálně určené. Např. s argumentem, že peníze jsou nerozpoznatelné, nemůže nikdo uspět. Problém však nastane, jestliže plnění poskytnuté dlužníku dlužník v mezidobí dále převedl na třetí osobu nebo přešlo na třetí osobu, zejména s ohledem na ustanovení § 446 obch. zák., který upravuje nabytí vlastnického práva kupujícího i od nevlastníka, jestliže nabyl toto vlastnické právo v dobré víře. V tomto případě jednoznačně poskytnuté plnění není v majetkové podstatě, insolvenční správce není ani oprávněn ani povinen toto plnění nebo hodnotu, odpovídající tomuto plnění, vydávat z konkursní podstaty a věřitel se stane normálním věřitelem s přihlášenou pohledávkou i s právem na poměrné uspokojení dle způsobu řešení insolvence. Dalším omezením (a zcela logickým) je zákaz započtení pohledávky proti pohledávce na vydání dlužníkovu plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty. Zákon č. 182/2006 Sb. zná, jak již bylo výše uvedeno, tři hlavní okruhy právních úkonů, pro které nastává neúčinnost, a to právní úkon bez přiměřeného protiplnění, zvýhodňující právní úkony a úmyslně zkracující právní úkony. Právní úkon bez přiměřeného protiplnění upravuje ustanovení § 240. Je jím úkon, který byl učiněn dlužníkem v době dlužníkovu úpadku nebo který vedl k úpadku a kterým se zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo bez přiměřeného protiplnění. Za takovýto úkon je vždy považován úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo s dlužníkem tvořící koncern. Lhůty pro odporování tomuto úkonu, tj. lhůty pro insolvenčního správce, jsou 3 roky před zahájením insolvenčního řízení, jestliže úkon byl učiněn ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která s ním tvoří koncern. U úkonů ve prospěch jiné osoby je tato lhůta pro odporovatelnost 1 rok před zahájením insolvenčního řízení. Podle § 241 jsou

zvýhodňujícími právními úkony takové právní úkony, na základě kterých se některému z věřitelů dostane vyššího uspokojení než jaké by mu náleželo v konkursu, a to na úkor jiných věřitelů. Tento úkon musí být učiněn v době, kdy dlužník byl v úpadku nebo který vedl k úpadku. Znovu je zde fikce zvýhodňujícího úkonu pro osoby blízké nebo pro ty, které tvoří s dlužníkem koncern, tzn., že u těchto úkonů se má za to, že byly činěny v úpadku dlužníka. Lhůty jsou zde stejné kodporování jako u § 240. Zákonodárce demonstrativně uvedl i úkony, které jsou považovány za znevýhodňující, a to je předčasné plnění dluhu již před jeho splatností, změna závazku v dlužníkův neprospěch, prominutí splnění povinnosti svému dlužníku nebo jiný způsob, který přispěl k zániku nebo nesplnění závazku této osoby, a jako poslední z demonstrativního výčtu je zde poskytnutí svého majetku k zajištění již existujícího závazku s výjimkou vzniku zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu věci hromadné. Odporovat dle § 242 lze úspěšně i úmyslně zkracujícím právním úkonům, tj. úkonům, kterými dlužník úmyslně zkrátil uspokojení věřitele, ačkoliv tento úmysl byl nebo musel být znám věřiteli. I v tomto případě je zde fikce existence úmyslně zkracujících právních úkonů pro osoby blízké a pro osoby tvořící s dlužníkem koncern. V tomto případě je oproti výše uvedeným způsobům uvedena jiná lhůta pro odporování, a to je 5 let před zahájením insolvenčního řízení. Zde upozorňuji na počátek běhu lhůt, kterým je zahájení insolvenčního řízení. To nastává v souladu s ustanovením § 97 odst. 1 zák. č. 182/2006 Sb. dnem, kdy insolvenční návrh dojde příslušnému soudu, nikoliv dnem prohlášení úpadku.

V současné době účinném zákonu č. 328/1991 Sb. je úprava neúčinnosti a odporovatelnosti právních úkonů řešena v ustanovení §§ 15 a 16 zák. č. 328/1991 Sb. V tomto zákoně není řešena neplatnost právních úkonů, která z větší části vychází z obecných právních norem (§ 37 a násl. obč. z.), a zákonodárce v té době necítil potřebu tuto problematiku speciálně upravovat. Je zde třeba vysvětlit rozdíl mezi odporovatelným právním úkonem a neplatným, k čemuž použijeme citaci JUDr. Oldřicha Jehličky, CSc., prof. JUDr. Jiřího Švestky, DrSc., a JUDr. Marty Škárové²⁵: „Právní podstata odporovatelnosti právního úkonu spočívá v tom, že – na rozdíl od neplatnosti právního úkonu, jež vzniká buď ze zákona, či tím, že se jí dovolává oprávněný subjekt, která však v obojím případě působí proti všem – odporovatelný právní úkon (ať smlouva – dohoda, či

²⁵ Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 8. vydání, C.H. BECK, 2003

jednostranný právní úkon), který je platným právním úkonem, ztrácí na základě pravomocného rozhodnutí soudu ve stanovených případech účinnost pouze vůči osobě oprávněné k odporu, tj. vůči věřiteli (tzv. relativní bezúčinnost). Platnost odporovatelného právního úkonu dlužníka vůči třetím osobám však jinak zůstává nadále zachována. Naproti tomu jde-li o neplatný právní úkon, ať absolutně či relativně, nelze mu s úspěchem odporovat, neboť z něho žádné právní účinky, tj. vznik práv a povinností nenastaly; v důsledku toho nemohlo ani dojít ke zkrácení pohledávky věřitele za dlužníkem. Neúčinnost právních úkonů, upravená v § 15 upravuje okruh osob, vůči kterým jsou tyto úkony neúčinné, těmito osobami jsou věřitelé, dále pak dobu, ve které musely být tyto úkony učiněny, aby byly neúčinné, a to nejpozději 6 měsíců ode dne podání návrhu na konkurs, a dále jsou zde uvedeny osoby, které se mohou domáhat vydání plnění, které je vždy vydáváno do konkursní podstaty. Těmito osobami jsou správce a kterýkoliv z věřitelů. Úkony, které učinil dlužník a které jsou neúčinné, jsou taxativně vyjmenovány v 5ti bodech:

- a) podílí se na založení právnické osoby a nebo ji sám zakládá,
- b) nabývá majetkovou účast v obchodní společnosti či družstvu, případně na podnikání jiné osoby,
- c) převádí věci, práva a jiné majetkové hodnoty ze svého majetku na jiné osoby bezplatně nebo za nápadně nevýhodných podmínek s výjimkou přiměřeného daru osobám blízkým k obvyklým příležitostem,
- d) na sebe přejímá svému majetku nepřiměřené závazky,
- e) odmítá dědictví nebo dar, aniž k tomu měl závažný důvod, který nespočívá v jeho majetkové situaci.

V současnosti účinném právním předpisu je rozdělena neúčinnost právních úkonů (§ 15) a odporovatelnost, která je upravena v § 16 a odkazuje na obecné podmínky odporovatelnosti uvedené v § 42a obč. zák. Tímto ustanovením se řídí i lhůta odporovatelnosti, která je stanovena v § 42a odst. 2 obč. zák. na poslední 3 roky. Prof. JUDr. František Zoulík²⁶ neúčinnost a odporovatelnost uvedenou v zákoně o konkursu a vyrovnání srovnává: „Neúčinnosti lze dosáhnout dvojím způsobem. Buď přímo zákon prohlašuje za neúčinné určité právní úkony, popř. stanoví podmínky, za nichž k ní dochází, anebo se lze neúčinnosti za určitých podmínek domáhat žalobou u soudu. Tato žaloba se

²⁶ F. Zoulík: Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

nazývá žalobou odpůrčí a tento druhý způsob, jak dosáhnout neúčinnosti, se nazývá odporovatelností (odporovatelnost je tedy v tomto smyslu procesním prostředkem, zatímco neúčinnost je pojmem hmotněprávním). Zákon o konkursu a vyrovnání upravuje oba způsoby toho, jak dosáhnout neúčinnosti; v § 15 KV jde o neúčinnost zákonnou, zatímco § 16 KV reaguje na neúčinnost na základě odporovatelnosti.“ Osobami, které mohou odporovat právním úkonům, je správce konkursní podstaty i konkursní věřitel, a to i proti dědicům osob, které sjednali s úpadcem odporovatelný právní úkon a za předpokladu neexistence dobré víry i proti třetím osobám. O co byl zkrácen majetek spadající do konkursní podstaty odporovatelným úkonem, musí být do ní vráceno, jestliže toto není možné, musí být vydáno do podstaty adekvátní peněžité plnění.

V souvislosti s neúčinností a odporovatelností je třeba uvést rozhodnutí Ústavního soudu III ÚS 258/03, ve kterém je řešen vztah § 15 zák. č. 328/1991 Sb. (dle nového právního předpisu by se jednalo o § 240 zák. č. 182/2006 Sb.) a zákona o vlastnictví bytu. Ústavní soud v tomto rozhodnutí konstatuje, že smyslem ustanovení § 15 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání je zakotvením institutu neúčinnosti a odporovatelnosti právního úkonu zamezit převodům majetku dlužníka na třetí osobu na úkor věřitelů v případě pochybnosti o jeho dobré víře. O takový případ ale u bezplatného převodu bytové jednotky dle § 23 odst. 2 a § 24 odst. 1 zákona o vlastnictví bytu nejde (jedná se o převod bytu v družstevním domě do vlastnictví nájemce – člena družstva). V daném případě je totiž bezplatnost převodu dána nikoliv projevem svobodné vůle dlužníka, nýbrž je dána ex lege. Pro oba předpisy jsou důležitá i další rozhodnutí soudu. Jedním z nich je rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 130/2004, ve kterém je řečeno, že pro závěr o tom, zda dlužník ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. c) zák. č. 328/1991 Sb., převedl věci ze svého majetku na jinou osobu za nápadně nevýhodných podmínek, je srovnání sjednané kupní ceny s cenou obvyklou. Nepochybně i dle zákona č. 182/2006 Sb. bude neúčinný převod a bude se postupovat v souladu s rozhodnutím Vrchního soudu č.j. 13 Cmo 252/2002, ve kterém je rozhodnuto, že je neúčinným právním úkonem dlužníka i jeho prohlášení o vlastnictví nemovitosti jako nepeněžitého vkladu do zakládané společnosti. Rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 13 Cmo 295/2001 stanovuje, že právo na plnění z neúčinného právního úkonu v sobě zahrnuje i právo na příslušenství pohledávky. Dalším rozhodnutím Vrchního soudu č.j. 13 Cmo 15/2001 je stanoveno, že právním úkonem dlužníka, jímž na sebe přejímá svému majetku nepřiměřené závazky, může být i smlouva, kterou svůj majetek zatížil věcným břemenem. Důležitým rozhodnutím v této

věci je i rozhodnutí Vrchního soudu č.j. 4 Ko 177/97, ve kterém je uvedeno, že nařízení předběžného opatření, jímž by byla omezena dispozice osoby, jež nabyla od dlužníka majetek na základě neúčinného právního úkonu, vyloučeno není a z hlediska zachování konkursní podstaty a ochrany práv věřitelů, je nepochybně žádoucí. Osoby legitimované k podání návrhu na předběžné opatření jsou totožné s osobami, které jsou oprávněny k podání odpůrčí žaloby, jelikož k ochraně svých práv mohou využít jak prostředků vyplývajících z hmotně právní úpravy, tak prostředků procesních, včetně návrhu na vydání předběžného opatření.

V nejstarším porovnávaném předpise č. 64/1931 Sb. je odporovatelnost upravena v ustanoveních §§ 29 až 46. Zde je jistě zajímavá lhůta a okruhy právních úkonů k odporovatelnosti, jelikož se mohlo odporovat právním jednáním, které úpadce vykonal v posledních deseti letech před prohlášením konkursu v úmyslu zkrátit věřitele, v posledním roce pro mrhání majetku, v posledních 2 letech v případě bezplatných a jím rovných opatřeních, v posledních 60ti dnech pro nadřívání a poté, kdy se úpadce stal nezpůsobilým platit nebo po podání návrhu na prohlášení konkursu pro vědomost o úpadkově nezpůsobilosti platit.

V případě, že úpadce (dlužník) je fyzickou osobou a trvá jeho společné jmění manželů, prohlášením konkursu zaniká jak podle zák. č. 328/1991 Sb., tak podle zák. č. 182/2006 Sb. Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce (§ 270 odst. 1 zák. č. 182/2006 Sb.), případně na konkursního správce (§ 26a zák. č. 328/1991 Sb.), oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. U obou právních předpisů je způsob schvalování totožný. Správce musí případnou dohodu o vypořádání společného jmění manželů nechat schválit insolvenčním soudem po odsouhlasení věřitelským výborem. Tato dohoda je účinná až schválením soudu. Jestliže probíhá řízení o vypořádání společného jmění manželů, stává se prohlášením konkursu správce účastníkem tohoto řízení namísto dlužníka. Z výše uvedeného vyplývá, že z pohledu úkolů správce jsou oba předpisy totožné. Správce bude muset řešit stejné otázky týkající se majetku dlužníka. Snad jen navíc je v novém předpisu řečeno, že část spoluvlastnického jmění manželů, kterou dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání, spadá při vypořádání společného jmění manželů vždy do majetkové podstaty. Dále však není v tomto předpisu uveden další postup, takže lze předpokládat, že tato část společného jmění bude započítána proti ostatním částem společného jmění, které

případnou druhému manželovi, tzn., že hodnota majetku k podnikání nebude vyjmuta z vypořádání, ale bude nedílnou součástí tohoto vypořádání. Dalším, avšak právně neřešitelným problémem, se kterým se správce musel a bude muset vypořádat, jsou různé fingované smlouvy. Nikoliv smlouvy o vypořádání, zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů, zde vzhledem k zákonem požadované formě je většinou zcela určena doba i obsah, ale různé darovací smlouvy rodičů a jiných blízkých osob a přátel, kterým jsou zejména věci movité vyňaty ze společného jmění manželů, antidatované smlouvy nájemní, kterými se snižují hodnoty nemovitostí a další podobné triky, jak co nejvíce omezit majetek spadající do společného jmění manželů a co nejvíce rozšířit majetek druhého manžela. Dalším problémem, se kterým se správce setkával a nadále i podle nového právního předpisu, který rovněž tuto otázku neřeší, se bude setkávat, je jednání za úpadce ve věcech, ze kterých jednoznačně nevyplývá, zda-li se týkají majetkové podstaty nebo nikoliv. Velmi časté jsou otázky týkající se stavebního zákona. Jestliže byl stavebníkem nebo jiným účastníkem stavebního řízení dlužník, stává se tímto účastníkem namísto něj správce? Jsem přesvědčen, že je třeba tuto otázku posuzovat případ od případu, zejména s ohledem na dopad jednání na majetkovou podstatu. Správce by měl být účastníkem stavebního řízení, jestliže jde o stavbu, která do majetkové podstaty spadá. Měl by být účastníkem řízení v případě rozhodování o územním rozhodnutí nebo stavebním povolení v případě, že toto řízení má dopad na majetkovou podstatu. Například výstavba komunikace, bytového nebo nebytového komplexu, výrobního závodu v sousedství domu, který spadá do majetkové podstaty a jehož hodnota se plánovanou činností zcela jistě změní. Ovšem v případě, že se nejedná o řízení mající vliv na majetkovou podstatu zcela v souladu se zněním obou předpisů, jak insolvenčního zákona tak zákona o konkursu a vyrovnání, by měl zůstat účastníkem dlužník (úpadce). Problémem je i zkušenost správních orgánů, které velmi často považují úpadek jako definitivní odnětí způsobilosti úpadce k jakýmkoliv úkonům. Další otázkou je vztah správce k dozorčím orgánům dlužníka v případě, že dlužník je právnickou osobou a tyto orgány má zřízeny. Dozorčí rady akciových společností i jiných obchodních společností, jestliže jsou zde zřízeny, případně kontrolní komise u družstva, mají často záměr kontrolovat činnost správce. K tomu však neexistuje žádný právní podklad. Správce dle mého názoru nemůže zakázat, aby dozorčí rada či kontrolní komise zasedala, ale kontrolními orgány správce jsou věřitelský výbor a insolvenční soud.

Na závěr tohoto článku je třeba se zmínit o zvlášť uvedených typech smluv uvedených v části týkající se konkursu v zák. č. 182/2006 Sb., ve kterých má insolvenční správce určitou iniciativu a které jsou uvedeny v §§ 253 až 262. Jedná se o smlouvu o vzájemném plnění včetně smlouvy o smlouvě budoucí, která v době prohlášení konkursu nebyla zcela splněna ani jednou ze smluvních stran. V tomto případě může insolvenční správce smlouvu splnit a žádat dohodnuté protiplnění nebo může od smlouvy odstoupit. Ke svému rozhodnutí má však pouze 15 dnů od prohlášení konkursu, jestliže lhůta mamě uplyne, má se zato, že správce od smlouvy odstoupil. Druhá strana může odstoupit v této lhůtě pouze za předpokladu, že tak bylo ve smlouvě ujednáno. Jestliže smlouva byla uzavřena před prohlášením konkursu a druhý účastník smlouvy má plnit jako první, je oprávněn požadovat od insolvenčního správce poskytnutí nebo zabezpečení plnění vzájemného a do doby tohoto poskytnutí je oprávněn pozdržet své plnění. V případě odstoupení od smlouvy správcem má právo druhý účastník přihlásit pohledávku do úpadkového řízení ve výši způsobné škody. Jestliže však správce rozhodne o plnění smlouvy, jsou pohledávky druhého účastníka pohledávkami za majetkovou podstatou. Z toho vyplývá, že druhý účastník by měl mít veliký zájem na splnění smlouvy, jelikož by tímto způsobem dosáhl celého plnění a nečekal by na rozvrhové usnesení a na poměrné uspokojení a zároveň by se vyhnul nebezpečí uvedeného v ustanoveních §§ 178 až 182 tohoto zákona, neboť zejména u nároků na náhradu škody, kam druhý účastník jako věřitel má právo zahrnout i ušlý zisk, je velmi vysoká míra subjektivity ohodnocení a v praxi často problematické unést důkazní břemeno. Druhý účastník v případech vzájemného plnění se nemůže domáhat vrácení částečného plnění s odůvodněním, že neobdržel protiplnění, jestliže k tomuto částečnému plnění došlo před rozhodnutím o úpadku.

Další smlouvou je smlouva fixní. Je trošku problematické, proč zákonodárce použil tento termín a proč stejně jako u vzájemného plnění tyto vztahy vyzdvihuje jako zvláštní typy smluv, jelikož ve vztazích se jedná téměř výhradně o vzájemné plnění, minimálně jedna strana dodá zboží, činnost, plnění, a druhá jí za toto poskytne protiplnění, zejména v penězích, u fixních smluv je v § 254 definice, že se jedná o smlouvy, ve kterých byl dohodnut předmět plnění za tržní nebo burzovní cenu a dodání tohoto předmětu bude v přesně určené době nebo v pevně určené lhůtě. Takovýchto typů zde označených jako fixní smlouvy, je v obchodně závazkových vztazích naprostá většina, zejména v kupních smlouvách a smlouvách o dílo. U těchto fixních smluv je dále řečeno, že nastane-li lhůta plnění nebo uplyne-li teprve po prohlášení konkursu, nelze požadovat splnění závazku,

nýbrž jen náhradu škody způsobené tím, že dlužník závazek nesplnil. Tady se malinko dostává do kolize ustanovení předchozího § 253 o vzájemném plnění a § 254 o fixních smlouvách, jelikož ustanovení § 253 se zcela jistě může vztahovat i na fixní smlouvy. Ačkoliv v § 254 toto není uvedeno, jsem přesvědčen, že i v tomto případě může insolvenční správce rozhodnout o splnění závazku, pouze druhá smluvní strana nemá možnost toto rozhodování ovlivnit nebo dokonce sama o splnění rozhodovat.

Další ustanovení týkající se výpůjčky a nájmu a podnájmu, jíž jsou řešena v současné úpravě v § 14 odst. 5 zák. č. 328/1991 Sb., a zejména v praxi a judikatuře. Ono je již předchozí ustanovení týkající se vzájemného plnění také řešeno v současnosti účinném předpisu v § 14 odst. 4. Výpůjčka je v souladu se současnou úpravou řešena tak, že insolvenční správce je oprávněn po prohlášení konkursu požadovat vrácení věci, i když doba výpůjčky ještě neuplynula. Zde snad pouze zákonodárce reagoval v novém předpisu na skutečnost, že občanský zákoník v ustanoveních týkajících se výpůjčky (§§ 659 až 662 obč. zák.), žádnou zákonnou lhůtu neuvádí. Narozdíl od předchozí úpravy zde insolvenční správce je oprávněn požadovat vrácení věci, a to i před skončením stanovené doby zapůjčení. Jelikož se však jedná o smluvní vztah, musí ho správce ukončit, což lze třemi způsoby, když nepočítáme zničení věci nebo povinnost vypůjčitele vrátit věc dle § 662 obč. zák. Těmito způsoby jsou dohoda, výpověď a odstoupení od smlouvy. Další možnost uvádí v souladu se zněním občanského zákoníku JUDr. Marta Škárová²⁷: „Nebyla-li doba vrácení ani dodatečně dohodnuta, je vypůjčitel povinen vrátit věc prvního dne poté, kdy byl půjčitelem vyzván k vrácení věci (§ 563 obč. z.). Pro smlouvu o výpůjčce a pro splnění závazku vrátit věc půjčiteli platí přiměřeně obecná ustanovení § 559n. Není-li jiné dohody, je vypůjčitel zásadně povinen vrátit věc spolu s přírůstky či užitky, neboť přírůstky náleží vždy vlastníku věci.

Protože zákon neobsahuje ujednání o výpovědi, musela by tato včetně výpovědní doby být ujednána ve smlouvě a musela by rovněž splňovat požadavek správce na včasné vrácení věci, aby s ní v rámci svého zmocnění mohl nakládat. Proto jako další možnost ukončení smlouvy přichází do úvahy odstoupení od smlouvy. Jelikož celá smlouva se s největší pravděpodobností bude řídit občanským zákoníkem, odstoupením se smlouva ruší od počátku, jestliže si strany ve smlouvě neujednají něco jiného (§ 48 odst. 2 obč. zák.).

²⁷ Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv: Občanský zákoník, komentář, 8. vydání, C.H. BECK, 2003

Že je správce oprávněn vypovědět nájemní nebo podnájemní smlouvu uzavřenou dlužníkem ve lhůtě stanovené zákonem nebo smlouvou a to i v případě, že byla sjednána na dobu určitou s výhradou, že výpovědní lhůta nesmí být delší než 3 měsíce, tato dikce byla již v zákoně č. 328/1991 Sb., včetně dodatku, že ustanovení § 711 obč. zák., tzn. ustanovení týkající se výpovědi nájmu z bytu, není dotčeno. Navíc je zde možnost nájemce v 15ti denní lhůtě ode dne doručení výpovědi navrhnout insolvenčnímu soudu zrušení výpovědi za předpokladu, že nájemce by výpovědí byl nepřiměřeně dotčen ve svých oprávněných zájmech nebo by tím utrpěl nebo by mu hrozila značná škoda. Insolvenční soud je povinen takovému návrhu přivolit, jestliže nájemce koupí předmět nájmu při zpeněžení majetkové podstaty. Z toho vyplývá, že tuto povinnost soud má za dvou předpokladů, a to za předpokladu, že předmět nájmu je samostatnou věcí a nájemce koupí věci za cenu obvyklou. Z textu tohoto ustanovení vyplývá, že soud nemusí přivolit, jestliže půjde např. o nájem nebytového prostoru, který nebude samostatnou jednotkou dle zák. č. 72/1994 Sb. Dále toto ustanovení uvádí, že nájemce věc koupí. Z toho lze odvodit, že jestliže jiná osoba nabídne vyšší kupní cenu než je obvyklá, nemusí se předmět nájmu prodat nájemci a povinnost soudu dle tohoto ustanovení rovněž neexistuje. Také nestačí nabídka nájemce ke koupí, ale nájemce je povinen předmět nájmu koupit. Rovněž se celé toto ustanovení o možnosti zrušení výpovědi týká pouze nájemních, nikoliv podnájemních vztahů. Poměrně logické je, že pronajímatel může uplatnit dlužné nájemné za dlužníkem pouze přihláškou pohledávky. Toto platí i obráceně, kdy nájemce již uhradil nájemné dopředu dlužníkovi jako pronajímateli. Druhý účastník smlouvy, jako pronajímatel, nemůže odstoupit od smlouvy o nájmu nebo podnájmu, ani vypovědět takovou smlouvu uzavřenou s dlužníkem po rozhodnutí o úpadku z důvodu prodlení dlužníka s úhradou nájemného nebo podnájemného nebo jiné úhrady, ke kterému došlo před rozhodnutím o úpadku a nebo pro zhoršení majetkové situace dlužníka. Od smlouvy, a to i o výpůjčce, odstoupit však lze v případě, že předmět nájmu nebo podnájmu nebyl do prohlášení konkursu předán, a to ze strany insolvenčního správce i druhého účastníka smlouvy ve lhůtě 10 dní od výzvy. Z toho vyplývá, že toto právo se týká bez ohledu, jestli je dlužník na straně nájemce, podnájemce, nebo vypůjčitele, nebo na straně druhé. Není zcela jasné, kdo má učinit výzvu k jedné ze stran, zda-li odstoupí od smlouvy a z toho vyplývá neurčitost počátku běhu lhůty k odstoupení od smlouvy. Jestliže od smlouvy odstoupí správce, má druhá strana právo domáhat se náhrady škody přihláškou pohledávky. Tato ustanovení týkající se nájemní smlouvy se vztahují i na leasingové smlouvy a smlouvy o koupi najaté věci.

Posledním typem vztahů, které jsou upraveny pro případ prohlášení konkursu, je výhrada vlastnictví dle § 260. Při výhradě vlastnictví zahrnutém v kupní smlouvě, ve které vystupuje dlužník na straně prodávajícího, má kupující právo se rozhodnout, zda-li si ji ponechá nebo ji vrátí. Jestliže byl dlužník na straně kupujícího věc koupil a převzal, ale vlastnické právo na něj nepřešlo, nemůže vlastník – prodávající uplatňovat vrácení věci, jestliže insolvenční správce splní povinnosti podle smlouvy bez zbytečného odkladu poté, kdy k tomu byl prodávajícím vyzván. § 261 upravuje vztahy k provozování podniku. Je zde upraveno již dnes uznávané pravidlo, že prohlášením konkursu nekončí provozování podniku. Je zde samozřejmá výjimka, že provozování končí, jestliže je k tomuto provozování potřeba zvláštní kvalifikace a osobní účasti, kterou správce není schopen zabezpečit, a jestliže toto upravuje zvláštní zákon. Provoz podniku končí až prodejem podniku nebo rozhodne-li tak insolvenční soud, který takto bude rozhodovat na základě návrhu insolvenčního správce a stanoviska věřitelského výboru. Insolvenční soud vydá rozhodnutí, které doručuje správci, dlužníku, a věřitelskému výboru, a zveřejní je vyhláškou. Proti tomuto usnesení není odvolání přípustné.

7. Zpeněžování majetku

Jak uvádí prof. JUDr. František Zoulík²⁸ zpeněžení je jediný způsob, jak realizovat konkursní podstatu s cílem, zajistit z ní uspokojení konkursních věřitelů. Jinak tohoto cíle dosáhnout nelze, neboť zákon jiný způsob nezná. Není tedy zejména možné, aby věřitelé k úhradě svých pohledávek převzali hmotné předměty nebo jiné hodnoty, které jsou součástí podstaty, ani není možné, aby si věřitelé mezi sebou k tomuto cíli konkursní podstatu reálně rozdělili. Zpeněžování majetku řeší v zákonu č. 328/1991 Sb. ustanovení §§ 27 až 29 s tím, že postupně byly vloženy do tohoto zákona §§ 27a a 27b. V zákonu č. 182/2006 Sb. je zpeněžování zcela logicky uvedeno ve způsobu řešení úpadku konkursem, a to v §§ 283 až 295. Je třeba uvést, že zpeněžování je jeden z nejdůležitějších úkonů, protože bez něj by v konkursu nebylo možné uspořádat majetkové poměry úpadce (dlužníka) a zejména by bez zpeněžení nemohlo dojít k uspokojení (i když poměrného) věřitelů, jejichž přihlášky pohledávek byly přezkoumány. Oba dva předpisy shodně uvádějí stejné možnosti zpeněžení majetku, které správce má a kterými jsou veřejná dražba, prodej věcí dle občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí a prodej mimo dražbu. Rozdíl mezi oběma předpisy je ve způsobu schvalování. Dle zákona č. 328/1991 Sb. je třeba souhlasu soudu spolu s vyjádřením věřitelského výboru pouze při prodeji mimo dražbu. Soud může rovněž stanovit podmínky pro prodej. Zpravidla ve svém usnesení, kterým uděluje souhlas s takovýmto prodejem, určí soud minimální prodejní cenu a způsob úhrady kupní ceny, kterým je ve většině případů plná úhrada před podpisem kupní smlouvy. Dalším obvyklým pravidlem, které často soud požaduje, je způsob výběru kupujícího, např. tzv. obálkovou metodou. Prodej majetku veřejnou dražbou se uskutečňuje podle zák. č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách. Jedná se o dražbu dobrovolnou a to v souladu s ustanovením § 17 odst. 4 zákona o veřejných dražbách. V souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 294/2003 se v případě zpeněžení veřejnou dražbou mohou domáhat neplatnosti této dražby pouze osoby uvedené v § 24 odst. 3 zák. č. 26/2000 Sb., kterými jsou osoby, do jejichž práv bylo provedením dražby podstatným způsobem zasaženo a které jsou účastníkem dražby, navrhovatelem, osobou oprávněnou z předkupního práva k předmětu dražby, osobou oprávněnou z práva na přednostní nabytí předmětu dražby nebo osobou, k jejímuž návrhu bylo vykonatelným rozhodnutím

²⁸ F. Zoulík: Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

zakázáno s předmětem dražby nakládat. Konkursní věřitelé práva domáhat se neplatnosti dražby nemají a nemohou se ani domáhat postupem podle § 80 písm. c) o.s.ř. (určovací žalobou, zda tu právní vztah nebo právo je či není) jiného určení, v němž by otázka platnosti takové dražby byly posuzována jako otázka předběžná. Avšak konkursní věřitelé mají v souladu s tímto rozhodnutím právo domáhat se po správci náhrady škody nebo jiné újmy, která jim byla způsobena, má-li takovýto věřitel za to, že správce při zpeněžení vydražovaného majetku nepostupoval s péčí řádného hospodáře. Ve věci zpeněžení majetkové podstaty veřejnou dražbou platí dle zák. č. 182/2006 Sb., stejně jako u všech ostatních způsobů zpeněžení, že k němu může dojít po souhlasu věřitelského výboru. Dokonce v § 287 zákonodárce určil jako podmínku účinnosti smlouvy o provedení dražby souhlas věřitelského výboru. V převodu vlastnictví v rámci konkursu, a to bez ohledu na způsob zpeněžení podstaty, je velmi zajímavé rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 394/2002. Toto rozhodnutí upravuje vlastnické právo nabyté od správce konkursní podstaty, protože je v něm uvedeno, že ten, na koho správce v rámci zpeněžení převedl majetek sepsaný do podstaty jako vlastnictví úpadce, se stává vlastníkem takovéhoho majetku bez zřetele k tomu, zda později vyšlo najevo, že majetek v době zpeněžení vlastnický náležel někomu jinému. Neuplynula-li tomu, kdo tvrdí, že jeho vlastnické právo k majetku zpeněženému správcem, jako součást majetku konkursní (majetkové) podstaty, vylučovalo příslušnost tohoto majetku k podstatě, dosud lhůta k podání vylučovací žaloby podle ustanovení § 19 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb. (§ 225 odst. 2 zák. č. 182/2006 Sb.) může se žalobou podanou podle tohoto ustanovení proti správci domáhat vyloučení náhradního peněžitého plnění, získaného správcem, za zpeněžený majetek podstaty. Se žalobou na určení vlastnického práva podanou vůči tomu, kdo majetek zpeněžením nabyt, však takováto osoba uspět nemůže. Byl-li výtěžek zpeněžení majetku sepsaného do podstaty vyplacen úpadcovým věřitelům, může se ten, kdo tvrdí, že výtěžek zpeněžení byl vyplacen neprávem, neboť podle hmotného práva měl ke zpeněženému majetku „lepší právo“ než úpadce, domáhat vydání bezdůvodného obohacení žalobou směřující vůči osobám, mezi které byl majetek rozdělen; účinnému uplatnění takovéhoho nároku není na překážku ani případný negativní výsledek sporu o vyloučení majetku, jelikož následným zpeněžením byl výtěžek získán z podstaty. Prodej mimo dražbu je v praxi nejběžnějším způsobem zpeněžení. Jak již bylo výše uvedeno, dle zák. č. 328/1991 Sb. musí udělit souhlas s prodejem soud s výjimkou případu, kdy je třeba prodat věci bezprostředně ohrožené zkázou, např. potraviny, krmiva, apod. Soud rozhodne o souhlasu na základě vyjádření věřitelského výboru, přičemž správce je povinen předložit návrh, ve kterém by

měla být mimo stanoviska věřitelského výboru uvedena předpokládaná doba zpeněžení a náklady, které se očekávají se správou a udržováním podstaty. I podle zák. č. 182/2006 Sb. je třeba k prodeji souhlasu insolvenčního soudu a souhlasu věřitelského výboru (§ 289 odst. 1 zákona) s výjimkou prodeje věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením a navíc nepotřebuje souhlas s prodejem věcí běžně zcizovaných při pokračujícím provozu dlužníkovy podniku. Toto rozšíření je znovu kodifikováním již existující praxe. Správce při prodeji mimo dražbu by měl předmět prodeje ocenit a to v případě pochyb nebo požadavků věřitelského výboru či soudu i prostřednictvím znalce. Při prodeji mimo dražbu lze zpeněžit jakoukoliv majetkovou hodnotu, nejen věci movité a nemovitosti, ale i pohledávky, práva k duševnímu vlastnictví, akcie a jiné cenné papíry, obchodní podíly a další penězi ocenitelné hodnoty. Prodejem movitých věcí a nemovitostí (dle § 286 odst. 1 písm. b) zák.č. 182/2006 Sb.) nebo zpeněžením věcí prodejem dle § 27 odst. 3 zák. č. 328/1991 Sb., podle ustanovení o výkonu rozhodnutí správce, který má ze zákona postavení oprávněného, podá věcně a místně příslušnému soudu, tj. dle § 9 odst. 1 o.s.ř. místně příslušnému okresnímu soudu, návrh na prodej v soudní dražbě. Místně příslušným je obecný soud úpadce, v případě nemovitosti samozřejmě okresní soud, v jehož obvodu leží předmětná nemovitost. Samozřejmě se v případě tohoto způsobu zpeněžení nejedná o situaci, kdy nelze provést výkon rozhodnutí nebo exekuci, jelikož se jedná o zpeněžení podstaty a výnos bude příjmem do podstaty. Rozdílem mezi oběma předpisy je pojetí uzavření smlouvy o prodeji způsobem mimo dražbu. Zatímco zákon o úpadku a způsobech jeho řešení tuto záležitost pojednává jednoznačně v ustanovení § 289 odst. 1 tak, že bez souhlasu soudu a věřitelského výboru nenabývá tato smlouva účinnosti (mimo věcí, které je správce oprávněn prodat i bez souhlasu), v současnosti účinný právní předpis, tj. zákon o konkursu a vyrovnání takto pregnantně tyto záležitosti neřeší, ale upravuje je rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 31/2004, ve kterém je stanoveno, že souhlas konkursního soudu s tím, aby správce konkursní podstaty zpeněžil majetek podstaty prodejem mimo dražbu, není odkládací podmínkou ve smyslu ustanovení § 36 obč. zák., nýbrž předpokladem platnosti právního úkonu, jímž správce konkursní podstaty majetek podstaty uvedeným způsobem zpeněží; jeho absence má za následek absolutní neplatnost takového právního úkonu v souladu s § 39 obč. zák. K rozhodnutí soudu o udělení souhlasu a s prodejem mimo dražbu je třeba zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 199/2003, ve kterém je určeno, že toto usnesení je rozhodnutím, vydaným v rámci dohlédací činnosti soudu, proti němuž není odvolání přípustné.

Nový právní předpis č. 182/2006 Sb. znovu některé otázky, které nebyly exaktně uvedeny v zák. č. 328/1991 Sb., ale byly řešeny praxí, upravuje již v samotném textu zákona. Tímto je zejména doba, kdy může být zahájeno zpeněžování, což je v tomto případě teprve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve však po první schůzi věřitelů. Toto se samozřejmě nevztahuje na věci bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením a je možný i v případě ostatních součástí majetkové podstaty prodej za předpokladu udělení výjimky insolvenčním soudem. Oba dva předpisy shodně stanovují, že správce při prodeji není vázán smluvními předkupními právy, avšak je vázán zákonnými předkupními právy a dále je vázán při zpeněžování podstaty právy nájemními podle zák. č. 72/1994 Sb. o vlastnictví bytů ve znění pozdějších předpisů. Oba dva předpisy (a zákon č. 182/2006 Sb. šířeji) určují osoby, které nemohou nabývat majetek, náležející do podstaty a to u nového právního předpisu dokonce ani ve lhůtě 3 let od skončení konkursu. Zde je třeba se zamyslet nad situací, jestliže by osobám, které nemohou nabývat majetek dle výše uvedeného svědčilo zákonné předkupní právo. Jsem přesvědčen, že v tomto případě by nebylo možné toto předkupní právo úspěšně uplatnit a správce by mohl zpeněžit majetek bez ohledu na toto právo, samozřejmě, jestliže by soud v souladu se zněním § 295 odst. 3 zák. č. 182/2006 Sb. neudělil výjimku. Důležité upozornění pro správce je uvedeno v rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 268/2003, kde je judikována absolutní neplatnost kupní smlouvy, jestliže správce prodal touto smlouvou věc (ale i jiná práva), která nebyla sepsána v konkursní podstatě. Správce je při zpeněžování vázán právy nájemců. Dle obou právních předpisů platí shodně, že bytové a nebytové prostory ve vlastnictví bytového družstva, nakládání s nimiž je omezeno právem fyzických osob – členů družstva (z toho je patrné, že toto ustanovení se nevztahuje na družstevníky – právnické osoby) a tyto osoby jsou nájemci bytů či nebytových prostor, na výlučné nabytí vlastnictví těchto bytů či nebytových prostor dle § 23 odst. 1 a 3 a § 24 zák. č. 72/1994 Sb., musí tyto prostory správce nejprve nabídnout k bezúplatnému převodu osobám oprávněným k výlučnému nabytí vlastnictví za podmínek stanovených právě zákonem o vlastnictví bytů. Správce je povinen provést všechny úkony, které zákon o vlastnictví bytů vyžaduje k převodu bytů a nebytových prostor. Za tyto úkony náleží správci náhrada nákladů a odměna. Nový insolvenční zákon v ustanovení § 285 odst. 2 a 3 navíc řeší povinnost dlužníka vyklidit nemovitost, kterou má ve vlastnictví a kterou užívá k bydlení své rodiny nebo byt ve vlastnictví dlužníka s tím, že mu náleží bytová náhrada, stejně jako by došlo k výpovědi z nájmu bytu podle § 711 odst. 1 písm. d) obč. zák. Jelikož osobou oprávněnou podat žalobu na vyklizení je nabyvatel, bude i nabyvatel povinen

v případech daných obč. zák. zajistit bytovou náhradu. Oba dva předpisy shodně umožňují zpeněžit dlužníkův podnik jednou smlouvou. Správce je však oprávněn uzavřít tuto smlouvu pouze se souhlasem soudu a dle stávajícího konkursního zákona po vyjádření věřitelského výboru, insolvenční zákon požaduje souhlas věřitelského výboru. Vlastní prodej a smlouva se řídí §§ 476 až 488 a) obch. zák. Oba předpisy shodně upravují, že výtěžek prodeje podniku nemůže být použit pouze ke krytí závazků souvisejících s podnikem, ale že tento výtěžek je součástí celkového výtěžku zpeněžení podstaty. Zákon č. 182/2006 Sb. rovněž upravuje povinnost správce vymáhat dlužníkovi pohledávky, což správce vykonával v rámci řádné správy podstaty i v současnosti a není to žádná nová činnost. Naopak v novém předpisu č. 182/2006 Sb. není výslovně uveden postup při nedobytných pohledávkách, věcech, právech nebo jiných majetkových hodnotách, které nebylo možno prodat. Podle současného zák. č. 328/1991 Sb. může správce po schválení soudem a odsouhlasení věřitelským výborem tento majetek vyloučit z podstaty. Není žádný důvod, aby v budoucnu za platnosti insolvenčního zákona nepostupoval správce stejným způsobem. Správce konkursní podstaty za podmínek daných § 27 odst. 5 zák. č. 328/1991 Sb., vyzve osoby, které zajišťují majetkem pohledávky vůči úpadci, aby plnění poskytly do podstaty a věci, práva či jiné majetkové hodnoty, zajišťující plnění těchto pohledávek, sepíše do konkursní podstaty a je oprávněn tento majetek zpeněžit pouze ve veřejné dražbě. Mgr. Ivana Mlejnková²⁹ řeší otázku, v jakém vztahu k nemovitosti je její vlastník a zda-li je oprávněn se účastnit dražby a věc vydražit: „Vlastník nemovitosti, která zajišťuje některým ze způsobů uvedených v § 28 odst. 1 ZKV závazky úpadce a která byla postupem dle § 27 odst. 5 ZKV řádně sepsána do konkursní podstaty, zůstává nadále jejím vlastníkem, avšak ztratil svá vlastnická oprávnění dle § 123 obč. z. – právo tento majetek držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Vlastníku takového majetku zůstává jakési „holé vlastnické právo“. Správce může tento majetek zpeněžit jen veřejnou dražbou a to dražbou dobrovolnou, ve které má ve smyslu ust. § 17 odst. 1 a 4 zákona o veřejných dražbách postavení vlastníka a tedy i navrhovatele dražby. Vyjdeme-li z ust. §3 tohoto zákona, které předkládá výčet osob, které mohou být účastníky dražby, pak musíme dojít k závěru, že vlastník draženého majetku není osobou výslovně vyloučenou z dražby, tj. může při dražbě činit podání a stát se i vydražitelem draženého majetku.

²⁹ Mgr. Ivana Mlejnková: Poradna konkursních novin, COOPER PRESS, s.r.o. 2002

V poslední části tohoto článku bude popsána činnost správce ve vztahu k odděleným věřitelům a věcem, právům, pohledávkám a jiným majetkovým hodnotám zajištěných zástavním právem, zadržovacím právem, omezení převodu nemovitostí, převodem práva podle § 553 obč. zák. nebo postoupením pohledávky dle § 554 obč. zák. Zákon č. 328/1991 Sb. práva těchto věřitelů a povinnosti správce upravuje v § 28 zák. č. 182/2006 Sb. v §§ 298 a 299 s tím, že odkazuje na další ustanovení a označuje tyto věřitele přesnějším názvem zajištění věřitele. Správce je povinen především prověřit, že práva zajištěného (odděleného) věřitele platně vznikla. Toto posouzení nebude problémem u nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí, kde je postup dán ustanovením § 151 b odst. 2 obč. zák., avšak v ostatních případech musí věřitel své tvrzení doložit v souladu se zněním obč. zák. Toto prověření provede správce při přezkumném jednání s důsledky dříve popsanými. Dle obou předpisů mají věřitelé právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna. Z toho vyplývá povinnost správce zpeněžit předmět zajištění a to rovněž způsobem daným zákonem pro zpeněžování kterékoliv části majetkové podstaty. Tito věřitelé jsou uspokojeni z výtěžku podle pořadí, v jakém vznikl právní důvod zajištění. Zákon č. 182/2006 Sb. dává možnost zajištěným věřitelům uzavřít dohodu o rozsahu uspokojení mezi jednotlivými věřiteli. Správce je v tomto případě povinen rozdělit výtěžek mezi zajištěné věřitele v poměru dle dohody, v opačném případě je povinen prověřit datum vzniku práva na zajištěné (oddělené) uspokojení. Část pohledávky, která nebyla věřitelům uhrazena z tohoto zajištění, bude nadále považována za nezajištěnou pohledávku a bude správcem zahrnuta do rozvrhu. Zajištění (oddělení) věřitelé dostanou výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením. Zde je již rozdíl mezi současně účinným zákonem o konkursu a vyrovnání a insolvenčním zákonem, jelikož podle insolvenčního zákona správce vydává výtěžek snížený o výše uvedené náklady, které jsou však omezeny do výše 5% výtěžku za zpeněžení a 4% za správu, dále se odečte část připadající na odměnu správce a zbytek se vydá zajištěným věřitelům. Nad tento rámec může správce odečíst náklady pouze se souhlasem zajištěného věřitele, podle zákona o konkursu a vyrovnání náklady spojené se správou zpeněžením a udržováním nebyly omezeny, avšak neodečítají se náklady na odměnu správce. Místo toho se oddělenému věřiteli vyplácí pouze část výnosu po odečtení nákladů a to do výše 70% výtěžku. Podle zák. č. 182/2006 Sb. je zajištěný věřitel v souladu s ustanovením § 157 odst. 1 povinen uhradit do podstaty polovinu odměny a hotových výdajů uhrazených znalci při zpracování ocenění zajištěné majetkové hodnoty. Jestliže tuto částku zajištěný věřitel neuhradí do

podstaty, je správce povinen mu ji odečíst z výtěžku. Správce je povinen oznámit zánik zajištění, ke kterému došlo zpeněžením, orgánu, který veden seznam osvědčující vlastnictví a jiná věcná práva. Zde půjde typicky o katastr nemovitostí, Středisko cenných papírů a podobné orgány. Je otázkou, který systém byl spravedlivější, jelikož teď se v rámci zbylých 30ti % dostává i na ostatní věřitelé, podle nového insolvenčního zákona může být problém s udržením nákladů ve stanovených limitech. Důležitost významu pořadí vzniku zástavního práva či jiného práva judikoval Nejvyšší soud v rozhodnutí č.j. 29 Odo 783/2004, ve kterém je uvedeno, že v případě prohlášení konkursu na majetek (rozdílných) osobních dlužníků, jejichž závazky jsou zajištěny zástavním právem ke stejným nemovitostem, má pro řešení otázky, ve kterém konkursu mají být tyto nemovitosti zpeněženy, rozhodující význam pořadí zástavního práva (doba jeho vzniku). Střet konkursu osobního dlužníka a zástavního dlužníka při realizaci práva na uspokojení ze zástavy řeší rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 29 Odo 86/2003 takto: Z povahy zástavního práva plyne, že zpeněžení zástavy v konkursu, vedeném na majetek osobního dlužníka, má přednost před jejím zpeněžením v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka – vlastníka zástavy. Je-li konkurs na majetek osobního dlužníka prohlášen později než konkurs na majetek zástavního dlužníka (vlastníka věci), do jehož konkursní podstaty byla věc sepsána, může se správce vylučovací žalobou na základě tvrzení, že právní důvod prvního soupisu odpadl, úspěšně domáhat vyloučení věci ze soupisu podstaty zástavního dlužníka. Důležitá je i druhá právní věta tohoto rozhodnutí a to, že ta část čistého výtěžku zpeněžení zajištění, která převyšuje výši zajištěné pohledávky, musí být vydána tomu, jehož majetek byl zpeněžen postupem podle § 27 odst. 5 zák. č. 328/1991 Sb.

8. Konečná zpráva a rozvrh, odměna správce

Po zpeněžení majetku podstaty, případně po schválení vyloučení nedobytných věcí, práv či pohledávek, nebo jiných majetkových hodnot z podstaty, správce připraví a předloží soudu konečnou zprávu. V souladu s ustanovením § 301 zák. č. 182/2006 Sb., ale i dle současné praxe, je správce oprávněn požádat soud o povolení částečného rozvrhu, jestliže to umožňuje stav zpeněžení konkursní podstaty. Zákon č. 328/1991 Sb. nestanovil bližší podrobnosti ani o zprávách správce o zpeněžování konkursní podstaty ani o obsahu konečné zprávy. Proto dle praxe soud již v průběhu konkursu dává správci pokyny včetně vzorových formulářů, jak podávat zprávu o zpeněžování a jaký má mít obsah konečná zpráva. Tento předpis řeší celou tuto záležitost v ustanovení § 29, který obsahuje tři krátké odstavce. Z těchto odstavců vyplývá povinnost správce předložit konečnou zprávu spolu s vyúčtováním odměny správce a výdajů, případně včetně výdajů a odměny zvláštních správců a zástupců správce. Do vyúčtování odměny a výdajů je třeba zahrnout i výdaje a odměnu těch, kteří byli v průběhu konkursu zproštěni funkce. Dohled nad zpeněžováním podstaty a následně nad výdaji správce a nad správností konečné zprávy je hlavní činností věřitelského výboru, případně zástupce věřitelů. Podle § 14a odst. 2 je lhůta k podání konečné zprávy 18 měsíců ode dne prohlášení konkursu. Soud však může a v praxi velmi často tuto lhůtu prodlužuje, protože zejména v případech soudních sporů, a to jak incidenčních tak ostatních žalob, není reálné konkurs v dané lhůtě ukončit. Samozřejmě, ačkoliv to zákon výslovně nestanoví (naproti novému předpisu č. 182/2006 Sb.), by konečné zprávě mělo předcházet přezkumné jednání a ukončení všech sporů. Dále by měly být splněny i další náležitosti, zejména by měl být vyměřen a zaplacen soudní poplatek za konkurs, jestliže je vyměřován, dle účinného znění zák. č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, § 11 odst. 1 písm. j) je konkurs od soudních poplatků osvobozen, a to od 1.1.2001. Dále je třeba, jak již bylo výše řečeno, pravomocně ukončit incidenční spory, rozhodnout soudem o vyloučení nedobytných a neprodejných majetkových hodnot, a aby byla určena odměna členů a náhradníků věřitelského výboru.

V současné době je dokončováno velmi málo konkursů, na které by se ještě vztahovala povinnost hradit soudní poplatek. Jakmile jsou splněny shora uvedené předpoklady, správce je povinen co nejrychleji sepsat konečnou zprávu, ve které vyúčtuje náklady a příjmy. Jak již bylo uvedeno, tento zákon neupravuje žádné formální náležitosti, přesto by měla být zachována určitá forma konečné zprávy, zejména z ní musí být patrné:

I. Formální náležitosti

- 1) Označení úpadce, včetně sídla a identifikačního čísla (jména a příjmení, adresy a rodného čísla)
- 2) Adresa soudu, spisová značka, datum vypracování konečné zprávy
- 3) Jméno a adresa správce konkursní podstaty

II. Výnosy konkursní podstaty

- 4) Výnosy konkursní podstaty se doporučují rozdělit podle jednotlivých způsobů zpeněžení
- 5) Stav převzatých peněžních prostředků při prohlášení konkursu, a to jak v bankách na účtech, tak v pokladně v hotovosti

III. Náklady konkursní podstaty

- 6) Věci vyloučené z podstaty dle § 19 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb.
- 7) Pohledávky za podstatou dle § 31 odst. 2 zák. č. 328/1991 Sb., které by měly být rozepsány v intencích tohoto ustanovení, což je:
 - a) hotové výdaje správce, kterými jsou typicky poštovné, cestovní náhrady, náklady za ceniny – kolky, a některým správcům se započítává i alikvotní část pojištění správce, s čím příliš nelze souhlasit, jelikož se jedná o osobní náklady správce, které zahrnuje jako poplatník do svého účetnictví jako daňový náklad,
 - b) odměna správce, kterou upravuje v současné době Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 476/1991 Sb. v § 6 a násl. a je popsána v samostatné části této kapitoly,
 - c) náklady spojené s udržováním a správou podstaty,
 - d) náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora a odměna odpovědného zástupce za činnost prováděnou po prohlášení konkursu. Zde je otázkou, kterou správce musí posoudit, a to je přiměřenost těchto náhrad a odměn, zejména je nutné je srovnat s předchozími obdobími před prohlášením konkursu a rovněž s obvyklými odměnami,
 - e) daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění,
 - f) nároky věřitelů ze smluv uzavřených správcem konkursní podstaty,

- g) nároky na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno podle § 14 odst. 1 písm. a),
 - h) pohledávky výživného ze zákona,
 - i) pohledávky za podstatou dle zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.
- 8) Nároky na oddělené uspokojení zajištěné v souladu s ustanovením § 28 zák. č. 328/1991 Sb.
- 9) Pracovní nároky zaměstnanců úpadce. Zde je třeba upozornit na § 67a zák. č. 328/1991 Sb., ve kterém je dáno omezení výše pracovních nároků vedoucích zaměstnanců, jejichž pracovní poměr byl založen jmenováním (dnes po účinnosti zák. č. 262/2006 Sb. vedoucí zaměstnanec dle § 73 tohoto zákona – zákoníku práce).

Od výnosů, uvedených pod čl. II., se odečtou náklady, uvedené pod článkem III., a rozdíl bude sloužit k uspokojení věřitelů v I. třídě a zbylá část bude rozdělena mezi věřitele II. třídy. Odměnu správce konkursní podstaty upravuje prováděcí vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 476/1991 Sb. v §§ 6 až 9 s tím, že tato odměna je složena ze 2 položek a to z počtu konkursních věřitelů, přičemž za každého konkursního věřitele náleží správci odměna 500,- Kč, minimálně však 5 000,- Kč, nejvíce 1 500 000,- Kč, a druhá část odměny náleží z částky, které bylo dosaženo zpeněžením podstaty, přičemž tato částka je odstupňována podle výše částky, dosažené tímto zpeněžením. Důležité je z hlediska nároků správce na odměnu ustanovení § 7 odst. 3 této vyhlášky, kde je jednoznačně definováno zpeněžení, kterým jsou pro účely výpočtu odměny myšleny všechny příjmy konkursní podstaty, vyjma finančních prostředků úpadce ke dni prohlášení konkursu. Tato úprava, která byla učiněna novelou č. 229/2000 Sb. jednoznačně zamezuje správci konkursní podstaty počítat svou odměnu i z peněz, které byly v době prohlášení konkursu na úpadcově účtu, v pokladně nebo jinde. Spadat by do této kategorie, ze které nelze vypočítat odměnu správce, měly i tzv. peníze na cestě, tzn. finanční prostředky již odeslané, ale dosud nedoručné na účet nebo do rukou správce. Pro výši a výpočet odměny správce je důležitý Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 1 Ko 218/2004, který se zabývá odměnou správce při zrušení konkursu, kdy nebyl zpeněžován majetek podstaty tak, že v tomto případě náleží správci pouze odměna vypočtena z počtu věřitelů. Tento princip bude nepochybně platit i v případě, že konkurs nebude zrušen pro nedostatek majetku, ale v podstatě budou pouze finanční prostředky úpadce, které zde byly již ke dni prohlášení

konkursu. Důležité je rovněž rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č.j. I Ko 484/2004, které upravuje, že správce, i když je plátcem DPH, nemá právo na navýšení odměny o příslušnou sazbu DPH. Mnohokrát judikovanou záležitostí, která však v současné době se v praxi snad již nevyskytuje, je nemožnost správce konkursní podstaty, který je zároveň advokátem, účtovat si odměnu i dle advokátních předpisů za právní pomoc, vedle odměny správce. Jedinou odměnou i v tomto případě je odměna správce v souladu s vyhláškou. Soud může odměnu přiměřeně zvýšit, jestliže byl ustanoven zvláštní správce, zástupce správce nebo předběžný správce. Jestliže bylo v konkursu více správců, zvláštní správce nebo zástupce správce, náleží každému z nich odměna ve výši podílu z vypočtené odměny odpovídající rozsahu a délce doby jejich činnosti. Návrh odměny uvádí v konečné zprávě správce, který tuto konečnou zprávu zpracovává a předkládá soudu.

V novém insolvenčním zák. č. 182/2006 Sb. je konečná zpráva upravena v §§ 302 až 305. V tomto předpisu je zachován způsob uvedený v zák. č. 328/1991 Sb., ale jsou zde všechny náležitosti detailněji rozepsány. V tomto předpise je kodifikována praxe, která se zavedla během účinnosti předchozího zákona. Je zde uvedeno, že podání konečné zprávy nebrání neukončení incidenčních sporů, pokud jejich výsledek nemůže podstatně ovlivnit závěr konečné zprávy, ani že se nepodařilo zpeněžit všechny majetek náležející do podstaty, pokud tento majetek může být z majetkové podstaty vyňat. Dále jsou zde uvedeny náležitosti konečné zprávy. Konečnou zprávu spolu s vyúčtováním svých výdajů a odměny správce předloží soudu, který nařídí k projednání jednání, přezkoumá zprávu včetně vyúčtování, odstraní případné chyby a nejasnosti zprávy a svolá jednání, kam sezeve i účastníky insolvenčního řízení. Vyúčtování odměny a výdajů podává i předběžný správce i ostatní správci. Konečnou zprávu soud zveřejní usnesením spolu s uvedením 15ti denní lhůty k podání námitek proti této zprávě. K podání námitek jsou oprávněni účastníci. Na jednání o konečné zprávě soud projedná námítky účastníků s tím, že se samozřejmě insolvenční správce ke všem těmto námitkám vyjádří. Na základě výsledků jednání insolvenční soud buď schválí předběžnou zprávu a vyúčtování nebo nařídí doplnění nebo změnu konečné zprávy nebo vyúčtování, jestliže zpráva má pouze drobné vady, které nemění základní obsah. V tomto případě se nové jednání již nenařizuje, avšak soud může i odmítnout přijmout konečnou zprávu s tím, že uloží správci předložit ve stanovené lhůtě novou konečnou zprávu s vyúčtováním. Toto rozhodnutí se vyvേശuje na úřední desce a dále jej soud doručuje insolvenčnímu správci, dlužníku a věřitelům, kteří podali námítky a

o těchto námitkách se rozhodovalo. Ti z věřitelů, jejichž námitkám nebylo vyhověno, jsou oprávněni podat odvolání do tohoto usnesení.

Po nabytí právní moci usnesení o konečné zprávě a vyúčtování správce předkládá návrh na rozvrh spolu s upraveným seznamem přihlášek pohledávek. V tomto rozvrhu uvede správce kolik na určitou přihlášku v tomto upraveném seznamu připadá z výtěžku konkursu tak, jak byla tato celková částka popsána ve schválené konečné zprávě. Soud po přezkoumání návrhu vydá rozvrhové usnesení. Prof. JUDr. František Zoulík CSc.³⁰, uvádí náležitosti obsahu rozvrhového usnesení: „V enuciátu rozvrhového usnesení je třeba uvést (s údaji umožňujícími jejich identifikaci) všechny pohledávky, jejichž uspokojení přichází v rozvrhu v úvahu. Dále je třeba stanovit, jaká částka na každou jednotlivou pohledávku připadá. Je třeba výslovně uvést i pohledávky, které v rozvrhu nebyly uspokojeny vůbec. Zvláště je třeba uvést pohledávky uvedené v § 33 odst. 2 KV s tím, že se skládají do soudní úschovy (pro případný další rozvrh). Nestačí tudíž, aby došlo pouze k rozdělení rozvrhované částky na jednotlivé třídy věřitelů, aniž by v jejich rámci nedošlo k individualizaci pohledávek.“ Tento postup týkající se rozvrhu je stejný pro oba právní předpisy. Rovněž obdobná je úprava způsobu uspokojení pohledávek s tím, že nejprve se uspokojí pohledávky za podstatou (dle zák. č. 328/1991 Sb.), případně nezaplacené pohledávky, které se uspokojí kdykoliv v průběhu řízení dle textu zák. č. 182/2006 Sb. Nestačí-li výtěžek na uspokojení všech výše uvedených pohledávek, uspokojí se na prvním místě odměna a výdaje správce, a poté další pohledávky uvedené v § 32 zák. č. 328/1991 Sb., potažmo v § 305 zák. č. 182/2006 Sb. Na závěr se uspokojují pohledávky zbylých věřitelů, které nebyly zajištěny (odděleny), a to v poměru, který odpovídá poměru hodnoty všech zbylých pohledávek k hodnotě této konkrétní pohledávky.

Správce ukončí svou činnost dle zák. č. 328/1991 Sb. v souladu s ustanovením § 44 tohoto zákona. V případě probíhajícího konkursu, ve kterém je dostatek majetku, je konkurs zrušen po splnění rozvrhového usnesení. Správce ke dni zrušení konkursu je povinen uzavřít účetní knihy a sestavit účetní závěrku. O tom podává zprávu soudu, který na základě této zprávy zprostí správce funkce. Správce je však v souladu s ostatními právními předpisy povinen zajistit daňové povinnosti a uchování potřebných archiválií a jejich postup ve skartaci v souladu s předpisy upravujícími tyto postupy. Zrušení konkursu

³⁰ F. Zoulík: Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

dle zák. č. 182/2006 Sb. je upraveno v §§ 308 až 313 s tím, že v případě výše uvedeného konkursu je konkurs zrušen po obdržení zprávy insolvenčního správce o splnění rozvrhového usnesení. I v tomto případě je tento předpis podrobnější v úpravě. V § 309 je stanoveno, že rozhodnutí o zrušení konkursu se insolvenčnímu správci doručuje do vlastních rukou, stejně jako dlužníku. Insolvenční správce je oprávněn podat odvolání spolu s přihlášenými věřiteli. To znamená, že v tomto případě mohou podat odvolání nejen věřitelé, kterým byly zamítnuty jejich námitky, ale všichni věřitelé. Funkce insolvenčního správce nekončí zrušením konkursu. Ačkoliv ztrácí oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka v souladu s ustanovením § 313 a ztrácí i dispoziční oprávnění, které měl jako správce, má další povinnosti, které musí splnit. Zejména uzavřít účetní knihy, sestavit účetní závěrku a splnit všechny daňové povinnosti a navíc jako zcela novou věc je správce povinen předat dlužníku potřebné účetní záznamy, zbývající majetek, a v souladu se stávající praxí zajistit činnost evidenční a archivační, včetně činností souvisejících se zrušením konkursu. Těžko říci, co jsou další činnosti, ale jednoznačně nepříjemné pro správce bude předávání účetních záznamů, případně daňovou evidenci dlužníku. Dlužníci, kteří se nesmířili s konkursem, budou zcela jistě rozporovat účetnictví včetně hrozby žaloby.

Teprve na základě splnění těchto povinností správce oznámí toto splnění soudu. To znamená, že podá písemnou zprávu insolvenčnímu soudu a soud ho zprostí funkce insolvenčního správce. Současně ve zprávě soudu insolvenční správce vyčíslí a popíše náklady, které mu vznikly v souvislosti s činnostmi, souvisejícími s ukončením konkursu a soud o těchto nákladech rozhodne.

9. Úprava insolvenčního práva v zahraničí a v EU

V této části je použito materiálů autorů JUDr. Josefa Mrázka³¹, DrSc., JUDr. Jiřiny Kotoučové³² a internetového materiálu Insolvency.cz

- 1) Úprava Evropské unie – v Evropské unii je věnováno insolvenčnímu řízení Nařízením Rady č. 1346/2000 ze dne 29.5.2000. Rovněž s insolvencí související Směrnice č. 2002/74/ES Evropského parlamentu a Rady z 23.9.2002, která novelizovala Směrnici č. 80/987/EHS o aproximaci práva členských států vztahující se k ochraně zaměstnanců pro případ insolvence zaměstnavatele. Nařízení o insolvenční č. 1346/2000 vychází z toho, že v důsledku odlišnosti v oblasti hmotného práva není praktické zavádět insolvenční řízení s univerzální působností pro celou Evropskou unii. Jelikož státy mají velmi odlišnou úpravu zákonů, zajišťujících závazky, Nařízení stanoví zvláštní pravidla pro rozhodné právo v případě zvlášť významných právních vztahů a rovněž stanoví, že vedle hlavního řízení je možné, aby probíhalo vnitrostátní řízení o majetku na území státu a to s univerzálním dopadem. To znamená, že je možné zahájit řízení v členském státě, kde má dlužník hlavní zdroj příjmu a vedle toho i v členském státě, kde má dlužník provozovnu. Nařízení stanoví okamžité uznání rozsudků týkajících se zahájení, vedení a skončení insolvenčního řízení. To znamená, že účinky vyplývající z těchto řízení podle práva státu, kde bylo řízení zahájeno, se rozšiřují i na jiné členské státy. K zahájení hlavního insolvenčního řízení jsou oprávněny podle čl. III odst. 1 soudy členského státu, na jehož území je centrum hlavních zájmů dlužníka, což je v případě právnické osoby sídlo této osoby, jestliže nebyl prokázán opak. Jestliže na území jiného členského státu má být zahájeno insolvenční řízení, musí zde mít tato osoba provozovnu, avšak účinky tohoto řízení jsou omezeny pouze na majetek (na aktiva) dlužníka, který se nachází na území tohoto státu. Územní insolvenční řízení lze zahájit před zahájením hlavního insolvenčního řízení za předpokladu, že insolvenční řízení (hlavní) nelze zahájit z důvodů stanovených právem členského státu na území, které je centrem hlavních aktivit dlužníka nebo jestliže je zahájení řízení požadováno

³¹ JUDr. Josef Mrázek, DrSc.: Právní rádce 12/2005, Insolventní právo EU a právní úprava v ČR

³² Jiřina Kotoučová, Přemysl Raban: Konkurs a vyrovnání, Nakladatelství ORAC, s.r.o., 1999

v členském státě, kde má dlužník provozovnu, vůči které směřuje pohledávka a věřitel má trvalý pobyt (sídlo, domicil) na území tohoto státu.

- 2) Úpadkové řízení v USA – dle ústavy USA, čl. I., oddíl 8, bod 4, je úpadkové právo právem federálním, tzn. jednotné pro celou zemi. Zákon o úpadku z roku 1978 (byl novelizován v r. 1994) vytvořil úpadkové soudy, které rozhodují v některých věcech úpadku. Dle kodexu existují v USA dva druhy úpadku, a to likvidace, která je chápána jako přímý úpadek, při kterém správce shromažďuje majetek spadající do likvidace, zpeněžuje jej a výtěžek rozděluje věřitelům. Druhým způsobem je rehabilitace (reorganizace), která je dobrovolná nebo nedobrovolná a jejím úkolem jsou budoucí zisky dlužníka, tzn. nejde o likvidaci, ale o vyrovnání v budoucnu. S plánem reorganizace musí souhlasit většina věřitelů, která představuje více než dvě třetiny všech nároků v každé kategorii věřitelů.
- 3) Úpadkové řízení ve Velké Británii – zde je upraveno insolvenční řízení v Insolvency act 2000, který navazuje na Insolvency act 1986 a Enterprise act 2002. I v Británii je insolvenční řízení zaměřeno na likvidaci a také na reorganizaci dlužníka, tzn. na způsob, jak umožnit dlužníkovi dále řádně existovat a přitom dosáhnout co nejlepšího uspokojení pro věřitele. Značný rozdíl mezi reorganizací ve Velké Británii a v USA je, že zatímco v USA plán reorganizace připravuje management úpadce, ve Velké Británii soudem jmenovaný administrátor.
- 4) Úprava úpadku ve Spolkové republice Německo – zde bylo insolvenční řízení upraveno zákonem z roku 1877, který byl výrazně novelizován Zákonem o insolvenčním řádu z roku 1994. Tento zákon upravuje celý postup insolvence s tím, že připouští použití o.s.ř., dále vymezuje příslušnost soudů včetně řízení s mezinárodním prvkem, způsoby správy a zpeněžení podstaty a další instituty, které jsou známé i z nového úpadkového zákona ČR. Charakteristickým rysem této úpravy je silná ochrana práv věřitelů. Rovněž v této úpravě je možnost konkursu nebo vyrovnání, přičemž k přijetí návrhu na vyrovnání je třeba souhlasu věřitelů, kteří představují 75 % všech nároků. Jako obranu proti konkursu lze použít systém zajištěných půjček. Jde o půjčky zajištěné majetkem, který umožňuje odškodnění věřitelů mimo konkurs.

- 5) Úprava úpadku v Rakousku – současně platné právo o insolvenční má původ společný s naší republikou v císařském nařízení z roku 1914, které bylo samozřejmě během doby měněno a novelizováno. Předpis rozděluje možnosti řešení úpadku na konkurs a vyrovnání s tím, že soudní vyrovnávací řízení je časově omezeno na 90 dní, u hospodářsky významných podniků může být tato lhůta prodloužena až na 18 měsíců.
- 6) Úprava úpadku ve Francii je založena na zákoně z roku 1985 (novelizace v roce 1988) o soudní obnově a soudní likvidaci podniku a zákoně z roku 1989 o prevenci a právním postupu při předlužení jednotlivců a rodin (neprofesionální předlužení). K charakteristickým rysům současné právní úpravy týkající se profesní sféry patří odlišení právní regulace u velkých firem a malých podniků, jiná úprava se týká nepodnikajících úpadců – jednotlivců a rodin. Úprava je orientována u podniků výrazně na záchranu podniku. V první fázi, tzv. pozorování, je dlužník zbaven vedení podniku a je soudem jmenován správce, který připraví návrh na řešení situace. Soud může rozhodnout třemi způsoby. Jednak může dojít k postoupení (cesii). Jestliže se cense nezdaří, a je-li to perspektivní, je možné pokračovat v provozu podniku. Teprve jako poslední varianta přichází soudní likvidace, která spočívá ve zpeněžení podniku.

10. Závěr

Jak je vidět ze srovnání v tomto dokumentu, nový zák. č. 182/2006 Sb. nepřináší pro správce podstatné změny v jeho činnosti oproti zák. č. 328/1991 Sb. Avšak v mnohých případech zpřesňuje současnou úpravu a zavádí a zakotvuje postupy, které se uplatnily v praxi. Samo úpadekové řízení reaguje jak na požadavky bouřlivě se vyvíjející ekonomiky České republiky, tak na požadavky Evropské unie a zakotvuje instituty vyzkoušené ve vyspělých státech, zejména v oblasti nerestriktivních způsobech řešení úpadku. Vzhledem k rozsahu tématu, které je velmi široké a rozsahu této práce, nebylo možné se detailně zabývat každou z činností správce. Bude třeba i v budoucnu upravit vztah a postavení správce, zejména ve správních řízeních, detailně upravit rozsah jeho pravomoci při správě úpadečova majetku, sjednotit daňovou úpravu s insolvenční úpravou. Ale z výše uvedeného i z krátkého nástinu zahraničních úprav vyplývá, že náš zákon je srovnatelný s úpravami jiných evropských států, částečně i s USA, a postavení správce je velmi podobné.

Seznam použité literatury

- [1] Maršíková, J., Zelenka, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související, komentář, LINDE Praha, a.s. 1998
- [2] F. Zoufík : Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998
- [3] JUDr. Roman Kozel: Problémy konkursního řízení a jejich řešení, LINDE Praha a.s., 2001
- [4] JUDr. Josef Mrázek, DrSc.: Právní rádce 12/2005, Insolventní právo EU a právní úprava v ČR
- [5] Jiřina Kotoučová, Přemysl Raban : Konkurs a vyrovnání, Nakladatelství ORAC, s.r.o., 1999
- [6] Dagmar Bařinová, Renáta Hótová, Hana Hučková : Konkursní řízení v praxi z pohledu věřitele i úpadce, GRADA Publishing, spol. s r.o., 2002
- [7] Tomáš Pohl : Krok za krokem konkurzem a vyrovnáním, Prospektum spol. s r.o., 1998
- [8] Mgr. Ivana Mlejnková : Poradna konkursních novin, COOPER PRESS, s.r.o. 2002
- [9] JUDr. Roman Kozel : Problémy konkursního řízení a jejich řešení, Praktická příručka, Linde Praha a.s., 2001
- [10] Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv : Občanský zákoník, komentář, 8. vydání, C.H. BECK, 2003
- [11] Jiří Jelínek – Zdeněk Sovák : Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou, LINDE Praha a.s., 2001
- [12] Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv : Obchodní zákoník, komentář. 8. vydání, C.H. BECK, 2003
- [13] Internetové noviny www.insolvence.cz, 2006
- [14] Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb.

Seznam právních předpisů

- Zákon č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 64/1931 Sb., kterým byly vydány řády konkursní, vyrovnávací a odpůrčí
- Zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád,
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolventní zákon)
- Vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolventních správcích
- Vládní nařízení č. 115/1931 Sb., o výběru a úhrnné odměně správců konkursní podstaty, vyrovnávacích správců a znalců v řízení konkursním a vyrovnávacím
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem
- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách
- Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů

Soupis použitých stanovisek a rozhodnutí soudů

Ústavní soud

IV. ÚS 53/1998

III. ÚS 545/1999

III. ÚS 448/2004

III. ÚS 258/2003

Nejvyšší soud

2 Cdon 1566/1996

29 Cdo 2291/1999

29 Odo 552/2001

29 Odo 719/2002

29 Odo 833/2003

29 Cdo 1089/2000

15 Cmo 11/2003

10 Odon 153/1997

29 Cdo 1089/2000

29 Cdo 226/1999

32 Cdo 1726/1998

Cpjn 19/1998

29 Odo 170/2004

29 Cdo 2494/1999

29 Odo 130/2004

29 Odo 294/2003

29 Odo 199/2003

29 Odo 31/2004

29 Odo 268/2003

29 Odo 783/2004

29 Odo 86/2003

Vrchní soud

1 Ko 519/2001

1 Ko 73/2003

1 Ko 431/2001
1 Ko 134/2002
13 Cmo 92/2002
1 Ko 438/2001
1 Ko 209/2004
13 Cmo 78/2000
13 Cmo 505/2004
13 Cmo 150/2002
13 Cmo 295/2001
13 Cmo 15/2001
4 Ko 177/1997
1 Ko 484/2004
1 Ko 218/2004